

1983/84:77

Onsdagen den 8 februari

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 31 januari.

2 § Föredrogs och hänvisades.

Redogörelse och förslag

1983/84:15 och 16 till finansutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2540 yrkande 1 till finansutskottet

yrkande 2 till näringsutskottet

1983/84:2541 till näringsutskottet

4 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1983/84:16 Förslag till lag med instruktion för Nordiska rådets svenska delegation (förs. 1983/84:13)

Finansutskottets betänkande

1983/84:19 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1983/84

Vad utskotten hemställt bifölls.

5 § Vissa yrkestrafikfrågor m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1983/84:11 om vissa yrkestrafikfrågor m. m. (prop. 1983/84:65).

Anf. 1 GÖRAN RIEGNELL (m):

Herr talman! Yrkestrafiken är en i hög grad reglerad näring. Det krävs trafikillstånd för att bedriva yrkestrafik. Sådana tillstånd ges bara till dem som anses vara lämpliga ur tillståndsmyndighetens synpunkt. Då sker en prövning av vederbörandes yrkeskunnande, personliga och ekonomiska förhållanden. I vad avser yrkesmässig persontransport och linjetrafik med

gods görs också vid bedömningen ett försök att värna om strukturen inom transportsektorn.

Det förekommer tyvärr överträdelser inom den här sektorn. Det är en vanlig följd av regleringssamhällets utveckling. Men det finns anledning, herr talman, att betona att den helt övervägande delen av yrkestrafiken sker i seriösa former. Det är ett faktum som alldeles för lätt glöms bort i debatten.

I den proposition som vi nu behandlar aviseras en hel del åtgärder för att minska byråkrati och krångel. Det är naturligtvis bra. Men propositionen är kliven. Samtidigt föreslås en utvidgning av regel- och kontrollsystemet. Marknadsekonomin bygger på decentraliserade beslut och frihet för producenten och konsumenten att träffa avtal. Bristande konkurrens, liksom statliga interventioner, höga skatter och långtgående regleringar är ett hot mot effektiviteten i marknadsekonomin. Marknaden fungerar då allt sämre på grund av allt fler vidlyftiga politiska ingrepp.

Enligt yrkestrafiklagen får tillstånd till persontransport överlätas till annan om innehavaren av tillståndet dör, försätts i konkurs eller om andra skäl finns. Genom en snäv behovsprövning har nya tillstånd inte meddelats på lång tid i många orter av vårt land. Följaktligen har det uppstått en handel med tillstånd, därför att det har varit det enda sättet att få möjlighet att bedriva trafik.

Regeringen vill stoppa handeln med tillstånd genom en skärpning av bestämmelserna. Man vill att taxitillstånd enbart skall kunna överlätas om synnerliga skäl föreligger. Från moderat sida vill vi också stoppa handeln med trafiktillstånd, men vi vill göra det på ett annat sätt.

Om man på större orter hade en liberalare tillståndsgivning, skulle man rycka undan basen för tillståndshandeln. Detta skulle dessutom främja konkurrensen, och det skulle vara till nytta för både taxinäringen och dess kunder.

Vi anser att propositionens förslag skulle få allvarliga konsekvenser för glesbygdens försörjning med taxitrafik.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 4, som innebär avslag på propositionen i denna del.

Regeringen vill dessutom skärpa lagens bestämmelser om återkallande av trafiktillstånd. I en häpnadsväckande formulering i propositionen står det på s. 15: "För att ett ingripande skall kunna ske bör inte krävas att misskötsamheten är brottslig. Det väsentliga är att tillståndshavaren genom påvisade missförhållanden vid trafikrörelsens drift vid en samlad bedömning bedöms vara olämplig som tillståndshavare."

Detta inger starka betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt. Ingrepp av detta slag, återkallande av meddelat trafiktillstånd, är av avgörande betydelse för den enskilde. Sådana ingrepp måste vara grundade i klart formulerad lagbestämmelse. Den föreslagna lydelsen ger tillståndsmyndigheten möjlighet att ingripa på ett sätt som av den enskilde kan upplevas som godtyckligt. Den föreslagna lydelsen ger också utrymme för gissningar om vad som är missförhållanden – sådana som skulle rendera indraget tillstånd.

Jag yrkar därför bifall till reservation 5 som innebär avslag på propositionen i denna del.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om bilarbetstiden. Bilarbetstidsutredningen lade fram ett förslag 1977. Vid remissbehandlingen utsattes förslaget för mycket hård kritik från remissinstanserna. Ett genomförande av bilarbetstidsutredningens förslag skulle kräva mycket omfattande nya övervakningsresurser, alltså ökade kostnader för samhället. Det skulle dessutom bli mycket kostsamt för transportbranschen och dess kunder.

Regeringen vill nu ge riksrevisionsverket i uppdrag att kartlägga kostnadskonsekvenserna av ett system i enlighet med bilarbetstidsutredningens förslag. Från moderat sida anser vi detta onödigt. Vi anser att man skall lägga den utredningen åt sidan och i stället anpassa de svenska bestämmelserna efter utvecklingen på detta område i våra grannländer och i Västeuropa i övrigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 8. Rolf Clarkson kommer senare att beröra reservationerna 6 och 7.

Anf. 2 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Genom en vid 1981/82 års riksmöte framlagd proposition om vissa yrkestrafikfrågor förenklades och avbyråkratiserades yrkestrafiklagstiftningen i vissa avseenden. Samtidigt genomfördes åtgärder för att komma till rätta med olagligheter som kan förekomma. Nu föreslås ytterligare förändringar i den proposition som detta utskottsbetänkande grundar sig på, men förändringarna innebär knappast några förenklingar.

Det finns anledning påpeka, och på denna punkt vill jag gärna instämma i vad Riegnell sade, att det stora flertalet av dem som utövar transportverksamhet i det här landet, är seriösa. Ibland ger debatten sken av att förhållandet skulle vara ett annat. Det är klart att det finns tendenser som oroar den seriösa delen av transportmarknaden. Det finns alltså anledning att ha regler som skyddar denna verksamhet.

Utvecklingen på detta område såväl som på många andra måste givetvis följas med uppmärksamhet. Ändringar måste vidtas allt emellanåt beroende på vart utvecklingen går. Även om det antagligen alltid måste finnas någon form av tillståndsgivning för t.ex. turisttrafik och taxirörelse, är det ingalunda säkert att det framgent måste vara som nu. Området är genomreglerat. Det är krångligt och av många uppfattas det såsom ytterst kostsamt och besvärligt.

Från centern är vi inte alls främmande för att uppmjukningar kan ske i en framtid. Det är i hög grad trafikutövarna själva som avgör detta. Behovsprövningen i den gamla meningen av godstransporter togs ju bort för några år sedan, för att nu ta ett exempel, och ersattes med annat, dock inte med tillståndsprövning i gängse mening.

Till dagens utskottsbetänkande har fogats flera reservationer. Jag skall något kommentera en del av dem. Man kan säga att betänkandet i hög grad visar den övertro på bestämmelser och regler som socialdemokraterna

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

innerst inne har. De hävdar att sammanslagningar och stordrift är den enda vägen till effektivitet och god service, även om de flesta människor vet att det egentligen är precis tvärtom.

Även om ändringarna skall ske med tvång, såsom propositionen och utskottsmajoriteten än en gång förordar, ställer socialdemokraterna alltså upp på detta. Sakargument, som att folk får det sämre och att det blir mycket dyrare, har dess värre ingen verkan, vilket är märkligt. Massor av exempel kan ju anföras, vilka klart pekar på att kostnaderna sticker i väg för utövarna. Skall de klara kostnaderna, innebär det krav på höjda taxor. Detta i sin tur avskräcker folk från att åka. Så drabbar de föreslagna ändringarna ytterst både näringen och kunderna.

Frågan om taxitillstånd har diskuterats då och då. Nu föreslår regeringen en kraftig skärpning av kraven när det gäller överlåtelse av sådant tillstånd. Det ställer utskottsmajoriteten upp på. Man talar ibland om överetableringar. Det råder ju delade meningar om huruvida det föreligger överetableringar eller ej. Transportrådet, som ju har sin egenartade syn på det mesta här i världen, finner ofta underlag för påståenden som inte biträds av dem som arbetar inom dessa yrken. Det är en öppen diskussion om detta.

Hur ser verkligheten ut? Ja, i propositionen sägs att det krävs synnerliga skäl för att man får överlåta ett tillstånd till en annan. Det är således mycket stränga regler som föreslås. Om en taxiägare av någon anledning vill lämna verksamheten och vill att någon i familjen skall få överta den, krävs enligt propositionen att den som skall överta verksamheten har haft sin huvudsakliga utkomst såsom hjälpare och medarbetare i företaget. Annars går det inte. Jag tror att detta på många håll uppfattats såsom ett intrång i självbestämmandet och i ägandet.

Dessutom är verkligheten ofta en annan än man föreställer sig, när man vid skrivbordet försöker dra upp riktlinjer. Ofta är taxiverksamheten kopplad till en annan verksamhet. Det är den enda möjligheten att över huvud taget bedriva sådan här verksamhet i vissa typer av bygder. Om en person, som driver en kioskrörelse och samtidigt har taxirörelse, blir för gammal eller av någon annan anledning vill överlåta rörelsen, får han alltså inte överlåta taxirörelsen till den som övertar den andra verksamheten, om man skall följa propositionen. Där står angivet vad som avses med synnerliga skäl. Man skall ha sin huvudsakliga utkomst i företaget för att vara berättigad att ta över, och det är det inte många som har, eftersom det ofta är fråga om enmansföretag.

Handeln med tillstånd skall naturligtvis beivras i de fall den förekommer. Det är i första hand i tätorterna och storstäderna den förekommer, och jag tror icke att man kommer till rätta med den genom en ökad reglering. Mot den bakgrunden har vi avvisat detta förslag.

När det gäller indragning av trafiktillstånd vill jag göra ett klarläggande.

Jag skall citera vad som står i propositionen: "För att ett ingripande skall kunna ske bör inte krävas att misskötsamheten är brottslig." När vi behandlade detta i utskottet menade vi att det är orimligt att en sådan formulering skall stå oemotsagd. Därför har utskottsmajoriteten, till vilken vi alltså har anslutit oss med hänvisning till denna passus skrivit: "Detta

innebär dock att rättssäkerhetsaspekten inte får åsidosättas. Utskottet förutsätter vidare att den misskötsamhet som föredraganden avser är av allvarlig natur." Därmed tycker jag att vi har "dränerat" denna mening, så att ingen oklarhet på den punkten bör råda.

Beställningscentraler för taxi är en stor fråga, och den har också vällat mycken diskussion ute i landet. Kommunikationsministerns uttalande i propositionen är alarmerande. Han säger att det gäller att också se till att 1980 års lagstiftning om anslutning till beställningscentraler på ett mer markant sätt kan följas upp. Det är naturligtvis ett besked som oroar många. Inte minst från centern har vi anledning att reagera med hänsyn till den inställning vi har när det gäller sammanslagning av taxiföretag. 1980 års lagstiftning har uppenbara brister – det borde alla vara överens om. Lyssnar man till hur det låter ute i landet får man en klar bekräftelse på detta.

Utskottsmajoriteten talar om dispensmöjligheter samtidigt som den ställer sig bakom uttalandet i propositionen om att ytterligare åtgärder kan behövas för att genomföra 1980 års reform. Man skulle kunna ta upp många exempel på denna punkt. Dispensmöjligheten, som utskottsmajoriteten talar om, är naturligtvis beroende av hur den tillämpas. Det finns exempel på att myndigheter har krävt att en taxiägare med flera tillstånd skall gå in i en gemensam beställningscentral, vilket skulle kosta vederbörande över 100 000 kr. per år i avgifter, som han tidigare icke hade. Dessutom skulle familjemedlemmar som skött administrationen bli av med sin utkomst. Ändock säger regeringen och kommunikationsministern att det gäller att se till att denna reform verkligen blir genomförd. Och detta ställer sig utskottsmajoriteten bakom. Jag måste säga att jag inte fattar att man inte kan beakta sådana realiteter som jag här redovisat. Var skall denne taxiägare hämta de 100 000 kronorna? Han kan icke ta ut dem genom höjda taxor. Det betyder inkomstbortfall och sämre service, som jag inledningsvis nämnde. Detta är ett exempel – det finns flera.

Jag kan som exempel ta min egen hemkommun, där man i dag diskuterar den här frågan. Det är 2 av 14–15 delägare i taxiföreningen som är intresserade av och driver denna fråga. Alla de andra är motståndare till beställningscentral. Men de känner att om majoritetsförslaget i dag går igenom spelar det ingen roll vad de säger, trots att de är i klar majoritet. – En gemensam beställningscentral för hela kommunen skall införas till varje pris, oavsett vad utövarna själva tycker och tänker. Jag beklagar detta.

Dessutom ser verkligheten ut på det sättet att det blir uppenbara praktiska svårigheter när taxiförare som inte känner till alla platser skall ut och köra i bygder där de tidigare knappast varit. Också lokalkännedomen är en viktig faktor i dessa sammanhang, inte minst när behov av snabba transporter föreligger.

Vi avvisar mot denna bakgrund på det bestämdaste det som anförs i propositionen och av utskottsmajoriteten när det gäller beställningscentralerna för taxi.

Avslutningsvis helt kort några ord om bilarbetstiden. Bilarbetstiden har utretts tillräckligt. Intresse står tydligen mot intresse, och då ser jag ingen

annan möjlighet än att man får, som så många gånger förr, anpassa verksamheten till den omgivning man lever i och där man skall konkurrera. Jag syftar på vad som gäller i våra närmaste grannländer men även på de internationella reglerna över huvud taget. Också här är det fråga om ett konkurrensinstrument för svensk åkeriverksamhet. Det är ett faktum som vi icke kan bortse från.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 4, 6, 7 och 8.

Anf. 3 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Det finns numera en betydande enighet om att reglering och kontroll av medborgare och företag på många områden gått för långt. Denna utveckling har flera förklaringar. Den har att göra med att vi sökt kollektiva lösningar på samhällsproblem, med krav på millimeterrättvisa, en byråkratisk tradition, valet av lagstiftningsmetod och styrmedel m. m.

Även om målet knappast varit att skapa den byråkratiska ordning som präglar den offentliga förvaltningen, är det uppenbart att den främst uppkommit genom en mängd politiska intentioner och beslut. Detta har i kombination med kompetenta myndigheters inneboende önskan att ha överblick och kontroll skapat regelsystem som på många områden kommit att bli onödiga och hämmande.

Yrkestrafiken är i dag föremål för ingående reglering bl. a. i vad gäller meddelande och överlåtelse av trafikillstånd. Trots denna reglering lider i dag yrkestrafikbranschen av problem i vad gäller överetablering, samordning och illojal konkurrens.

Folkpartiet anser att etableringskontroll som princip är förkastlig. Den prövning som i dag sker vid meddelande av trafikillstånd utgår inte endast från rent trafiksäkerhetsmässiga aspekter utan innebär också en prövning av den sökandes lämplighet utifrån en rad i andra sammanhang främmande aspekter. Vidare görs en prövning av näringsstrukturella aspekter, som även de borde vara främmande för den fria marknadsutövningen i vårt land. Att genom politiska beslut slå vakt om en bestående struktur inom en näring strider inte bara mot de enskilda medborgarnas ekonomiska intressen utan motverkar också samhällets intresse av en effektivt fungerande transportnäring. Tillgång och efterfrågan på den service som yrkestrafiken tillhandahåller bör styras av kundernas krav, inte av politikernas uppfattning om dessa. För folkpartiet är det därför självklart att förberedelser bör vidtas för att avveckla den nuvarande reglering som förekommer inom yrkestrafiken.

Regeringen lämnar i propositionen förslag till åtgärder som skall förhindra överträdelser mot gällande yrkestrafiklag samt förhindra illojal konkurrens inom yrkestrafiksektorn. Regeringens medel för att uppnå dessa mål är att ytterligare skärpa gällande regler samt att utöka den kontroll som samhället har över yrkestrafiken. Detta är enligt folkpartiet fel väg att komma till rätta med rådande missförhållanden.

I konsekvens med vår principiella uppfattning motsätter vi oss den avsevärda skärpning som föreslås för överlåtelse av trafikillstånd.

Folkpartiet ifrågasätter inte att de olägenheter vilka enligt propositionen framförs som motiv för en skärpning verkligen existerar. Att ta detta till intäkt för att genomföra en skärpning av reglerna är enligt vår uppfattning ett typexempel på statlig regleringspolitik. Den enda prövning som folkpartiet ser som direkt nödvändig för att meddela tillstånd att bedriva yrkestrafik är att föraren är kompetent och lämplig att föra det fordon för vilket tillstånd meddelas. Den nuvarande – och i vissa fall osunda – handeln med trafiktillstånd upphör om antalet tillstånd endast begränsas utifrån en sådan prövning.

Propositionen vill skärpa samhällets möjligheter att dra in redan givna tillstånd. Folkpartiet har i flera sammanhang medverkat till åtgärder för att motverka ekonomisk brottslighet i dess skilda former. Folkpartiet tar dock avstånd från ett system där trafiktillstånd skall meddelas eller återkallas beroende på den enskilde förarens möjligheter att fullgöra sina ekonomiska åligganden. Den näringsidkare som bryter mot gällande lag skall svara för detta i vanlig straffrättslig ordning, och sådana lagöverträdelser bör inte påverka vederbörandes trafiktillstånd. Den illojala konkurrens som i dag förekommer mellan de näringsidkare vilka fullgör sina skyldigheter gentemot samhället och de som nonchalerar dessa är till en inte ringa del ett resultat av den skattelagstiftning och därmed sammanhängande skattetryck som många småföretagare i dag upplever. Vi har i andra sammanhang fört fram förslag för att motverka dessa effekter för de mindre företagen. Vi har i motion nr 268, som behandlats i detta betänkande, framfört de här synpunkterna och i reservationer till betänkandet markerat vår principiella inställning.

Vi delar den uppfattning som uttrycks i motion nr 265, nämligen att lagförslaget i fråga om överlåtelse av trafiktillstånd innebär en alltför snäv avgränsning. Den skulle framför allt i glesbygd i många fall kunna medföra oacceptabla konsekvenser. Handeln med trafiktillstånd bör givetvis motarbetas. Enligt vår uppfattning skall detta dock inte ske genom den reglering som föreslås av regeringen. Tvärtom menar vi att en liberalare tillståndsgivning än f. n. från länsstyrelsernas sida vid nyetableringar inom större tätorter skulle inte bara bidra till att minska handeln med tillstånd utan även befrämja en för yrkestrafiken och dess kunder sund konkurrens.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna nr 4, 5, 6, 7 och 8, som är fogade till trafikutskottets betänkande 1983/84:11.

Anf. 4 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! I anslutning till det nu behandlade betänkandet om vissa yrkestrafikfrågor har vpk betonat det grundläggande trafikpolitiska kravet på ett samhällsekonomiskt synsätt och därmed en planmässig utveckling av trafiken. I flertalet frågor som behandlas i betänkandet stöder vårt parti utskottets majoritet. Det gäller t.ex. transportköparansvaret och andra förslag.

Vad vi främst vill betona är att den yrkesmässiga lastbilstrafiken uppvisar en rad för samhället allvarliga brister och missförhållanden. Till en del har

detta sin grund i den svenska åkerinäringens struktur, där ekonomiskt svaga enbils- och fåbilsföretag dominerar. Bara 6 % av företagen äger fler än fem bilar. I de flesta fall är det fråga om enbils- och fåbilsföretag.

Såväl i propositionen som i betänkandet beskrivs den omfattande olagligheten – ja, jag skulle nära på vilja säga laglösheten – inom branschen. I hägnet av den ekonomiska krisen och den hårdnande konkurrensen ökar också benägenheten att bryta mot bestämmelserna. Det kan gälla överlast, hastigheten och arbetstiderna men även trafikillstånden. Mer och mer blir det också fråga om fusk med skatter och avgifter och brott mot sådana bestämmelser som gäller affärsverksamhet i allmänhet.

Som vi uttryckt i vår motion 1983/84:266 har detta förhållande till stor del sin upprinnelse i den s. k. liberalisering av tillståndsgivningen som skedde år 1978, då den borgerliga regeringen tog bort tillståndsprövningen för beställningstrafik för godstransporter. Detta har ytterligare stimulerat till den överetablering som bl. a. de anställdas fackliga organisationer varnade för. Från såväl branschorganisationer, fackliga organisationer som myndigheter – exempelvis länsstyrelser och kronofogdemyndigheter – påtalas i dag att en omfattande överetablering kommit till stånd. Enligt vår mening, som vi uttryckt bl. a. i reservation nr 2, finns det mycket starka skäl för återgång till en samhällsekonomisk behovsprövning av beställningstrafik för godstransporter.

I betänkandet hänvisas till ytterligare utredningar och funderingar kring överetableringsproblemet, som man även på regeringshåll är medveten om. Vi är dock av den meningen att behovet av en behovsprövning av detta slag är väl dokumenterat genom verkligheten och att åtgärder snabbt måste till, om man vill hejda ytterligare försämringar.

I reservation 3 har vpk pekat på och föreslagit skärpta sanktioner för överträdelser inom vägtrafiksektorn. En lindrig straffpåföljd, t. ex. i form av dagsböter, klaras i regel lätt av den drabbade, som sannolikt inte heller fullgör sina ekonomiska skyldigheter gentemot det allmänna. Det kan helt enkelt tas med i kalkylen såsom lönande att bryta mot gällande lagar, eftersom straffpåföljden inskränker sig till några dagsböter. Skärpta sanktionsformer har f. ö. nämnts i bilarbetstidsutredningens betänkande, t. ex. förbud mot fortsatt körning, ett avgiftssystem liknande det som används i lagen om överlast, beslagtagande av fordon, brukandeförbud m. m. Sådana åtgärder har också rekommenderats av de fackliga organisationerna.

I reservation 9 har vpk framhållit att det nu är hög tid att realisera bilarbetstidsutredningens förslag om skärpta regler för arbets- och vilotid för chaufförer. I vår motion 269 har vi refererat till den undersökning som Svenska transportarbetareförbundet gjorde bland åkeri-, buss- och taxichaufförer i Skåne och Halland för ett par år sedan. Den enkätundersökningen visade att lastbilschaufförer i genomsnitt arbetar 17 timmar övertid per månad. Flera chaufförer uppgav att de arbetade 40 övertidstimmar och mer per månad. Genomsnittssiffran på 17 timmar innebär att lastbilschaufförer arbetar fyra gånger så mycket övertid som

industriarbetare. Dessa chaufförens totala övertid per år överstiger med bred marginal de 150 timmar som den allmänna arbetstidslagen tillåter. Arbetstidsförhållandena för taxi- och busschaufförer är bättre än för lastbilschaufförer men inte heller de är tillfredsställande. Förhållandena för utlandschaufförer är genomgående sämre. 37 % av lastbilschaufförerna och 61 % av taxichaufförerna uppger att de ibland, ganska ofta eller mycket ofta är utsatta för påverkan att strunta i hastighets- och säkerhetsbestämmelser.

De extremt långa arbetstiderna i kombination med nattarbete och arbete under veckoslut samt brister i arbets- och trafikmiljö leder till en oroväckande utslagning. Transportarbetareförbundets undersökning visar att de flesta lastbilschaufförer i inrikestrafik slutar i yrket vid uppnådd 40-årsålder. Det finns mycket få chaufförer som uppnått 50-årsgränsen. Bland utlandschaufförerna är utslagningen ännu påtagligare. Det är framför allt de påfrestande arbetstidsförhållandena som förorsakar denna tidiga utslagning.

Detta är såväl en arbetarskydds- som en trafiksäkerhetsfråga. Uttröttade förare är en trafikfara. Denna uppfattning torde delas också av departementschefen, som i propositionen på s. 29 säger: "De förändringar av arbets- och vilotidsbestämmelserna som bilarbetstidsutredningen förordade skulle innebära förbättringar både från trafiksäkerhets- och konkurrenssynpunkt."

Sedan fortsätter man både i propositionen och i betänkandet att tala om att genomförandet av förslaget om arbets- och vilotid skulle leda till, som man säger, väsentliga merkostnader. Det är märkligt, måste jag säga, att den nuvarande regeringen, som ändå har sina rötter i arbetarklassen, inte tycks lägga märke till den "merkostnad" som personalen får satsa i form av fysiskt och psykiskt slit. Jag erinrar om det jag nyss refererade beträffande undersökningen i Skåne och Halland – chaufförer utslitna vid 50 års ålder. Jag kan också erinra om – jag tycker att det passar här – att arbetarna alltid i sin kamp för t. ex. åttatimmarsdagen, fyrtiotimmarsveckan och längre semester möttes av argumentet om merkostnader. Vi i vpk är av den bestämda meningen att nya kostnadsutredningar genom exempelvis riksrevisionsverket, som nu föreslås av utskottsmajoriteten, inte är behövliga. Tiden är inne att sanera hela arbetstidssituationen för denna eftersatta yrkeskår.

Herr talman! Enligt vpk:s mening skall trafikpolitiken utformas med det samhällsekonomiska förtecken som kännetecknar 1979 års trafikpolitiska beslut. Framtidens trafiksystem måste kännetecknas av ökad planmässighet och samordning. En målmedveten ramplanering där trafiksäkerhet, miljö, energi och regionalpolitiska effekter sammanvägs måste ersätta nu rådande ordning, eller snarare oordning, där olika trafikmedel i stället för att samverka med varandra utvecklar rivalitet och osund konkurrens, ofta på basis av fusk, regelöverträdelse och lagbrott. Det kan gälla åsidosättande av fordons- och vägtrafikbestämmelser, hastighets- och belastningsbestämmelser m. m .

Enligt borgerlig ideologi – den har kommit till uttryck i olika talares

framställningar – skall konkurrensens välsignelser lösa även dessa våra problem. Motsatsen är fallet, herr talman. Hela trafikstrukturen snedvrids, samhällsekoniskt felaktiga transportsätt gynnas i stället för en ekonomiskt sund samverkan mellan olika trafikgrenar, t. ex. mellan lastbil och järnväg. Tiden är inne att göra en översyn av dessa framtida organisationsstrukturer i en planerad och samordnad trafikapparat.

Med det anförda yrkar jag, herr talman, bifall till de vpk-reservationer, dvs. reservationerna 1, 2, 3 och 9, som har fogats till trafikutskottets betänkande nr 11.

Anf. 5 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Av en slump kan de ledamöter som lyssnar på denna debatt och åhörarna på läktarna få en alldeles utomordentlig exemplifiering av skillnaderna mellan vänsterpartiet kommunisternas politiska synsätt och det synsätt som jag som moderat kommer att företräda i ett kort anförande.

Här står Sven Henriesson, själv en mycket förbindlig och välmenande man, och gör sig till talesman för den svartaste misstro mot yrkesbilismens utövare. Han gör sig till förespråkare för en noggrann granskning under lupp av alla dessa fuskare och smitare av olika slag i den tron att hans system med planhushållning, kontroll och styrning skall vara det rätta för det svenska folket, medan jag, som moderat trafikpolitiker, i stället skall tala för liberalare synsätt, mer frihet åt den enskilde och mer marknadshushållning när det gäller att få ett effektivt transportväsende.

Jag skall egentligen bara tala om fri konkurrens inom taxinäringen. Min kollega Göran Riegnell har talat om alla övriga punkter i det betänkande som vi i dag skall ta ställning till.

Med taxireformen 1980 togs ett viktigt steg mot förbättrad service och effektivare drift av taxitrafiken. Taxinäringen är en motsägelseernas transportgren. Det är en betydelsefull form av kollektivtrafik och som sådan hårt reglerad och toppstyrd av det allmänna, prisreglerad och övervakad. Samtidigt är det fråga om enskild företagsamhet i dess mest utpräglade form. Toppstyrningen från det allmänna och alla de tusen olika meningarna bland de enskilda taxiägarna gör att uppfattningarna om hur man skall få en effektivare, lönsammare och kundvänligare verksamhet går starkt isär.

Vi är från moderat sida klara motståndare till alla former av planhushållning. En form därav tycker vi att taxinäringen i dag är utsatt för. Verkligheten kräver dock – till inte minst allmänhetens fromma – att taxiverksamhet utövas av ansvarskännande yrkesutövare. Samordning och kontroll är därför oundgängligt. Likväl letar vi efter varje form av inslag av konkurrens som kan stimulera taxinäringen att ge bättre service åt allmänheten och som kan stimulera den till att söka nya verksamhetsområden, vilket allt till slut ger bättre lönsamhet för taxiägarna.

Ett sätt att vinna ökad konkurrens vore att i tätorter som är tillräckligt stora, t. ex. Stockholm, öppna möjligheter för sammanslutningar av taxiägare att ha en egen beställningscentral bredvid den stora gemensamma. Säkerligen skulle följden av detta bli en mera individuellt anpassad service,

kanske skulle man därvid rentav kunna få en riktig priskonkurrens. Om taxorna utformades mindre snävt skulle en flexibel prissättning kunna komma till stånd, en prissättning som skulle kunna stimulera till ökad taxitrafik vid lågtrafik och vice versa. Det är beklagligt att man hittills inte vågat pröva ett sådant system. I reservation nr 7, som jag härmed yrkar bifall till, framförs kravet att myndigheterna intar en liberalare attityd till nya initiativ för att öka konkurrensen inom taxinäringen.

Jag yrkar också bifall till reservationerna 4, 5, 6 och 8.

Anf. 6 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Herr Clarkson gjorde gällande att han företrädde fri konkurrens, men jag hörde inte så mycket om det sedan.

Jag vill erinra om att jag i mitt inlägg betonade vikten av en ökad kontroll av överetableringen, vilken har påtalats som ett växande problem inte bara av vpk utan också av en rad myndigheter – länsstyrelser, kronofogdemyndigheter och andra. En bättre planmässighet och bättre kontroll av etableringen i branschen tjänar ju också branschen och dem som är verksamma där. Ingen kan väl vara betjänt av att det blir ett myller av företag som alla kämpar för att hålla hakan över vattnet.

Det måste vara angeläget såväl för de i branschen verksamma som för samhället att se till att man får en anpassning, så att det inte blir en överetablering. En sådan slår emot dem som arbetar i branschen och leder till en osund konkurrens med åtföljande benägenhet att fuska och att göra överträdelse av gällande vägtrafikbestämmelser osv. Detta är i sin tur ägnat att öka samhällets kostnader i form av t. ex. ökat slitage på vägarna, flera olyckor osv. Jag tror att Rolf Clarkson är överambitiös när han påstår att konkurrensen är det allena saliggörande. Han borde medge att det också behövs en översyn, en kontroll och ett ansvar för hur strukturen inom den här verksamheten i samhället utvecklas.

Anf. 7 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte inveckla mig i någon taxiideologisk debatt med Sven Henricsson. Jag vill bara påpeka att det i utlandet finns taxiverksamhet som inte på det sätt som Sven Henricsson begär är reglerad under förstoringsglas.

Vad Sven Henricsson menar med osund konkurrens kanske skulle vara värt att förklara litet närmare. För mig finns det inte någon annan osund konkurrens än sådan som inte bedrivs på lika villkor. Konkurrens är i själva verket den enda påtagliga drivfjädern till att göra det bättre för dem som är utsatta för verksamheten, dvs. i detta fall allmänheten. Konkurrensen skulle, om den finge flöda friare än den gör i dag, medföra förbättringar i servicen till allmänheten, och den skulle sanolikt medföra en förbättring av lönsamheten för utövarna, alltså för taxinäringen själv.

Jag sade i mitt korta anförande att jag förutsatte att en liberalare hållning när det gäller anslutning till beställningscentraler också skulle följas av en liberalare hållning när det gäller att sätta taxorna för taxinäringen. Det är en

orimlig situation som denna näring befinner sig i: Man bestämmer de priser den skall ta ut och reglerar i detalj vad den skall göra men inte hur. Man får inte möjligheten att tävla om en bättre service till allmänheten, som man skall betjäna. Det måste vara i grunden fel.

Anf. 8 SVEN HENRICSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker det är litet orättvist av Rolf Clarkson att beskylla våra i regel – till 99 %, skulle jag vilja säga – mycket serviceinriktade taxichaufförer för att inte vara tillräckligt serviceminded på grund av för liten konkurrens. I den kåren är det typiskt att man är mycket hjälpsam och villig att ställa upp även i svåra situationer – den erfarenheten har vi väl alla. Jag tror att Rolf Clarkson själv har läst i tidningarna om att taxichaufförer i glesbygder ibland t. o. m. fått fungera som barnmorskor – det kan vara ett bra exempel att erinra sig.

Säg ingenting illa om taxichaufförer och påstå inte att det skulle vara någon dålig standard på servicen! Säg inte att den skulle bli bättre om man lät marknaden överflödas av nya tillstånd, som kanske skulle göra det svårare för de etablerade taxichaufförerna!

Rolf Clarkson nämnde taxiverksamheten i utlandet. Jag har också någon gång besökt utlandet. Inte minst i latinska länder har man tydligen en mycket generös tillståndsgivning: praktiskt taget alla gator vimlar av chaufförer som åker omkring och bjuder ut sina tjänster, den ena till lägre pris än den andra. En sådan ordning tror jag inte är någonting för Sverige.

Anf. 9 ROLF CLARKSON (m) replik:

Herr talman! Som jag fattar det håller Sven Henricsson ett alltför tidigt valtal, men det får han gärna göra.

Sanningen är att om inte taxorna vore så snålt tilltagna som de är i dag skulle taxinäringens utövarer kunna ge allmänheten en mycket bättre och mera flexibel service än de gör. De är i dag insnärjda i ekonomiska förhållanden som måste anses vara synnerligen otillfredsställande för dem. Om vi gav dem friare händer skulle de, tror jag, kunna ge oss en ännu mer tillfredsställande service än de gör i dag.

Anf. 10 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det var ganska intressant att lyssna på replikskiftet mellan Rolf Clarkson och Sven Henricsson. Närmast tänker jag på vad Rolf Clarkson sade i sina inlägg. Nu sitter Rolf Clarkson själv med i transportrådet och möter då och då frågor om konkurrensförhållandena inom yrkestrafiken. Men jag får ändå en känsla av att han vill sätta upp skygglappar för att det i någon större utsträckning skulle förekomma osund konkurrens i den här branschen.

Rolf Clarkson och jag kan vara överens om att det skall förekomma konkurrens även inom den här branschen, men det gäller samtidigt att försöka hjälpa åt att stävja den osunda konkurrens som förekommer. Det kan dock inte ske på det sätt som Rolf Clarkson förespråkar.

Herr talman! Yrkestrafiklagstiftningen är föremål för ett fortlöpande revideringsarbete. Betydande förändringar har också skett under de senaste åren. Stora ansträngningar har gjorts för att förbättra förhållandena inom yrkestrafiken. Genom den föregående propositionen om vissa yrkestrafikfrågor, som framlades i november 1981, förenklades och avbyråkratiserades yrkeslagstiftningen i flera väsentliga hänseenden. Samtidigt genomfördes åtgärder för att komma till rätta med de olagligheter som förekommer inom branschen.

Viktiga reformer genomfördes efter antagandet av propositionen om vissa taxifrågor som framlades i mars 1980. Därvid fastlades taxis roll i den kollektiva trafikförsörjningen. Genom bl. a. regler om trafikområden och beställningscentraler lades grunden till en rationellare och mer mångsidig taxitrafik.

Den nu aktuella propositionen innehåller förslag som innebär ytterligare flera steg i riktning mot att förbättra förhållandena inom yrkestrafiken. Viktiga och centrala delar i propositionen ägnas åt fortsatta åtgärder mot den s. k. svartåkningen liksom åt viktiga frågor rörande taxitrafiken.

Man kan inte nog betona taxitrafikens betydelsefulla roll för trafikförsörjningen i landet. Genom taxis försorg utförs en stor och viktig del av de samhällsbetalda resorna. Därför är det av väsentlig betydelse att taxi ges så goda arbetsförutsättningar som möjligt.

För att åstadkomma detta är det nödvändigt att bl. a. reformen om gemensamma beställningscentraler får full genomslagskraft. Vidare är det viktigt att åtgärder mot överetableringen inom näringen vidtas samt att osund konkurrens motverkas. Ett led i detta arbete är att förhindra den florerande handeln med tillstånd.

Förslagen i propositionen i vad gäller taxitrafiken är enligt vår mening väl avvägda, och ett genomförande av dem torde medverka till att taxis förutsättningar att fylla sin uppgift i den kollektiva trafikförsörjningen ytterligare förbättras. Jag tycker också att det i sammanhanget är viktigt att framhålla att förslagen ligger helt i linje med taxinäringens egna önskemål.

Propositionens förslag om ytterligare åtgärder mot svartåkningen, återkallelse av tillstånd samt utvidgat och preciserat transportköparansvar ligger också helt i linje med statsmakternas och branschens vilja att förbättra förhållandena, förhindra oseriös verksamhet och stävja användningen av illojala konkurrensmedel.

Men när det gäller ett utvidgat och preciserat transportköparansvar vill inte utskottet – och det har Claes Elmstedt tidigare varit inne på – gå lika långt som det föreslås i propositionen. I fråga om beställningstrafik för persontransporter med tyngre fordon anser vi från utskottets sida att undersökningsplikten inte skall gälla i de fall transportköparen är en privatperson eller en sammanslutning av mer privat karaktär, t. ex. en ideell förening. Den uppfattningen har utskottet haft tidigare, och den uppfattningen har vi alltjämt.

Men utskottet tillstyrker en utvidgning av ifrågasvarande ansvar under förutsättning att det begränsas till att gälla dem som yrkesmässigt inhandlar

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

sådana transporttjänster. Även med en sådan begränsning kommer ansvaret att gälla för en betydande del av beställningstrafiken för persontransporter med tyngre fordon. Ansvaret kommer alltså att omfatta de köpkategorier som bussföretagen, antingen de är seriösa eller ej, i huvudsak är beroende av. Och därmed torde ansvaret få i stort sett lika god effekt som om det skulle omfatta alla transportköpare. Därför föreslår vi också att 4 kap. 2 § yrkestrafiklagen ges den lydelse som framgår av utskottets hemställan.

Herr talman! Med detta skall jag övergå till att något kommentera reservationerna.

När det gäller vpk-reservationen med krav på en utredning och översyn av den yrkesmässiga lastbilstrafiken vill jag bara erinra om att de förslag som nu framförs och de förslag som framfördes i den tidigare propositionen, vilka berör yrkestrafiken, sammantaget innebär avsevärda förbättringar av yrkestrafikens arbetsvillkor. Dessutom förbereder man inom departementet fortsatta förändringar och förbättringar av yrkestrafiklagstiftningen. Därför finns det ingen som helst anledning att nu starta någon sådan utredning som föreslås i vpk-reservationen.

Vad beträffar vpk-kravet om att återinföra en behovsprövning för beställningstrafik för godstransporter kan vi vara överens om, Sven Henriesson, att överetableringen inom branschen på allt sätt måste motarbetas. Det är mot den bakgrunden som lämplighetsprövningen i ekonomiskt avseende när det gäller yrkesmässig beställningstrafik för godstransporter har byggts ut och effektiviserats. Dessutom pågår det ett mycket omfattande arbete både inom departementet och på transportrådet, för att få fram regler som ytterligare skall förbättra möjligheterna att skydda marknaden mot ovederhäftiga företag. I avvaktan på resultatet av det utredningsarbetet finns det, som jag ser det, ingen anledning att nu ompröva vårt tidigare ställningstagande till frågan om att återinföra en behovsprövning för beställningstrafik för godstransporter.

Transportrådet kommer också att se över hela sanktionssystemet, och även resultatet av det arbetet bör avvaktas.

Jag kan hålla med Sven Henriesson om att det förekommer mycket övertid inom transportsektorn, och det förekommer att chaufförer blir utslagna i förtid. Men det sker ju mot bakgrund av den situation vi har inom branschen. Det är också därför som nu propositionen ligger på bordet med förslag till avsevärda förbättringar för transportnäringen, vilka naturligtvis kommer att inverka positivt för de människor som arbetar inom den näringen.

I den borgerliga reservationen går man emot förslaget om ändrade regler vid överlåtelse av trafiktillstånd. Men vi måste ju se den skärpning som nu föreslås mot bakgrund av dels den svårkontrollerade handeln med taxitillstånd som förekommer i dag, dels den kraftiga överetablering som förekommer inom taxinäringen.

För det är fullständigt klart att handeln med tillstånd motverkar en rationell och effektiv transportnäring. Den – tyvärr måste jag säga – alltför schabloniserade prövning av överlåtelseärenden som förekommer gör att man i hög grad bibehåller taxirörelser som inte kan bedrivas effektivt,

samtidigt som man konserverar en överetablering som innebär ekonomiska och konkurrensmässiga problem.

Det är helt klart att överetableringen är en av orsakerna till den besvärande ekonomiska situation som taxinäringen, enligt branschens egen utsago, befinner sig i. Att reda upp den situationen genom ständigt återkommande taxehöjningar kan inte i längden vara någon realistisk utväg. Tvärtom torde alltför kraftiga taxehöjningar innebära risk för kundbortfall, vilket i sin tur leder till en ytterligare försämrad ekonomi inom taxirörelsen.

Herr talman! Det är mycket väsentligt att åtgärder snarast vidtas för att komma till rätta med överetableringen. Ett betydelsefullt steg i den riktningen är den i propositionen föreslagna skärpningen av reglerna om överlåtelse av tillstånd. Det bör i sammanhanget kraftigt understrykas att det också är taxinäringens eget önskemål att dessa åtgärder vidtas.

Mot den här bakgrunden känns det litet underligt att lyssna på den borgerliga lovsången – främst företrädd av Rolf Clarkson, Göran Riegnell och Olle Grahn – till ett slopande av alla regleringar och införande av etableringsfrihet; då skulle man nämligen uppnå ett mycket fint tillstånd inom branschen. Om man slopade allt vad regleringar heter, skulle alla oseriösa företagare, som bevisligen finns i den här branschen, helt plötsligt uppträda som änglar.

Det är egentligen häpnadsväckande att höra någonting sådant, för det förhåller sig precis tvärtom. Det är ju därför att en sådan situation råder inom transportnäringen – med ekonomisk brottslighet, osund konkurrens osv. – vi har propositionen på bordet. Den har kommit till för att förbättra förhållandena inom transportbranschen, och det ligger helt i linje med branschens egna önskemål. Då går moderata samlingspartiet och folkpartiet, med Rolf Clarkson i spetsen, helt emot branschens egna önskemål och förespråkar att alla regleringar skall avskaffas, så blir allt frid och fröjd i branschen.

Naturligtvis måste det också framhållas att möjligheten att överta taxitillstånd inte utesluts genom det här förslaget; det tycker jag är viktigt att påpeka. Tvärtom skapas garantier för familjemedlemmar och andra, trafikutövaren närstående personer att driva rörelsen vidare i vissa situationer. Det är framför allt värdefullt för taxirörelser inom glesbygden. Jag tycker att förslagen är väl avvägda i dessa avseenden.

Det är en smula förvånande när Claes Elmstedt i sitt anförande hävdar att vi socialdemokrater även när det gäller taxinäringen helt går in för att det skall vara stordrift. Jag vill påstå att det nästan inte finns någon bransch i det här landet där det finns så många småföretagare, dvs. cnbilsföretagare, som inom taxinäringen. Nej, Claes Elmstedt, vi är inte ute efter stordrift utan efter en bättre samordning och därmed bättre arbetsbetingelser för de människor som arbetar inom branschen.

När det sedan gäller reservationen av moderater och folkpartister, där man yrkar avslag på förslaget om återkallelse av trafiktillstånd, bör det understrykas att det här förslaget inte innebär någon ny grund för återkallelse. Jag tycker att det är viktigt att framhålla det. Det gäller att

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

anpassa yrkestrafiklagens utformning till den tillämpning av institutet återkallelse som redan i dag förekommer.

Återkallelse av ett trafiktillstånd är naturligtvis ett allvarligt ingrepp i en trafikutövares verksamhet. Det framfördes ju också av Claes Elmstedt. Trafikutövaren är i många fall inte den ende som för sin utkomst är beroende av rörelsens fortsatta bedrivande. Avgörandena och valet mellan återkallelse eller varning och annan åtgärd kräver naturligtvis noggranna överväganden. Det är också mot den bakgrunden som utskottet med skärpa framhåller att när sådana här frågor skall prövas, får rättssäkerhetsaspekten absolut inte åsidosättas. Utskottet förutsätter vidare att den misskötsamhet som föredraganden avser är av allvarlig nlaes Elmstedt, att vi därmed har fått de garantier som vi från utskottets sida har ansett vara behövliga.

Det måste också vara en självklarhet att tillstånd skall kunna återkallas när förseelser och underlåtenhet i fråga om inbetalning av skatter och avgifter är av sådan art och omfattning att missförhållandena kan bedömas ha skett *systematiskt* och anledning därför finns att anta att de har uppkommit genom ett medvetet handlande från trafikutövares sida.

Sedan till de borgerliga reservationer som berör beställningscentralerna och konkurrensen inom taxinäringen. Syftet med införandet av bestämmelsen om en gemensam beställningscentral – det var den inte obekante kommunikationsministern Ulf Adelson som lade fram propositionen – var att genom uppdragsförmedling via en beställningscentral förbättra servicen för allmänheten, öka samverkan inom taxinäringen samt förbättra effektiviteten och ekonomin inom taxiverksamheten. Detta skulle i sin tur innebära en bättre trafikförsörjning och ett bättre kapacitetsutnyttjande. Det här är inte minst viktigt från energisynpunkt, samtidigt som det bör medverka till en förbättrad ekonomi inom taxinäringen.

Även om en situation med flera beställningscentraler ger konsumenten möjlighet att välja transportföretag, måste värdet av en sådan valfrihet ifrågasättas. Konsumentens största intresse måste ju ändå vara att få transporten utförd till lägsta möjliga kostnad. Vem som sedan utför transporten måste i allmänhet sakna betydelse.

Det bör också framhållas att det redan med nuvarande lagstiftning finns möjlighet till undantag från skyldigheten att vara ansluten till beställningscentral. Självfallet bör undantag ges om det finns skäl till detta. Med anledning av olika riksdagsuttalanden har också transportrådet i olika cirkulärskrivelser till länsstyrelser pekat på situationer då undantag från anslutningsskyldigheten bör kunna medges. Det gäller då framför allt taxiverksamheten i glesbygdsområden, med stora avstånd mellan enskilda trafikutövare. Men undantag bör kunna ges också i andra situationer. Så det är inte, Claes Elmstedt, fråga om att försöka inskränka på de dispensmöjligheter som redan nu finns.

Det bör vidare påpekas att skyldigheten för de enskilda taxiägarna att tillhöra en beställningscentral kommit i konflikt med det faktum att någon skyldighet att tillhöra taxiförening inte har förelegat. Det är också mot den bakgrunden som man i propositionen säger att frågan om beställningscentra-

lernas organisationsform närmare bör prövas, liksom frågan om taxiföreningarnas funktion. Därför kommer departementschefen att uppdraga åt transportrådet att se över vissa frågor angående taxis beställningscentraler och föreningstillhörigheten inom taxi.

När det sedan gäller konkurrensen visar ju all erfarenhet att – det har jag tidigare varit inne på – en situation med ohämmad konkurrens och därmed följande överetablering innebär stora risker för att man skapar en trafik som i stor utsträckning drivs under icke-seriösa ekonomiska betingelser och i strid mot olika regler som gäller för trafiken. Inte minst de senaste årens arbete med åtgärder mot den s. k. svartåkningen har visat att det såväl inom taxi som inom lastbilsnäringarna förekommer en utbredd svartåkningsverksamhet, som består i underlåtenhet i att betala in skatter och avgifter till det allmänna. Till stor del har denna företeelse sin grund i en alltför stor överetablering, som gör att trafiken inte kan drivas i seriösa former.

När det slutligen gäller de båda reservationerna som berör bilarbetstiden, herr talman, kommer riksrevisionsverket nu att kartlägga kostnadskonsekvenserna för såväl staten som transportföretagen av förändringar i lagstiftningen om arbetstiden vid vägtransporter. Det finns all anledning att invänta resultatet av denna kartläggning, innan vi tar ställning till vilket system vi skall tillämpa i vårt land.

Med detta, herr talman, vill jag yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 11 GÖRAN RIEGNELL (m):

Herr talman! Olle Östrand ville göra gällande att vi moderater vill slopa alla regleringar på detta område, och han argumenterar mot en sådan inställning. Men det är inte en särskilt effektiv argumentation, för vi har inte föreslagit slopande av alla regleringar. Vi vill också motverka svartåkande och annat missbruk, men vi vill inte göra det genom en så kraftig reglering av branschen att den inte fungerar eller på ett sätt som innebär att rättssäkerheten sätts ur spel.

Olle Östrand säger att taxinäringen vill ha regleringar. Ja, herr talman, det är inte ovanligt att redan etablerade företag i en bransch gärna ser etableringshinder för nya konkurrenter.

Av propositionen framgår att man redan nu tillämpar de principer som propositionen föreslår beträffande återkallande av trafiktillstånd. Man bedömer alltså inte enbart missförhållanden i den yrkesmässiga trafiken, vilket står i den nu gällande lagtexten, utan man tar i bedömningen med andra förhållanden – ett förfarande som inte har direkt stöd i lagen.

Men när regeringen nu säger att misskötsamheten inte behöver vara brottslig för att ett ingripande skall kunna ske, säger utskottsmajoriteten att rättssäkerheten inte får åsidosättas. Det låter ju vackert. Man hoppas alltså att tillämpningen skall bli återhållsam.

Nu går tillämpningen längre än vad lagtexten ger direkt stöd för. Jag vill då fråga Olle Östrand: Är det sannolikt att myndigheterna i fortsättningen kommer att avstå från att bruka den makt som den nya lagtexten skulle

Nr 77

**Onsdagen den
8 februari 1984**

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

komma att ge dem? Känner inte socialdemokraterna oro inför alla de gummiparagrafer och generalklausuler som de sätter i händerna på myndigheterna?

Anf. 12 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag tycker faktiskt att diskussionen har rört sig litet för mycket kring talet om svartåkning och oseriösa utövare av denna näring. Det låter som om alla som sysslar med denna verksamhet vore en samling skojare. Jag tar avstånd från denna typ av diskussion. Det är ju ändå marginella företeelser det handlar om. De är nog så allvarliga när de dyker upp, men vi får akta oss så att vi inte ger sken av att hela näringen präglas av sådant folk, för det är inte sant!

När jag säger att jag befarar att dispensgivningen kan komma i kläm, gör jag denna kommentar mot bakgrund av att jag i departementschefens uttalande läser att han anser att frågan om beställningscentralernas organisationsform bör provas närmare liksom frågan om taxiföreningarnas funktion. Detta skall transportrådet göra. Departementschefen anför: "Det kan också finnas skäl att pröva om man bör vidta ytterligare åtgärder för att trygga genomförandet av 1980 års reform." Det är alltså 1980 års reform jag vänder mig emot – jag bryr mig inte om vilken kommunikationsminister som framlade det förslaget.

Det är intressant att Östrand värjer sig och på punkt efter punkt försvarar det förslag som en moderat kommunikationsminister en gång framlade. Jag menar att det förslaget innehåller så många brister att regeringen måste ta itu med dem. Om det framläggs ett förslag – oavsett vem som framlägger det – som sedan visar sig vara behäftat med svagheter och brister, skall man väl kunna ändra på det. Jag kan inte förstå annat – och det är en sådan ändring vi nu föreslår.

Olle Östrand begagnar mycket svepande formuleringar om att allt ändras till det bättre, inte minst för utövarna. Han säger också att man inte skall försvara övertagandet av tillstånd. Men det gör man ju i propositionen. Propositionen pekar ut precis att den som skall överta ett taxitillstånd skall före övertagandet ha haft sin huvudsakliga utkomst såsom medhjälpare i detta företag, som oftast är ett enmansföretag. Det finns inte möjlighet för någon att ha sin huvudsakliga utkomst såsom en medhjälpare i ett sådant företag. Ett vanligt logiskt tänkande ger detta besked. Alltså innebär detta förslag en klar skärpning, vilket vi är motståndare till.

Det är riktigt som Olle Östrand säger att denna bransch i hög grad består av små företag. Men om riksdagen fattar det beslut som majoriteten vill pekar utvecklingen mot att det blir stordrift. Allting är relativt, Olle Östrand, det medger jag. Men de enstaka taxistationer som finns i dag kommer om några år inte att finnas kvar. Drar vi in till centralorten en taxistation, som ligger tre mil från centralorten, finns det ingen taxi i bygden när föraren har kört sitt pass. Då måste man från centralorten beställa en taxi, som får köra flera mil för att sedan kanske utföra en intern resa på platsen. Var och en begriper att detta inte kommer att fungera.

Låt mig ställa en fråga till Olle Östrand: Är det betydelselöst om en taxiägare, som på grund av dessa regler tvingas ansluta sig till en beställningscentral, får betala 100 000 kr. om året i avgifter för bestridande av de gemensamma kostnader som uppstår, när man måste bygga ut dessa centraler. Är det inte ett väsentligt inslag i det hela? Är det inte ett argument för att lugna sig litet? Var hämtar taxiägaren dessa 100 000 kr.?

Taxiägarna på centralorten är inte alltid intresserade av att ta emot dem som Olle Östrand och andra ville tvinga dit. Jag har denna företeelse in på dörrarna i min egen hemkommun. Taxiägarna i centralorten vill inte ha denna ordning. De vill att taxiägarna ute på landsbygden skall stanna kvar där, eftersom det samfällt är det bästa för taxinäringen och för kunderna. Jag redovisar vad organisationen ute på fältet tycker.

Jag har litet svårt att förstå vad man kan vinna på en ändring. Lokalkännedomen talade jag om tidigare. Vilka bekymmer kommer att uppstå i det avseendet? Dessutom, Olle Östrand, finns det atleter på detta område, teknokrater och centralbyråkrater, som umgås med planer på att man skall ha en enda beställningscentral i varje län. Det blir nästa steg, om vi nu tar detta.

Det vore intressant att höra vad Olle Östrand säger om dessa konkretiseringar av mina frågeställningar. Svepande formuleringar är alltid lätta att klara sig från, men det blir svårare när man tränger in i problemen och tar upp exempel. En taxiägare har tidigare med hjälp av sin familj skött verksamheten. Nu skall han betala 100 000 kr. för att få några beställningar via en beställningscentral. Är inte detta ett argument mot en ändring?

Anf. 13 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Olle Östrand kritiserade den borgerliga ideologin om konkurrensens allena saliggörande välsignelser, och jag vill poängtera att jag delar den uppfattning som han gjorde sig till förespråkare för. Ett exempel på konkurrensens problem och på att den inte är möjlig att etablera i alla sammanhang är just det som Claes Elmstedt var inne på, nämligen glesbygdens problem. I glesbygden har vi i stället bekymmer med att få någon som vill utöva denna verksamhet på det svaga underlag som finns där. Där är det inte fråga om att släppa in ännu flera att slåss om de små bitarna, utan där är det ju fråga om att lyckas få någon som vill ställa upp och hjälpa till för att avveckla den ganska begränsade trafiken i inlandet, t. ex. i glesbygder.

Man måste ha en mera differentierad syn på detta och försöka se hela problemet i verkligheten. Det är inte så att man bara kan säga "konkurrens", och hokuspokus löses alla problem. Tvärtom kan detta leda till, som här har bevisats, en rad negativa effekter och till att man kommer undan kostnader. Därför återspeglas inte de reella kostnader som resp. trafikgren har i verksamheten. Vi får en felaktig trafikstruktur, om man skall tillämpa regeln att kostnaderna skall återspeglas i verkligheten och visa vad som är mest nyttigt.

Jag måste också säga ett par saker till Olle Östrand. Jag har här ett par motioner som socialdemokraterna väckte 1980 och 1982 där man kräver att

behovsprövningen skall återinföras. Man kritiserar hårt den borgerliga åtgärden att ta bort denna behovsprövning ur samhällsekonomisk synpunkt, och man säger att man vill ha tillbaka den. Vidare kräver socialdemokraterna i en motion att bilarbetstidsutredningens förslag skall genomföras utan krav på några ytterligare kostnadsutredningar. Man har motiverat detta med att situationen är så svår för just denna kår att det nu måste hända någonting, både ur arbetarskydds- och ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Jag skulle vilja fråga Olle Östrand: Vad har inträffat som gör att socialdemokraterna nu i regeringsställning inte kommer med mera konkreta och resoluta förslag i samklang med de motioner och krav i denna riktning som man tidigare ofta förde fram och som vi nu också vill driva på?

Anf. 14 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det är så, Sven Henricsson, att denna proposition är ett led i att förbättra förhållandena inom branschen. Jag sade i mitt anförande att det också pågår ett omfattande arbete både på departementet och i transportrådet för att komma med förslag till åtgärder som ytterligare skall förbättra situationen inom branschen.

Göran Riegnell säger: Vi vill inte ha någon etableringsfrihet, men vi vill ha en ökad frihet att etablera sig.

Det skulle vara mycket intressant att veta vad ökad etableringsfrihet mera konkret innebär. Vad innebär en sådan frihet för möjligheter att åstadkomma en bättre tingens ordning inom denna bransch? Konkretisera det, Göran Riegnell!

Man får vidare inte, som jag tycker att Claes Elmstedt gjorde i sitt senaste anförande, blunda för att det råder en utbredd oseriös verksamhet inom branschen. Det är därför som vi under ett antal år har fått förslag på riksdagens bord syftande till att förbättra förhållandena på området. Förslagen i propositionen är ett led i de åtgärderna.

Dessutom, Claes Elmstedt, innebär ett genomförande av förslaget om beställningscentraler inte att taxibilar i glesbygder skall tvingas in i tätorten. Som jag sade i mitt anförande finns det fina möjligheter till dispens för sådana taxirörelser ute i glesbygderna som Claes Elmstedt nu har talat sig varm för.

Vi kan vidare inte, Claes Elmstedt, komma ifrån det faktum att samhället betalar ungefär 60 % av taxiinkomsterna. Mot den bakgrunden måste främst kommuner och landsting ha möjligheter att ställa kravet att taxi skall bedriva en rationell verksamhet. Jag tycker att det är det minsta krav som samhället kan ställa. Men hur ser situationen ut i dag? Jo, det genomsnittliga kapacitetsutnyttjandet inom taxinäringen uppgår till 50 %. Det innebär att en taxi står stilla eller "kör tom" under 50 % av den tid då den är i trafik. Alla vet vad en taxi kostar i dag. Det är inget billigt transportmedel. Införandet av beställningscentral är ett led i strävandena att få till stånd en rationellare trafik och kanske därmed ge kunden en billigare resa.

Jag kan nämna hur situationen är i min hemkommun, där man inte har genomfört gemensam beställningscentral. I denna lilla kommun med 30 000 invånare kan man ringa till 13 ställen för att få tag på en taxi. Det innebär

naturligtvis att taxibilarna kör kors och tvärs runtom i denna kommun, många gånger tomma. Det kan ju inte vara ett intresse för någon att ett sådant förhållande bevaras.

Det är mot den bakgrunden man får se förslaget om införande av gemensamma beställningscentraler. Men jag vill påpeka för Claes Elmstedt att det även i fortsättningen kommer att finnas generösa möjligheter till dispenser.

Anf. 15 GÖRAN RIEGNELL (m):

Herr talman! Olle Östrand målar återigen upp en felaktig bild av vad vi moderater har sagt i den här frågan och argumenterar mot den. Vi har sagt att vi inte anser det möjligt att slopa alla regleringar på det här området, men det innebär inte att vi inte vill sträva mot etableringsfrihet. Vi inser dock att det inte går att komma därhän snabbt.

Vad är det då vi moderater konkret vill? Ja, det framgår av våra ställningstaganden i utskottet. För det första vill vi motsätta oss hårdare reglering av den typ socialdemokraterna och kommunisterna nu genomför. För det andra vill vi att tillståndsmyndigheterna skall vara mera liberala i sin tillståndsgivning än vad de är i dag.

I övrigt förstår jag, herr talman, att Olle Östrand inte vill ta upp en diskussion om rättssäkerheten vid återkallelse av trafiktillstånd. Den nya lagbestämmelse som nu förmodligen kommer att gå igenom här i kammaren kommer att innebära att människor i den här branschen inte riktigt vet vad de har att hålla sig till. De blir bedömda efter luddiga bestämmelser och uttalanden. Det är djupt oroande.

Till slut, herr talman: När jag hör Olle Östrand sjunga regleringens höga visa, som han har gjort här, undrar jag vem som är mest representativ för socialdemokratin. Olle Östrand eller civilminister Bo Holmberg, när de talar om minskad byråkrati. Jag är rädd att Olle Östrand är mer representativ.

Anf. 16 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Det är rätt intressant att den här diskussionen förs. Den handlar om ökad frihet eller mer byråkrati. Denna debatt förs i hägnet av den frihetsdiskussion som vår värderade vice statsminister av och till försöker blåsa liv i. Det här är en del av verkligheten – kanske långt ifrån de stora vyerna, men så mycket närmare verkligheten.

Olle Östrand säger att det inte är fråga om att tvinga in någon taxiägare i centralortens beställningscentral. Jo, det är det faktiskt. Det skall oerhört starka skäl till för att en taxiägare skall slippa om han inte vill. Jag antar att vi får anledning att återkomma till detta. Låt oss först få se resultatet av den diskussion som pågår. I min egen kommun är tolv av fjorton i centralorten emot den här sammanslagningen. Jag är tämligen säker på att de två kommer att avgå med segern. Detta är ganska ovanligt, sett från vanlig demokratisk synpunkt. Men jag tror att de gör det eftersom de har stöd i centrala bestämmelser och beslut som fattats i det här huset, och då hjälper det inte mycket vad de andra tolv säger.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

Det finns fina dispensmöjligheter, säger Olle Östrand. Ja just det, det finns det faktiskt fortfarande. Men de kommer, om utskottsmajoritetens förslag vinner här i dag, att bli avsevärt reducerade. Läs innantill vad som sägs i propositionen! Detta har inte utskottsmajoriteten haft någon invändning mot.

Olle Östrand har fortfarande inte kommenterat om han tycker att det är rimligt att en enskild åkare kan drabbas av en merutgift på 100 000 kr. per år, vilket blir en direkt följd av det beslut som vi kommer att fatta om en stund. Detta är faktiska uppgifter. De finns att hämta och läsa – det är fråga om offentliga handlingar. Jag kan tipsa Olle Östrand om var han kan hitta dessa handlingar.

Det är klart att samhället redan har möjlighet att ställa krav på den här näringen – den är genomreglerad, det har vi talat om här tidigare. I vissa avseenden är den kanske litet för genomreglerad. Det måste finnas en viss reglering av den här verksamheten – det har jag ställt upp på tidigare, det kan jag understryka om det behövs.

50 % kapacitetsutnyttjande, säger Olle Östrand. Var går gränsen? Jag hoppas att Olle Östrand inte är så blåögd att han tror att man kan närma sig hundraprocentsstrecket när det gäller kapacitetsutnyttjandet, för då vet jag inte riktigt hur det skall se ut.

Det sägs också att det blir billigare för kunderna. Det blir precis tvärtom. Jag har försökt förklara detta vid olika tillfällen. Men jag måste vara en dålig pedagog – eller vad det nu kan bero på, eftersom jag inte har lyckats få vare sig Olle Östrand eller någon annan i utskottsmajoriteten att fatta att det innebär en kostnad och att verksamheten minskar i omfattning på grund av motstånd mot dem som skall åka, om en åkare plötsligt belastas med 100 000 kr. i merutgifter och att dessa pengar skall tas någonstans.

Sedan vet jag inte var Östrand funnit att bilarna kör kors och tvärs. Jag undrar om det inte vore klokt av en som representerar den landamären som Östrand kommer ifrån att vara litet försiktig med att argumentera så våldsamt för en gemensam beställningscentral och att tro att en sådan skulle vara det allena saliggörande i den typen av bygder. Om det är någonstans man är betjänt av att ha uppställningsplatser och enskilda företag verksamma på olika orter, så bör det rimligtvis vara norröver, där avstånden i allmänhet är stora. Jag har dessa problem även i de trakter jag kommer ifrån, men dessa problem är naturligtvis inte alls att jämföra med förhållandena i andra delar av landet. Men redan i mina trakter är det alltså problem.

Jag har frågat det tidigare, men jag vill gärna upprepa frågan: Vilken taxiförare kör på natten från en centralort 2,5–3 mil för att göra en internkörning på en annan ort, för att sedan fara tillbaka igen? Han får inte många anrop vare sig på vägen dit eller på vägen därifrån. Det är det saken handlar om.

Anf. 17 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag vet inte om Claes Elmstedt inte förstär eller inte vill förstär frågan om gemensamma beställningscentraler. Att man har en gemensam beställningscentral inom ett trafikområde innebär inte nödvändigtvis att man därmed skall ha en uppställningsplats för samtliga taxibilar. En beställningscentral inom exempelvis min egen kommun kan mycket väl kombineras med 13 uppställningsplatser för taxibilarna.

Så till frågan om det 50-procentiga kapacitetsutnyttjandet! Detta beror, Claes Elmstedt, på det förhållande som vi har i dag. Kan man vidta åtgärder som gör att taxi i fortsättningen utnyttjas till 75–80 %, måste det vara till fördel för kunden. Man kan aldrig komma ifrån detta faktum.

Vidare finns det dispensmöjligheter, Claes Elmstedt. Vår avsikt är inte att göra kraftiga inskränkningar i dispensmöjligheterna – snarare tvärtom.

Så några ord till Göran Riegnell om den ökade friheten. Vi pratar i vårt parti mycket om ökad frihet för människorna. Vi anser emellertid inte att man skall skapa en frihet som ger människor möjlighet att i större utsträckning bedriva ekonomisk brottslighet. Vårt frihetsbegrepp innebär inte heller att vi skall skapa större möjligheter för människor inom transportbranschen att bedriva oseriös verksamhet. Vår definition av frihetsbegreppet – om vi nu skall begränsa det till transportbranschen – är att det skall finnas möjligheter för människor att under lika villkor bedriva en seriös verksamhet. Inom denna seriösa verksamhet skall vi ha fri konkurrens. Det är vår syn på friheten inom transportbranschen. Frihet innebär också rimliga möjligheter att få tag i en taxi.

Till slut, herr talman, något om överlåtelse av trafiktillstånd. Om samhället nu vidtar åtgärder för att förbättra och begränsa överretableringen inom branschen, måste man vidta åtgärder för att komma åt den oseriösa handel med trafiktillstånd som förekommer i dag. Ett trafiktillstånd skall naturligtvis inte i sig ha ett värde. En person som vill överlåta sin rörelse skall inte kunna tjäna pengar på trafiktillståndet. Tillåts det här att fortsätta, kommer det att försvåra möjligheterna för dem som skall överta ett trafiktillstånd att under sunda ekonomiska betingelser driva verksamheten vidare.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 3 (översyn av den yrkesmässiga lastbilstrafiken och planmässig styrning inom landtrafiksektorn)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för reservation 1 av Sven Henricsson.

Mom. 4 (behovsprövning för beställningstrafik för godstransporter)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 2 av Sven Henricsson.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa yrkestrafik-
frågor m. m.*

Mom. 5 (utformningen av sanktioner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Sven I Henricsson – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (överlåtelse av trafik tillstånd)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 144 för reservation 4 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 8 (återkallelse av trafik tillstånd)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 97 för reservation 5 av Rolf Clarkson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 a (beställningscentraler för taxi)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 145 för reservation 6 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 13 (konkurrens inom taxinäringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 a och b (bilarbetstid)

Först biträdades reservation 8 av Rolf Clarkson m. fl. med 149 röster mot 18 för reservation 9 av Sven Henricsson. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 144 för reservation 8 av Rolf Clarkson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Vissa livsmedelspolitiska frågor

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:20 om vissa livsmedelspolitiska frågor (prop. 1983/84:76).

Anf. 18 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Vissa livsmedelspolitiska frågor är titeln på den proposition som ligger till grund för jordbruksutskottets betänkande 20, det ärende vi nu skall behandla. Det var också titeln på det utredningsbetänkande som producerades i expressfart.

Propositionen verkar också ha tillkommit i mycket stor hast och under mycket stor brådska. Den ger intryck av det, med sina kortfattade och ofullständiga formuleringar, som dock leder fram till ganska långtgående konklusioner och förslag till förändringar.

Regeringens jordbrukspolitik, som de senaste månaderna så kraftigt har

upprört, oroat och förargat folk i hela landet, har man nu alltså baxat ända hit, för att använda ett "bevingat" ord.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

Regeringen framlägger i propositionen förslag på fyra konkreta punkter.

Det första förslaget gäller inkomstmålet. Det bör för jordbruket ges en lägre prioritet, säger statsrådet i propositionen. I klartext: Jordbrukare bör ha lägre inkomst än under föregående regering.

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Det är självklart att jordbrukarna protesterar våldsamt, det är inte alls förvånande. Det enda i det sammanhanget som är förvånande är att jordbruksministern låtsas förvånad.

I centern anser vi att den punkten inte är tillräckligt utredd. Man har inte tillräckligt underlag för ett sådant tvärsäkert ställningstagande. Därför avvisar vi det förslaget i reservation nr 1, som jag ber att få yrka bifall till.

Det andra förslaget i propositionen gäller ett nytt prisförhandlingssystem. Regeringen vill ha ett annat prisförhandlingssystem än det som nu fungerar.

F. n. finns en viss automatik, enligt vilken jordbrukarna kan väntas få ersättning för sina kostnader i produktionen, exempelvis för räntorna till banken, inköp av fodermedel, inköp av drivmedel, maskinreparationer och arbetslön till anställda.

Den tryggheten vill inte den nuvarande regeringen tillförsäkra jordbrukarna. Därför föreslår man fria förhandlingar utan att kunna stödja sig på ett utredningsunderlag. I utredningen står det nämligen att nuvarande prisregleringssystem har en logisk uppbyggnad och kan anses ha fungerat väl. Det kan inte ha ansetts leda till felaktiga kompensationer för någondera gruppen. Då risken för detta dock inte kan uteslutas, föreslår man ett nytt prisregleringssystem. Det är litet för enkelt att avfärda en så viktig problematik på det sättet. Helt klart står också att det har lett till våldsamma reaktioner bland jordbrukarna.

Vi har inget underlag som visar vad sådana fria förhandlingar kan leda till; vi vet inte vilka effekterna kan bli. Det finns inte heller några exempel på resultat. Därför är inte människor förvånade över att 6000 unga, blivande jordbrukare protesterade i Malmö häromdagen. Det är bara jordbruksministern och möjligen någon av hans närmaste rådgivare som är förvånade. I reservation 2, som jag ber att få yrka bifall till, avvisar vi också det här förslaget som illa utrett, som för tidigt väckt och med för enkla konklusioner.

I det tredje avsnittet i propositionen behandlas frågan om det provisoriska investeringsstoppet i animalieproduktionen. Det har varit i kraft under något års tid. Vi i centern har inte motsatt oss en förlängning av detta investeringsstopp. Vi tycker tvärtom att det är en riktig väg att försöka få ett grepp om den icke arealbundna animalieproduktionen, som i så hög grad har medverkat till problemet med överskottsproduktion.

Det fjärde avsnittet i propositionen handlar om hur vi i framtiden skall kunna trygga ett fortsatt jordbruk i Norrland. Det finns många aspekter bakom den ambitionen som, vågar jag säga, har ett mycket brett för att inte säga enhälligt stöd hos folket. Av militärpolitiska, försörjningspolitiska, regionalpolitiska, sysselsättningspolitiska, miljöpolitiska och andra skäl vill man ha ett jordbruk också i norra Sverige. Det har inneburit att man av

budgetmedel har velat höja stödbeloppet till en summa på f. n. uppemot 300 milj. kr.

Nu är frågan vad som kommer att hända i framtiden. I Norrland har man under senare år varit mycket missbelåten, därför att detta stöd enligt jordbrukarna i Norrland inte har uppräknats till den nivå som det rimligen borde ha med hänsyn till kostnadsutvecklingen. En särskild utredning har framlagt ett enhälligt förslag om beräkningsmetodik och bedömningsgrunder för en sådan uppräkning. Det har emellertid i propositionen inte tagits någon hänsyn till den utredningen, utan helt plötsligt föreslår regeringen att frågan bör hanteras så i framtiden att större hänsyn tas till denna problematik i prisöverläggningarna. Det har rått litet delade meningar om vad som kan ligga bakom dessa funderingar.

Jag tror att det här förslaget liksom av bara farten kom med i den här snabbt framtagna och kortfattade propositionen. Det finns inte heller någon klar och konkret hemställan på den punkten. Men Sveriges jordbrukare har under hösten i besparingspropositionen kunnat läsa att regeringen på ett tjugotal punkter anser att kostnader som normalt anvisas via budgeten i framtiden skall bäras av jordbruksnäringen.

Det är jordbruksministerns sätt att spara, och själv vill han gärna uttrycka det så att han hjälper jordbrukarna att spara på det sättet att de nu skall bära ca en miljard av kostnader som tidigare har bestritts med budgetmedel. Den debatten har vi haft tidigare och den kommer att fortsätta. Vi kan tydligen inte närma oss varandra, eftersom vi har olika uppfattning om vad som är bästa sättet att hjälpa jordbrukarna att spara. Men där har då skett en övervältring av kostnader på en lång rad av arbetsområden. Jag skall gärna exemplifiera dem i ett senare anförande, om så skulle önskas.

Man har sagt – som jag tillät mig att uttrycka det – liksom av bara farten, att uppräknningen av Norrlandsstödet väl också kunde vara näringens egen huvudvärk och att detta kunde klaras vid prisförhandlingarna. Jag skall gärna ursäktas det, om jordbruksministern är beredd att säga att det där kanske inte var världens lyckligaste formulering och att det egentligen inte riktigt var tänkt så – i varje fall var det illa genomtänkt och borde inte ha framförts på det sättet. Jag tycker inte att det är någon större skandal att erkänna att det var ett olycksfall i arbetet.

I alla händelser gör jordbruksutskottet ett kraftfullt avståndstagande från propositionens formulering på den punkten. För att inga missförstånd skall råda har utskottet uttryckt sig ovanligt klart, för att vara ett tillkännagivande i en utskottstext:

”Stödet till jordbruket i norra Sverige och då framför allt prisstödet bör som framgår av det sagda ses som ett regionalpolitiskt stöd. Att ta in de beredskapspolitiska resonemangen i prisöverläggningarna strider enligt utskottets uppfattning mot de principer som hittills gällt för det regionalpolitiskt motiverade stödet till jordbruket i norra Sverige. Utskottet delar för sin del deras uppfattning, som hävdar att budgetmedel bör användas för ökade insatser på området enligt nu gällande principer intill dess livsmedelskommittén haft tillfälle att pröva hithörande frågor i ett längre

tidsperspektiv. Till frågan om stödets omfattning och närmare utformning under tiden dessförinnan får riksdagen, som framgår av vad ovan anförts, tillfälle att återkomma i samband med innevarande års budgetbehandling.”

Det är ett klart besked. Där avvisas funderingarna i propositionen, och jag vill gärna ge en eloge till utskottets socialdemokratiska ledamöter, som har kunnat instämma i det jag nyss citerade, så att utskottets uttalande alltså är enhälligt på den punkten. Jag tror att det var lyckligt för vad som skall hända framöver med jordbruket i Norrland.

Avslutningsvis skulle jag bara vilja säga att jag upplever det som mycket besvärande att man, egentligen av alltför små orsaker och onödiga skäl, har hamnat på kollisionskurs i en debatt om jordbrukets roll i Sverige. Vi vet alla att det är grovt hyckleri att försöka förespegla Sveriges konsumenter att matpriserna nämnvärt skulle kunna sänkas, om man pressar ner jordbruksnäringen till proletarietets nivå. Det kan rimligtvis inte vara en arbetarrörelsens innersta mening att så skall vara fallet.

Jag hoppas att man i tid kan nyansera den diskussionen så att vi kommer bort från det som nu riskerar att om inte lägga en död hand över näringen så i alla fall skapa en mycket stor oro inför framtiden hos de ungdomar som håller på att utbilda sig och som under slutet av 1970-talet fick en viss tro på en framtid för det svenska jordbruket. Då trodde vi att vi hade en stor enighet om att all jord i detta land skulle odlas till full produktion, att de som sysslar med detta skulle ha rimliga ekonomiska och sociala villkor, att produktionen skulle ske i familjelantbrukets regi och att eventuella överskott skulle kunna lyftas ut i ett gemensamt ansvar för näringen och samhället, eftersom näringen innebär så mycket av pluseffekter i samhällsarbetet; man behöver bara tänka på de sysselsättningspolitiska aspekterna. Det gäller vad som händer innan produkten är framställd, dvs. produktionsmedelstillverkning, det gäller vad som händer i hanteringen av produkten. Det gäller också vad som händer i fråga om vår valutabalans när vi kan sälja litet grand i stället för att vara importberoende. Det gäller vad som händer med miljön och regionalpolitiken. Denna helhetsbild måste ju vara vägledande för vilka principer som skall råda för det svenska jordbruket.

Jag kan ge ett enkelt exempel – en vardagsvara i det svenska hushållet som samtidigt i viss mån är en problemvara när det gäller överskott – nämligen en svenskproducerad slaktgris. Jordbrukaren passar den i ca 100 dagar, och för det har han omkring 30 kr. i arbetslön. I grossistledet säger man sedan till personalen: ”Var snäll och häng kroppen i kylrummet där och där.” Därpå säger man till nästa chaufför: ”Var snäll och hämta kroppen i kylrummet.” För detta har man 274 kr. Staten tillgodogör sig så 374 kr. i moms på denna stackars gris.

Nu har jag stannat i grossistledet och inte nämnt vad som händer sedan, när grisen vandrar till vidareförädling och över disk. Där går priset upp till ca 4 000 kr. Det är emellertid de 33 kr. jordbrukaren skall ha som är intressanta i jordbrukspolitiken, och det är dem man bollar med i en akademisk lekstuga både inom fackföreningsrörelsen och vid universiteten.

Detta är jag oerhört förvånad över, och jag sätter väldigt stora

förhoppningar till att den livsmedelskommitté som sammanträder flera gånger i veckan – bl. a. just i dag – skall kunna undersöka, om det inte skulle vara intressantare att ställa andra avsnitt i livsmedelskedjan i fokus än att försöka pressa den krympande jordbrukarkårens redan låga levnadsstandard.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 19 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Under riksdagens allmänpolitiska debatt för en vecka sedan yttrade jag att jordbrukspolitiken f. n. präglas av ryckighet och är illa genomtänkt. Exemplet härpå är numera så många att man faktiskt, som jag uttryckte det, kan ifrågasätta om det rent av beror på kompetensen i jordbruksdepartementet att så många saker och ting nu sköts så illa. Den proposition vi i dag har att ta ställning till motsäger på intet sätt det omdöme som jag då gav uttryck åt.

De protester som förekommit från jordbrukarnas sida har jordbruksministern förklarat med att han har blivit missförstådd. Jordbruksministern har tydligen inte begripit, att då förslag presenteras utan att vara väl underbyggda – i detta fall saknas ju helt underbyggnad på många punkter – kan de oroa dels på grund av sitt sakliga innehåll, dels därför att det ligger en värdering i att lägga fram illa förberedda förslag. Den näring som drabbas av detta måste känna sig illa behandlad. Man frågar om det finns en fackminister för detta ämnesområde.

Jordbruket har uppfattat det som utomordentligt illavarslande att fackministern inte bevärdigat jordbruket med vare sig analyser eller genomtänkta motiv för sina förslag. Detta sätt av jordbruksministern att sköta sitt departement har som bekant drivit ut jordbrukarna till protestmöten på många platser i landet. Jordbruksministerns föreliggande proposition har varit droppen som kommit bägaren att rinna över och är den yttersta anledningen till att det blivit trafikchaos på Halmstads gator, liksom till att Norrlandsbönder fått kalla fötter i Timrå ishall.

För jordbrukets vidkommande är det ointressant om ministerns proposition är ett uttryck för nonchalans eller bristande kompetens. För jordbruket är det endast det sakpolitiska innehållet som har betydelse. Det är i detta fall undermåligt. Jag ifrågasätter om inte denna proposition är en av de allra sämst underbyggda som har lämnats till Sveriges riksdag. Jordbruksministern har nu tagit ledningen i den ligans inte alltför hedersamma tävlan.

Vad grundar jag då detta omdöme på? Först och främst är hela denna proposition att betrakta som totalt onödig, och för den skull kan den sägas vara framlagd i rent okynne. Propositionen är onödig därför att den fråga som är dess huvudärende med fördel borde – alldeles såsom vi borgerliga i en reservation har uttryckt det – ha legat kvar hos livsmedelskommittén och avgjorts i samband med att kommitténs huvudbetänkande avlämnas. Livsmedelskommittén har dessutom sagt att man inte har kunnat konstatera

att det produktionsmedelsindex som nu föreslås bli avskaffat har haft den ofördelaktiga inverkan på prisutvecklingen som föresvävat jordbruksministern. Något stöd för tanken att detta index skulle vara prisdrivande har jordbruksministern inte heller fått från remissinstanserna. Påfallande många har sagt nej, och andra har uttryckt tvivel om huruvida denna åtgärd var nödvändig just nu.

Frågan om ett nytt jordbruksavtal hade, såsom vi reserverar i livsmedelskommittén har uttryckt det, mycket väl kunnat lösas genom en förlängning av nu gällande avtal med ett år. Detta hade kunnat accepteras av såväl producenter som konsumenter. Jag är övertygad om att den uppfattningen delas av en betydande majoritet av svenska folket.

För att ytterligare förstärka intrycket av att propositionen är ogenomtänkt och hafsigt vill jag nämna tre andra för jordbruket vitala frågor som jordbruksministern tagit upp. Det är frågor som alltjämt kvarstår bland dem som livsmedelskommittén har att fundera över. Således kommer nu – utan någon beredning i livsmedelskommittén – de övergripande målens ställning, Norrlandsstödet och frågan om solidarisk inkomstpolic att behandlas här i riksdagen. Jordbruksministern har dessutom inte kostat på dessa frågor mer än ett fåtal rader.

Jordbrukarnas reaktion är självklar. I för dem och deras familjers ekonomi helt avgörande frågor läggs det nu fram förslag helt utan motivering. Principförändringen beträffande sättet för uppräknig av Norrlandsstödet berörs i propositionen på endast några få rader, varav hälften ägnas ett resonemang som inte direkt har med stödets uppräknig att göra. Det handlar i stället om försörjningsberedskapen. Frågan om solidarisk inkomstpolic klaras av på tre och en halv rader. Detta kallar jag nonchalans, i dessa för näringen mycket viktiga frågor.

Beträffande Norrlandsstödet uppräknig har jordbruksministern lidit nederlag under utskottsbehandlingen. Det har något förvånat mig att jordbruksministern inte själv har tagit ett nytt initiativ i denna fråga i den situation som har uppstått. Uppenbarligen har jordbruksministern ännu inte accepterat att han på denna punkt inte ens haft stöd av sitt eget folk. Förankring i verkligheten har han i själva verket hela tiden saknat. Kunskapen om hur viktig verklighetsförankringen är kanske jordbruksministern efter denna resa fäster större vikt vid under de ett och ett halvt år som återstår av mandatperioden.

I detta sammanhang har en illavarslande och föga genomtänkt argumentation förekommit. Således har det som motiv för att uppräknigen av Norrlandsstödet skulle ske med prisregleringsmedel gjorts gällande att Norrlandsjordbruket inte har någon egentlig andel i den överproduktion som äger rum i svenskt jordbruk. Detta skulle i sin tur ge stöd för tanken att det var jordbrukets egen angelägenhet att räkna upp Norrlandsstödet. Jag vill mycket bestämt varna för detta ogenomtänkta synsätt. Som det framfördes denna gång blev det en debatt mellan Norrland och Sverige i övrigt.

Lika väl kunde debatten ha gällt spannmålsproducenter å den ena sidan och animalieproducerande jordbrukare å den andra. Spannmålsproducen-

terna skulle med visst fog kunna påstå att de inte ser framtiden an med någon större oro, då de i det senaste jordbrukspolitiska beslutet fick inskrivet att staten och jordbruket gemensamt skall ta ansvar för kostnaden för uppkommet överskott. Annorlunda förhåller det sig beträffande animalieproducenterna, som enligt samma beslut ensamma får stå för sin överproduktionskostnad.

Herr talman! I stället för en diskussion mellan norr och söder i Sverige skulle detta kunna bli en kil mellan jordbrukare som producerar spannmål och dem som står för animalieproduktionen – eller om vi så vill en diskussion mellan slättbygdsbonden å den ena sidan och mellanbygds- och skogsbonden å den andra. Svenskt jordbruk har ingen anledning att låna ut sig till den typen av debatt. Den är skadlig för jordbruket, och det är svårt att se att den på något sätt gagnar den jordbruks- och livsmedelspolitik som vi just nu sysselsätter oss med.

Moderata samlingspartiet har i en partimotion yrkat avslag på den här aktuella propositionen, helt i linje med det ställningstagande som jag tillsammans med centerns och folkpartiets representanter har gjort i livsmedelskommittén. Den omständigheten att propositionens förslag beträffande Norrlandsstödet nu röstas ned har i utskottet föranlett formuleringen att utskottet avser att i samband med budgetbehandlingen ta upp frågan om stödets lämpliga storlek. Såsom framgår av det särskilda yttrande som vi har fogat till jordbruksutskottets betänkande anser vi moderater fortfarande att det är regeringens sak att återkomma till riksdagen med förslag på denna punkt. Vi motsätter oss nu emellertid inte att frågan om beloppets storlek tas upp på sådant sätt som angivits i betänkandet.

I enlighet med vår tidigare uppfattning har vi, denna gång tillsammans med folkpartiet, i en reservation tagit avstånd från en förlängning av det tillfälliga investeringsstoppet i jordbruket. Vi anser fortfarande att en sådan pålaga som investeringsstoppet innebär inte bör belasta jordbruket så länge som denna fråga är föremål för behandling i livsmedelskommittén. Investeringsstoppet är inte till fördel för näringen och borde för den skull inte ha tillkommit för ett år sedan – än mindre förlängas fr. o. m. den 1 april i år.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till de reservationer som är fogade till utskottets betänkande, reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 20 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Regeringens förslag om förändrad kostnadskompensation till jordbruket har fått som effekt en total konfrontation med bönderna. Det kan väl inte ha varit meningen? Men förslaget ligger på något sätt i linje med jordbruksministerns handläggning av skogspolitiska frågor hösten 1982 och våren 1983 omedelbart efter regeringsskiftet. Dänet efter frontalkrocken med landets skogsägare hade inte mer än förklingat något förrän den livsmedelspolitiska utredningen avtvingades ett betänkande, som i sina verkningfulla delar var ett grundskott mot den plattform på vilken jordbrukspriserförhandlingarna länge vilat. I allra största utsträckning är det fråga om samma befolkningsgrupper som utsätts för nya, överraskande och

därmed gastkramande grepp. Det är svårt att tro att en sådan här hantering av mycket sammansatta och besvärliga problem kan gagna landets ekonomiska tillfrisknande, vilket lär ligga bakom kravet på en ny förhandlingsordning.

I den proposition som ligger till grund för jordbruksutskottets betänkande läggs fram förslag om övergripande mål för en samlad livsmedelspolitik. Vidare redovisas riktlinjer för överläggningarna av jordbruksprisregleringen för tiden efter den 30 juni 1984. Detta förslag yrkar vi avslag på. Investeringsstoppet inom animalieproduktionen föreslås förlängt med ett år från den 1 juli 1984. Vi yrkar avslag också på detta. Samtliga dessa frågor har behandlats av 1983 års livsmedelskommitté, men varken kommitténs betänkande eller de remissyttranden som insamlats under en osedvanligt snålt tilltagen remisstid ger enligt folkpartiets mening ett tillfredsställande underlag för de bedömningar och förslag som redovisats i propositionen.

När det gäller huvudmålet för livsmedelspolitiken kan noteras att livsmedelskommittén på denna punkt ännu inte lämnat något förslag. Kommittén har visserligen kommenterat nuvarande målformuleringar vid referat av dels de mål som riksdagen antagit 1947, 1967 och 1977, dels det huvudmål som enligt kommitténs direktiv skall vara utgångspunkt för dess arbete. Regeringsförslaget som det nu föreligger och jordbruksutskottets majoritetsskrivningar innebär emellertid att det huvudmål som kommittén rimligtvis måste formulera senast den 1 oktober 1984 i sitt slutbetänkande kommer att vara överspelat i och med riksdagens behandling av denna proposition. Från folkpartiets sida ifrågasätter vi det meningsfulla i att först tilldela kommittén ett utredningsuppdrag, för att sedan – innan kommittén ännu lämnat något sammanvägt förslag – förelägga riksdagen förslag till beslut. Förfarandet är så mycket mer anmärkningsvärt som kommittén enligt direktiven inte hade ett klart uttalat åläggande att behandla målen för livsmedelspolitiken med förtur. I propositionen påstås att livsmedelskommittén skulle ha i uppdrag att med förtur behandla dessa frågor, men det anser vi vara felaktigt.

Den diskussion som förekommer i propositionen saknar sammanhang mellan måldiskussionen och användningen av olika medel för att kunna nå målet. Försörjningsberedskapen skjuts fram som ett överordnat mål, men detta sker utan diskussion om på vilken nivå försörjningsberedskapen skall ligga. Inget sägs om på vilka vägar målet om god försörjningsberedskap skall nås. Skall vi ha ett intensivt jordbruk eller ett extensivt jordbruk, skall vi ha beredskapslagring eller skall målet nås på annat sätt? Fastslåendet av nya mål för jordbrukspolitiken ger ingen vägledning i fråga om på vad sätt dessa mål skall nås.

Det hade varit rimligare att utredningen fått diskutera vilka de övergripande målen för jordbruks- och livsmedelspolitiken borde vara samtidigt som man granskade vilka de statsfinansiella och samhällsekonomiska kostnaderna blir i vad gäller olika ambitionsnivåer för denna politik.

Propositionens förslag beträffande målen för livsmedelspolitiken är emellertid begränsat så till vida att exempelvis produktionsmålet ej

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

behandlas. Vilket kompensationsystem som skall användas vid jordbruksförhandlingarna är en fråga av grundläggande betydelse. Majoriteten i livsmedelskommittén har utan inbördes rangordning lämnat tre alternativ, nämligen följande:

1. nuvarande kompensationsystem,
2. ett kompensationsystem utan automatiskt verkande regler och
3. ett kompensationsystem med begränsade inslag av automatiskt verkande regler.

Majoriteten i kommittén har som sagt valt att lägga fram dessa tre alternativ utan inbördes rangordning. Folkpartiets företrädare i kommittén har tillsammans med moderaterna och centerpartisterna reserverat sig mot detta förfaringsätt.

Från folkpartiets sida anser vi att livsmedelskommittén måste få fullgöra sitt uppdrag, innan ställning tas till ett eventuellt annat system. Livsmedelskommitténs arbete blir närmast meningslöst och fragmentariskt, om väsentliga delar av dess arbete blir föremål för riksdagsbeslut, innan en sammanvägning av skilda synpunkter har gjorts. En samlad bild av allt utredningsarbete kan vara utgångspunkt för sådana förändringar som kan vara möjliga att göra med bibehållande av skilda målsättningar i jordbrukspolitiken.

Kommittén anser att det nu tillämpade kompensationsystemet har fungerat bra. Vidare, anser den att indexsystemet inte inneburit att prishöjningarna avseende jordbrukets produktionsmedel blivit större än vad som varit kostnadsmässigt motiverat. Det har inte heller kunnat påvisas att effektivitetsutvecklingen avvikit från den utveckling man haft inom andra branscher.

I två avseenden har kommittén, och så även propositionen, rest viss kritik. Det ena gäller möjligheterna att styra produktionsutvecklingen. Vi kan dock inte se att detta problem är motiv nog för mycket drastiska förändringar av kompensationsystemet. I kommittébetänkandet sägs att man har svårt att ta hänsyn till produktionsbalans och investeringsbehov samt samhällsekonomi vid prissättningen av jordbrukets produktion. Det finns dock ingen analys som visar hur man har kommit fram till denna slutsats.

Konjunkturinstitutet har i sitt remissvar antytt att det nuvarande kompensationsystemet för jordbruksproduktionen fungerat väl. Man ställer sig frågande till bedömningen att nya system skulle kunna ge ett bättre utfall i skilda avseenden.

En annan invändning mot nuvarande kompensationsystem som jordbruksministern framfört gäller risken för att detta kan få en negativ påverkan på det långsiktiga effektivitetssträvandet. Det bör dock understrykas att kommittén inte kunnat konstatera att kompensationsystemet har påverkat priserna på insatsvarorna så att de blivit högre än de annars skulle ha varit.

Såvitt vi från folkpartiets sida kan bedöma sammanfaller regeringens förslag till riksdagen med alternativ 2, såsom livsmedelskommitténs majoritet har formulerat detta. Det innebär en ordning med helt obundna

förhandlingar i prisuppgörelserna med jordbrukets representanter. Följaktligen lägger sig regeringen så långt som möjligt från det kompensationsystem som hittills har tillämpats, och det är anmärkningsvärt. För den insiktsfulle bedömaren än det mot den bakgrunden inte alls förvånande att de svenska jordbrukarna reagerat som de gjort.

I ett utomordentligt besvärligt läge för svenskt jordbruk, med starkt vikande lönsamhet och prognoser om vikande konsumtion för exempelvis animalieprodukter, tror jag att det hade varit förnuftigt av regeringen att ta den utsträckta hand som man, enligt vad jag uppfattat, givit från jordbrukets organisationer om en prolongering av gällande avtal. En överenskommelse från sådana utgångspunkter hade gjutit olja på upprörda vågor inom jordbruksnäringen. Den hade också gett livsmedelskommittén erforderlig arbetsro. En tillräckligt lång remisstid hade kunnat ges, så att alla berörda kunnat ingående studera kommitténs förslag. Detta viktiga arbete skulle med fördel ha kunnat fullföljas utan den hets och stress som jordbruksministern nu lyckats åstadkomma med det liggande förslaget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 och även till reservation nr 3, som innebär avslag på förslaget om byggförbud.

Beträffande stödet till jordbruket i Norrland vill jag vidare säga, herr talman, att vi från folkpartiets sida yrkat på en uppräkningsmedel på 50 milj. kr. av regeringens förslag i budgetpropositionen. Det blir tillfälle att återkomma till denna fråga vid behandlingen av jordbruksutskottets betänkande med anledning av budgetpropositionen, men jag vill i likhet med representanterna för moderata samlingspartiet och centerpartiet konstatera att jordbruksministerns försök att få in stödet till Norrlandsjordbruket i den prisreglering som vi nu vet mindre än någonsin om har misslyckats. Med hänsyn till den totala ovisshet beträffande förhandlingsordningens utseende som vi lämnats i måste norrländska jordbrukare verkligen känna sig tillfreds med den situation som nu uppstått tack vare jordbruksutskottets ställningstagande i detta ärende.

Anf. 21 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har lyssnat med stort intresse till Börje Stenssons anförande och är beredd att i mycket långa stycken ansluta mig till hans formuleringar – även till hans principiella uttalanden angående den jordbrukspolitiska inriktningen framöver. Jag vill dock ställa en fråga till Börje Stensson: Vore det inte rimligt, med tanke på dessa uttalanden, att också vara med på reservation 1? Det skulle vara den logiska slutsatsen av de i övrigt mycket riktiga uttalanden som Börje Stensson gjort här. Det är alltså möjligt att rösta på den reservationen.

Anf. 22 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera den fråga som Einar Larsson här berör, nämligen frågan om likställighet mellan inkomst målet och konsumtions målet – låt mig populärt uttrycka det så. Vi har från folkpartiets sida i utredningen från 1972 och, det vågar jag påstå, även i förarbetena till

propositionen 1977 kring jordbrukspolitiken, hävdad att det kunde vara en fördel att ha de här två målen likställda. Sedan 1977 års beslut har vi haft företrädare för inkomstmålet. Om det beslutet hade haft en positiv effekt, skulle det rätteligen ha betytt att jordbruksnäringen hade haft ett bättre läge än vad som är fallet, och det finns många andra faktorer som spelar in därvidlag.

Men vi tror att det har en ganska stor betydelse för förtroendet mellan producenter och konsumenter att vi likställer dessa två mål. Och inkomstmålet – att jordbrukarna skall ha en med jämförbara grupper likvärdig inkomst och standard – står kvar i alla fall.

Anf. 23 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att man kan ha olika uppfattningar om de här sakfrågorna, men jag menar att Börje Stenssons berättigade kritik mot bristande utredningsunderlag i vad gäller ställningstaganden i viktiga principiella frågor gällde också denna punkt. Det hade varit rimligt med ett bättre utredningsunderlag beträffande inkomstlikställigheten och det mål man syftar till. Det är inte korrekt att på detta sätt fastställa ett mål utan underlag.

Anf. 24 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! I detta läge vill jag hänvisa till den mycket fina och genomgripande utredning som 1972 års jordbruksutredning gjorde. Där var man från samtliga partier överens om att de här två målen hade samma berättigande och skulle vara likställda.

Det var en utredning som tog tid på sig och som kom fram till det resultat jag talat om. Att propositionen sedan fick ett något annorlunda utseende tycker inte vi från folkpartiet var helt lyckat, och det är det vi har velat ge till känna i detta läge när vi inte har velat vara med på den reservation som Einar Larsson och Arne Andersson i Ljung har undertecknat för sina resp. partier.

Anf. 25 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas de förslag som lagts fram i propositionen om vissa livsmedelspolitiska frågor och de motioner som väckts med anledning av propositionen.

I motionen från vårt parti har vi åter aktualiserat frågan om matsubventionerna. Vi anser att den i flera avseenden är en mycket viktig fråga. Nu har vi i detta betänkande nöjt oss med ett särskilt yttrande, eftersom det i den kommande budgetbehandlingen ges tillfälle att återkomma. Vi har också i vår motion pekat på nödvändigheten av en allmän låg räntenivå. Mycket av de stora problem som många jordbrukare i dag dras med beror på höga räntekostnader. En lägre räntenivå skulle vara till en mycket stor hjälp för jordbrukssektorn.

Herr talman! Huvudförslaget i den här propositionen får väl anses vara förslaget om en obunden ordning vid prisöverläggningen om prisregleringen för jordbruksprodukter. Den föreslagna ordningen avses att gälla fram till

statsmakternas ställningstagande om den framtida livsmedelspolitiken.

Vi har i vår motion sagt att man kan diskutera det nödvändiga i att föreslå en tillfällig förhandlingsordning som kommer att tillämpas under det här året. Skälet till att vi anmäler denna tveksamhet är att livsmedelskommittén under det här året skall lägga fram sitt slutbetänkande och att man då bör ta nödvändig hänsyn till att jordbruks- och livsmedelspolitiken är föremål för utredning. Därför måste väl en viss försiktighet iakttas, eftersom propositionen är mycket allmänt formulerad och man således kan göra vida tolkningar av vad som sägs. Det är en rad problem och frågeställningar på området som är föremål för analys och ställningstagande i livsmedelskommittén. Därför bör rimligen det föreslagna förhandlingsresultatet inte få föregripa kommande ställningstagande.

Nu har utskottsmajoriteten klart deklarerat att kommande ställningstagande inte föregrips genom dagens riksdagsbeslut. Vi anser oss därför ha fått ett besked som innebär att vi kan ansluta oss till propositionen i denna del.

Vad vi däremot inte kunde ansluta oss till var förslaget att prisregleringen skulle utformas så, att beredskapsmålet, ett starkt och väldifferentierat jordbruk i Norrland, skulle tillgodoses vid prisöverläggningarna. Det har rått politisk enighet om stödet till det norrländska jordbruket, om dess betydelse för beredskapsmålet och även om dess regionalpolitiska betydelse. Detta har bl. a. avspeglats i ett enhälligt antaget förslag från den s. k. Norrlandskommittén. I förra årets budgetproposition företogs ingen uppräknings av Norrlandsstödet, utan jordbruksministern anmälde att han skulle ta ställning till kommitténs förslag efter genomförd remissbehandling. Nu blev resultatet att Norrlandskommitténs betänkande överlämnades till livsmedelskommittén.

Vi tycker att det är en mycket märklig, för att inte säga anmärkningsvärd, åtgärd att utan att livsmedelskommittén har yttrat sig föreslå en annan tingens ordning i fråga om Norrlandsstödet och därmed inte heller i år räkna upp stödet. Så hanterar man väl ändå inte en fråga som dels har en mycket stor betydelse för Norrland och för hela landet, dels är föremål för utredning! Nu har också ett enigt utskott ställt sig bakom ett uppräknande av stödet över budget. Ordningen kan sägas vara återställd.

Den slutsats som utskottet har dragit är naturligtvis bra och beror väl på att utskottet har varit väl medvetet om de problem som Norrlandsjordbruket befinner sig i. Nu har en del jordbrukare i Norrland, och även i övriga Sverige, stora problem, och man löser självfallet inte dessa med dagens beslut. Men den eftersläpning som har skett på grund av att stödet inte har uppräknats kommer förhoppningsvis nu att åtgärdas.

När livsmedelspolitiska kommittén tillsattes tillgodosågs även de krav på en utredning som framförts av vårt parti. Det finns många problem och förhållanden på området som måste analyseras för att man skall finna en vettig livsmedelspolitik till gagn för både producenter och konsumenter. Nuvarande prisreglering, där avgifter och bidrag går om varandra och åt alla möjliga håll, är en omständlig procedur, som rimligen borde gå att förenkla och göra mera överskådlig.

Vi har en insats- eller förnödenhetsindustri som nästan helt domineras av monopolföretag. Vi har ett överskott inom jordbruksproduktionen, ett problem som inte är enkelt att lösa. Det handlar ju om många arbetstillfällen inom både jordbruket och förädlingsindustrin.

De här nämnda och många andra frågor är nu föremål för analys och ställningstagande i livsmedelskommittén. Till detta blir det således tillfälle att återkomma.

Herr talman! I tidigare inlägg har det poängterats att jordbruksministern har lidit ett nederlag då det gäller Norrlandsjordbruket. Jag ämnar inte göra någon stor sak om detta, eftersom själva sakfrågan är det viktigaste för mig. Jag ser inte heller förändringen i propositionen som något märkligt. I denna bedömning anser jag mig ha stöd hos självaste statsministern. Jag har här en artikel av Olof Palme, ur vilken jag vill citera några rader:

”Under de borgerliga regeringsåren var det tyvärr en regel att riksdagsmajoriteten valde att blint rösta igenom regeringsförslagen i stället för att föra konstruktiva resonemang i utskotten. Denna syn på riksdagens roll kritiserade vi socialdemokrater med rätta. — — —

Såväl i den socialdemokratiska riksdagsgruppen som i de övriga grupperna finns det en stor sakkunskap. Ambitiöst arbetande riksdagsledamöter kan om det finns ett öppet klimat i utskottsarbetet ge sina bidrag till att förbättra regeringens förslag.

Enligt min mening är det viktigt att den kunskap som finns i riksdagen tas tillvara.” Detta säger alltså Olof Palme.

Herr talman! Jag vill gärna understryka det senare.

Anf. 26 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! När nu kammaren skall ta ställning till jordbruksutskottets betänkande 20 angående vissa livsmedelspolitiska frågor som är föranlett av proposition 1983/84:76 kanske man ändå kan ha en förhoppning om att, sedan förhandlingarna om ett nytt jordbruksavtal kan komma i gång, också den fortsatta debatten om hithörande frågor kan få mera nyanserade former än vad som hittills varit fallet.

En majoritet inom utskottet har ställt sig bakom jordbruksministerns förslag om att redan nu ta ställning till vissa frågor, som livsmedelskommittén har behandlat med förtur för att man skall kunna ge riktlinjer och direktiv till de kommande förhandlingarna. Vi får, sedan livsmedelskommittén lagt fram sitt slutgiltiga förslag enligt direktiven, möjlighet att i ett mera samlat grepp ta ställning till utformningen av den kommande livsmedels- och jordbrukspolitiken som helhet.

Som framgår av utskottsbetänkandet är det på fyra punkter som vi nu har att ta ställning. De borgerliga i utskottet har fogat tre reservationer till betänkandet.

När det gäller punkt 2 b i hemställan beträffande uppräknigen av stödet till jordbruket i norra Sverige, där utskottet delvis har en annan uppfattning än regeringen, kommer Åke Selberg att redogöra för den socialdemokratiska utskottsgruppens uppfattning. Därför vill jag koncentrera mig till

utskottsmajoritetens uppfattning om de förslag som nu föreligger och till de borgerliga reservationerna.

När det gäller målet för jordbrukspolitiken måste det anses vara självklart, eftersom jordbruket till största delen är prisreglerat, att man skall ange riktlinjer inför de kommande förhandlingarna, så att man har ett givet utgångsläge redan vid inledningen av förhandlingarna. Beträffande det förslag som nu föreligger går vi ifrån 1977 års jordbrukspolitiska beslut i vad gäller målet för jordbrukspolitiken. Där anges att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken är att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket, och det gäller alla delar av landet, en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår, det s. k. inkomstmålet. Vi anser att ett inkomstmål aldrig kan bli ett huvudmål för någon näring eller verksamhet i vårt samhälle. Det måste vara behovet av en viss näring eller verksamhet som skall vara avgörande för i vilken omfattning näringen eller verksamheten skall bedrivas.

Det måste också vara självklart att de som är sysselsatta i näringen skall ha en med andra grupper likvärdig ekonomisk och social standardutveckling, liksom också goda arbetsförhållanden. Detta mål kan likställas med andra mål, men det kan aldrig bli ett huvudmål. Huvudmålet för jordbrukspolitiken måste vara att i olika situationer tillförsäkra konsumenterna livsmedel.

En annan fråga som vållat mycken debatt är frågan om den automatiska uppräknings inom prisregleringens ram. Utredningen har presenterat tre alternativ, som alla skulle kunna tillämpas vid jordbruksöverenskommelser avseende priser på jordbruksprodukter. Det första alternativet innebär ett bibehållande av det nuvarande systemet med automatiska indexuppräkningsar, varvid jordbrukarna skall ha kompensation för prisökningar vid inköp av de medel som används i produktionen. Det innebär vidare en kompensation för kapitalkostnadsökningar. För att göra automatiken fullständig skall jordbrukarna också få inkomstförljshamhet i förhållande till andra grupper.

Livsmedelskommittén presenterar också ett alternativ, innebärande delvis automatiska kostnadsuppräkningsar. Kostnadsuppräkningsarna skulle gälla inkomster och inköp av produktionsmedel.

Livsmedelskommitténs tredje alternativ innebär att förhandlingar bör kunna ske utan några som helst bindningar till indexuppräkningsar. Förhandlingarna skall enbart grundas på det underlag för prisberäkning som föreligger.

Man behöver inte vara jordbruksexpert för att kunna konstatera att det nuvarande förhandlingssystemet inte fungerar. Många jordbrukare har under senare år drabbats av stora ekonomiska svårigheter. Det är framför allt dessa jordbrukare som vi har anledning att hjälpa för att även i framtiden ha en yrkeskunnig jordbrukarkår. Det är de unga och nyetablerade jordbrukarna som drabbats hårdast. Trots ett heltäckande kompensations-system för prisökningar har samhället varit tvingat att tillgripa andra stödåtgärder såsom uppskjutna räntor, räntestöd och kreditsanering m. m.

Det är möjligt att ett automatiskt system skulle kunna fungera under en längre tidsperiod, om man samtidigt har en stabil prisutveckling och en årlig

ökning av den ekonomiska standarden. Men detta är inte möjligt med den ekonomiska politik som reservanterna i utskottet stod bakom under sex år. Med en sådan ekonomisk politik får vi de problem som vi nu med all kraft försöker lösa.

Vi ställer oss bakom propositionens förslag om att inför nästa avtalsperiod för jordbruket pröva ett system med helt fria förhandlingar. Då kan vi ta särskilda hänsyn till de mest utsatta jordbrukarna. Om vi skulle använda det nuvarande systemet till att lösa alla de svårigheter som finns för vissa jordbrukargrupper, skulle vi få så stora kostnadsökningar på livsmedel att konsumtionen skulle minska avsevärt. Inte heller detta kan vara till gagn för någon – allra minst för de i jordbruket sysselsatta.

Att vi har ett överskott på alla jordbruksprodukter inom prisregleringsområdet är i dag välkänt. När vi därför förra året fattade beslut om förbud mot investeringar som innebar en ökning av animalieproduktionen, gjorde vi detta som en temporär lösning under det att livsmedelskommittén arbetade för att hitta lösningar på problemen med det alltmer ökande livsmedelsöverskottet. Det skulle vara olyckligt om lantbrukarna genom kostsamma investeringar skulle bindas för en viss produktion under en lång tid framöver. Det finns en tendens att enskilda jordbrukare försöker klara sin svåra situation med ökade djuruppsättningar och ökad produktion av animalieprodukter. Men detta löser inte helhetsproblemen – tvärtom förvärras problemen med överskottet.

Utskottsmajoriteten anser därför att investeringsförbudet bör förlängas i avvaktan på livsmedelskommitténs slutliga ställningstagande till livsmedelsöverskottet.

Beträffande John Anderssons särskilda yttrande när det gäller livsmedelssubventionerna vill jag påpeka att han själv i sitt yttrande framhållit att denna fråga inte bör tas upp i detta sammanhang.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Med hänvisning till att det förekommer tre socialdemokratiska talare i rad skall jag begränsa mig till att replikera Håkan Strömberg på en enda punkt. Han sade inledningsvis att alla de frågor som är föremål för behandling i denna proposition skall återkomma och behandlas av livsmedelskommittén, där "ett mera samlat grepp skall åstadkommas". Det är en mycket förnäm formulering, Håkan Strömberg, och jag vet varifrån den är hämtad, nämligen från reservationen av de tre borgerliga partierna, där vi använde just samma formulering för att försöka klargöra för en majoritet i livsmedelskommittén och möjligen för jordbruksministern att det inte behövs någon proposition just nu. Det var för den skull som jag i mitt anförande för en stund sedan tog mig friheten att kalla propositionen för en

proposition i okynne. Propositionen har drivit ut bönderna och ställt till trassel helt i onödan. Det hade, som jag uttryckte det, inte varit till nackdel för vare sig konsumenter eller producenter, om vi under den tid som livsmedelskommittén arbetar hade förlängt nu gällande jordbruksavtal.

Håkan Strömbergs formulering var förnäm. Men om den hade tillägnats socialdemokraterna för två månader sedan, hade vi inte behövt diskutera här i dag. Det hade väl varit en underbar lösning, Håkan Strömberg?

Anf. 28 EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Bara på en enda punkt vill jag av samma skäl som Arne Andersson anförde ställa en fråga till Håkan Strömberg.

Man hör gång på gång socialdemokratiska talare i jordbrukspolitiska debatter säga att det är den ekonomiska politiken under den borgerliga regeringstiden som har vållat svårigheter för jordbruket. Men nu är det annorlunda, för nu förs en ny ekonomisk politik. Jag förstår att det är en centraldirigerad slogan. Den låter alltid likadant och återkommer gång på gång.

Jag är normalt väldigt tålig, men jag är nu trött på denna slogan. Jag måste fråga: Vad är det för märkvärdigt som har hänt i den ekonomiska politiken? Jag vill göra en enkel konklusion och säga att vad som har hänt är att budgetunderskottet har ökat med 20 miljarder kronor samtidigt som man har övervältrat en hel miljard mer i kostnader på jordbruksnäringen. Är det denna ekonomiska politik som man har såsom universalmedel för att hjälpa jordbruket?

Jag förstår inte riktigt detta resonemang. Det är för vårdslöst för att få stå oemotsagt i så många fall.

Anf. 29 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Vi står i dag inför nya förhandlingar. Skulle man nu gå efter samma riktlinjer som tidigare, vet vi att problemen kommer att förvärras. Därför är det angeläget att man ger en annan inriktning åt de förhandlingar som skall lösa de problem som vi står inför. Vi kan inte bara vänta.

Einar Larsson är trött på vad som gjordes under de sex borgerliga åren. Ja, det är många i detta samhälle som är det. Det finns ett uttryck som lyder: Den som inte kan se bakåt och inte heller framåt, den får se upp. De problem som vi nu måste lösa uppstod under senare delen av 1970-talet och de första åren av 1980-talet. Vi kan inte blunda för den verklighet som ligger bakom oss, Einar Larsson. Jag tror att vi kan lösa de problem som uppkommer i framtiden, men det tar tid. Det gäller även att försöka få ett samlat grepp över de frågor och problem som föreligger.

Anf. 30 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg säger att problemen skulle förvärras under det löpande året om vi inte åstadkommer en kort och kryptisk förhandling i livsmedelskommittén, skrivande av proposition, behandling i riksdagen, brev till statens jordbruksnämnd, förhandling med förhoppningsvis ett

förhandlingsresultat, brev tillbaka till regeringen samt proposition till riksdagen. Och allt detta skall vara gjort före mitten av april månad. Var det så rasande enkelt, var det så åtråvärt och var vinsterna så förnäma att det var värt detta?

Jag påstår, Håkan Strömberg, att detta icke är genomtänkt politik, och det är det vi har vänt oss emot. Tidsutdräkten var ett år, och under den tiden skulle det förnäma, samlade grepp som Håkan Strömberg själv nyss åstundade ha kunnat åstadkommas. Nu blir det inte vare sig det ena eller det andra. Det kallar vi en hafsigt politik. Den är onödig, den är provocerande och den är dålig för jordbruket.

Anf. 31 EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg får inte göra det så enkelt för sig. Han uppfattade mycket väl att jag talade om att jag är trött på att höra de där förenklingarna i svepande formuleringar om att det var en dålig ekonomisk politik tidigare – underförstått att den nu skulle vara bra. Det som Håkan Strömberg menar är de bra lösningarna kan uttryckas i siffror, i ett kraftigt ökat budgetunderskott och en kraftig övervältring av kostnader på näringen. Är det en medicin för att hjälpa näringen? Det är detta märkliga hyckleri som jag reagerar mot.

Anf. 32 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Ja, Arne Andersson i Ljung, även om tiden ibland är knapp får vi inte bara låta den gå ifrån oss. Det kan självfallet vara en utmaning att även under kort tid försöka klara av de problem som vi har att lösa inför framtiden. Arne Andersson anser, i sin konservativa anda, att allt kan vara som det har varit tidigare, och så låter man problemen vara.

Einar Larsson! Jag kommer tillbaka till vad som hände under dessa sex år. Det är väl knappast någon som kan påstå att den perioden var framgångsrik, när man ser de problem som vi nu har att lösa. Jag skall inte göra en uppräknig av alla de problem som vi har ställts inför, förutom stigande budgetunderskott, ökade priser, minskad livsmedelskonsumtion och ökat antal konkurser inom jordbruket.

Anf. 33 ÅKE SELBERG (s):

Fru talman! Jag kommer i mitt anförande att i huvudsak hålla mig till den del i betänkandet som omfattar Norrlandsstödet. Låt mig först få teckna en liten bakgrund.

Stödet till jordbruket i norra Sverige infördes av den dåvarande socialdemokratiska regeringen 1972. Men stödet till jordbruket i de norra delarna av vårt land härrör egentligen från 1940-talet. Justeringar har gjorts vid många olika tillfällen efter införandet.

Syftet med Norrlandsstödet är att utjämna skillnaden i produktionskostnader mellan norra och södra delarna av vårt land. Betingelserna att driva jordbruk i norra Sverige är betydligt ogynnsammare än i de södra delarna av

vårt land. Det handlar bl. a. om sämre klimatologiska betingelser och högre investeringskostnader.

Den nuvarande formen av Norrlandsstödet har varit till stor nytta, men också en nödvändighet för det norrländska jordbruket – detta råder det inget som helst tvivel om, och här är vi väl alla överens.

Jordbruket i norra Sverige andades optimism och framtidstro i början av 1970-talet; det byggdes, det satsades ganska friskt, nya företag kom till – detta till gagn för landsbygden och sysselsättningen, och det tycktes gå ganska hyggligt.

Men vi vet att saker sedan började hända. Hösten 1976 fick vi en borgerlig regering, och den ekonomiska politiken fick en annan kurs. Under 1979 och 1980, inom loppet av 18 månader, höjdes räntan med 5,5 %, och vi fick då även en i övrigt ogynnsam kostnadsutveckling. Detta kom att skapa ytterst besvärliga problem. En nyetablerad jordbrukare fick kännas vid en höjning av räntebetalningarna om ca 70 000 kr./år. Det förekom t. o. m. att höjningen uppgick till 80 000 kr./år. Det ledde till att många nyetablerade, unga, entusiastiska människor fick se sin tillvaro formligen slås i spillror. Det är inte svårt att förstå att problemen skulle komma att hopa sig under sådana förhållanden.

För att lappa över de värsta problemen har man satt in lån med uppskjuten ränta och räntestöd, ett sätt att kortsiktigt lösa de värsta problemen men samtidigt att skjuta problemen på framtiden. Inom kort skall många börja att amortera och betala ränta på lånen, och de är då i princip tillbaka i samma situation.

I mitt arbete i lantbruksnämnden hemma i Norrbotten blir jag ständigt påmind om de stora problem som många har. De allt sämre ekonomiska förhållandena leder ofta till sociala problem inom familjerna. De som tvingas gå i konkurs hamnar dessutom i den situationen att ekonomin är raserad i stort sett för resten av livet.

Problemen är många, men det vore kanske inte riktigt att säga att alla jordbruksföretagare har problem. Det vore inte heller riktigt att säga att alla problemen är samlade till Norrland, men där är de störst och mest påfallande. Det finns väl knappast någon näring som ur lönsamhetssynpunkt har så stor spännvidd som jordbruksnäringen. Jag vill dessutom peka på att livsmedelskommittén arbetar med frågan hur livsmedelssituationen skall klaras i framtiden. Som bekant kommer den att lägga fram ett slutbetänkande i oktober i år.

Mot denna bakgrund skulle jag som jordbrukare och som ledamot av riksdagen verkligen välkomna en debatt där sakfrågorna fick stå i centrum. Jag är övertygad om att lösningarna skulle gå att hitta om en sådan debatt fördes.

Fru talman! Den senaste tiden har debatten varit minst sagt intensiv, som det gärna blir när människor känner oro. Men det har också gjorts en del felaktiga påståenden, t. ex. att Norrlandsstödet helt skulle överlämnas till prisförhandlingar. Detta är naturligtvis ett oriktigt påstående. Det vore orimligt, och det är inte heller avsikten att så skall ske.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Den uppräknning som vi nu står inför att besluta om kommer inte att lösa problemen för dem som har det besvärligast. På den punkten får vi säkerligen anledning att återkomma. Uppräkningen kommer dock att hålla tillbaka en skara av nu växande problem.

I propositionen lyfts de problemfyllda företagen fram, men när det gäller Norrlandsstödet har utskottet haft en avvikande uppfattning och enats om att uppräknningen skall ske med budgetmedel. Den frågan får väl återkomma vid behandlingen av budgetpropositionen.

Avslutningsvis vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 20.

Anf. 34 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Alldeles oberoende av den utgång frågan om Norrlandsstödet fick vid utskottsbehandlingen hade Åke Selberg väckt en motion där han faktiskt inte invände mot den avgörande svagheten i regeringens proposition, nämligen frågan om en systemförändring. I stället pekade han på att man skulle precisera beloppet.

Detta ger mig anledning att ställa en fråga till Åke Selberg. Tycker Åke Selberg fortfarande att det är riktigt att jordbruket skall stå för regionalpolitiska insatser, eller är det en sådan samhällets angelägenhet att dessa pengar med fördel skall tas via statsbudgeten?

Anf. 35 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Fru talman! Åke Selberg har tillsammans med John Andersson haft ett avgörande inflytande på den fråga som vi hade uppe i jordbruksutskottet, nämligen om stödet till Norrlandsjordbruket skall regleras inom prisförhandlingarna eller om det skall bli fråga om budgetmedel – och det är bra.

Åke Selberg uppehöll sig, i likhet med Håkan Strömberg, vid den annorlunda ekonomiska situation som uppstod vid regeringsskiftet 1976. Han lät antyda att regeringsskiftet i sig skulle ha inneburit att räntan steg med 5,5 % och att nyetablerade jordbrukare fick alldeles speciella problem på grund av detta.

Vi måste ändå i sanningens namn påminna oss om att vi har haft en besvärlig lågkonjunktur med en stor arbetslöshet och att detta krävde speciella åtgärder från de olika borgerliga regeringarnas sida. De fick ta hand om mycket stora industriproblem. Eftersom Åke Selberg nyss har varit uppe i talarstolen kan jag ju påminna om alla kostnader för varvskriser och avvecklingen av Stålverk 80. Dessutom beslöt vi om många reformer i början av 1970-talet som gav automatiska utgiftsökningar under senare delen av 1970-talet utan att man fick motsvarande inkomstförstärkningar på grund av lågkonjunkturrens verkningar på arbetsinkomster, löner och därmed skatter.

Anf. 36 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! Med anledning av Börje Stenssons påstående skall jag direkt säga att jag inte kan – och inte heller kommer att – skylla hela denna problematik på regeringsskiftet. Men en sak är ju säker, nämligen att de borgerliga företrädarna efter regeringsskiftet stod i talarstolarna och sade att jordbrukarna kunde se framtiden an med tillförsikt. Naturligtvis lyssnade jordbrukarna – det är helt förståeligt. Jordbrukarna trodde också på detta. De satsade pengar och det tillkom nya företag. Detta kan man få en bild av om man tittar på lantbruksnämndernas diagram. När jordbrukarna fick den här räntechocken efter att ha satsat pengar hamnade de i en besvärlig situation.

Till Arne Andersson i Ljung kan jag säga att jag i min motion också skrev att jag mycket väl kunde tänka mig att man skulle använda budgetmedel, men att man då också måste finansiera det. Vi befinner oss i en sådan situation att vi varken kan eller får fortsätta att öka budgetunderskottet hur som helst. Därför tog jag inte med detta i min motion.

Anf. 37 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Det är utomordentligt intressant att Åke Selberg är så oroad över budgetunderskottet. Jag tillåter mig att säga att uppräkningsen gällde 30 miljoner eller 35 miljoner. Jag förbehåller mig rätten att tycka att detta innebär en viktig principförändring och dessutom är det beloppsmässigt förhållandevis underordnat den ökning av budgetunderskottet som den regering Åke Selberg stöder har lagt fram förslag om i år. Jag tycker inte att det är ett övertygande motiv.

Sedan finns det ingen anledning att pressa Åke Selberg ytterligare på den punkten av det enkla skälet att jag mycket väl förstår att om finansministern gett honom och hans partivänner möjlighet att vara med på en diskussion om budgetfinansieringen från början, så hade det varit skojigt. Det har varit ännu skojigare om Svante Lundkvist hade gått på sin finansminister, så att han kunnat göra på det sättet och inte behövt hatta omkring med en ny princip, som nu fick ett sådant snöpligt slut.

Jag tycker att detta är en fråga som socialdemokratin verkligen har anledning att tänka över i fortsättningen. Principförändringar brukar vi ta principdebatter om. Men vi ändrar inte principen genom att ändra betalningsställe. Det är en princip som vi hyllar inom moderata samlingspartiet.

Anf. 38 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag fick nog den uppfattningen när Åke Selberg talade att han påminnde om vad som hände 1972, då stödet till Norrlandsjordbruket fick en kanske kraftfullare utformning. Det stimulerade till nysatsningar på ett speciellt sätt. Men det kan inte bara vara de satsningar som skett från exempelvis 1978/79 som är så utsatta, utan det måste vara fråga även om tidigare etableringar.

Att lantbruksnämnderna kanske i alltför stor utsträckning lämnat ifrån sig

gladkalkyler till intresserade nyetablerande jordbrukare känner jag väl till från mitt hemlän Östergötland och även från andra håll. Men att skylla detta på regeringsskiftet tror jag är felaktigt. För egen del vet jag att jag vid möten redan 1977 och 1978 tog intryck av de överskottsproblem som då fanns inom EG. Man fick därför lov att vara försiktig med satsningarna i vårt land. Vi kan inte gärna producera mycket mer än vi kan konsumera plus litet för vår beredskap.

Anf. 39 ÅKE SELBERG (s) replik:

Fru talman! Detta är, Börje Stensson, inte särskilt mycket att tjafsas om. Men en sak är säker: Vändningen kom efter ert tillträde i regeringen.

Till Arne Andersson i Ljung vill jag säga att ni ju vill ytterligare öka på sparandet och ytterligare pressa budgetunderskottet. Det är i och för sig lovvärt, men man bör tänka sig noga för innan man ytterligare beskär mjölksubventionerna osv. Detta skulle min själ komma att drabba jordbruksnäringen mycket hårt.

Vi har inom socialdemokratin som princip att göra allt för att begränsa budgetunderskottet. Vi har också som princip att vi skall finansiera de förslag som vi lägger fram.

Anf. 40 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Innan jag går in på mitt anförande vill jag bara säga ett par ord till Einar Larsson – jag kanske får tillfälle att i en replikomgång komma tillbaka med ytterligare synpunkter på de inlägg som gjorts.

Einar Larsson talade om den oro som finns ute bland jordbrukarna för vad som skulle bli följderna av en socialdemokratisk jordbrukspolitik. Han beskrev det så att målet för den socialdemokratiska jordbrukspolitiken skulle vara att åstadkomma lägre inkomster för jordbrukarna än vad dessa haft under den föregående regeringen. Eftersom Einar Larsson och andra talat om att det inte gick så bra för jordbruket under den föregående regeringen och att det är ett av våra bekymmer i dag, förstår jag att det måste skapas oro om han beskriver våra ambitioner på det här sättet. Uppgiften för oss är att både genom den allmänna ekonomiska politiken och genom de åtgärder i övrigt som vi vidtar försöka att gemensamt med jordbrukarna skapa en bättre lönsamhet för näringen – egentligen alltså det rakt motsatta.

Den negativa ekonomiska utveckling som kännetecknade de borgerliga regeringsåren drabbade också livsmedelsförsörjningen, såväl konsumenterna som producenterna. Konsekvenserna av denna politik gick här, liksom på andra områden i samhället, i första hand ut över de mest sårbara grupperna. Inom jordbruket kom de nyetablerade och räntetyngda i svårigheter, medan de som i utgångsläget var mer välbeställda klarade sig bäst.

För att komma till rätta med livsmedelsförsörjningens speciella problem, fann regeringen det nödvändigt att tillsätta en livsmedelskommitté, med uppgiften att se över konsekvenserna av den uppkomna situationen, inte bara för jordbruket utan, Einar Larsson, för alla leden i livsmedelsförsörjningen och med sikte på att vi skulle kunna utforma en livsmedelspolitik som

kan mötas med förtroende av både konsumenter och producenter.

Jag skall inte fördjupa mig i motiven till denna utredning. De torde vara tillräckligt kända vid det här laget. Jag vill bara slå fast att det är mot bakgrund av de problem vi rent allmänt har, när det gäller att restaurera den svenska ekonomin efter de borgerliga åren, som vi har att diskutera jordbruksnäringens och livsmedelsförsörjningens problem.

Det är många och svåra frågor som livsmedelskommittén har att behandla. Frågor av avgörande betydelse för överläggningarna om ett nytt jordbruksavtal, när det nuvarande utlöper den 30 juni 1984, har av kommittén enligt direktiven behandlats med förtur och föranlett den proposition och det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar.

I 1977 års jordbrukspolitiska beslut gjorde den borgerliga regeringen inkomstutvecklingen för jordbrukarna till huvudsyftet med jordbrukspolitiken. Konsumentintresset presenterades som något av ett andrahandsintresse.

Regeringen menar att huvudmålet för en samlad livsmedelspolitik, och därmed också för jordbrukspolitiken, måste vara att trygga vårt lands livsmedelsförsörjning såväl i fredstid som under avspärrning och krig.

Som likställda delmål under det nyss angivna huvudmålet bör gälla att konsumenterna skall få tillgång till livsmedel av god kvalitet till rimliga priser och att jordbrukarna skall få en med andra jämförbara grupper likvärdig standard.

LRF har i sitt remissyttrande inte mobiliserat några vägande invändningar mot den formulering av de övergripande målen som nu föreslås. Folkpartiet slår också i sin partimotion fast, vilket nyss klargjordes, att man ingenting har att invända mot den formulering av huvudmålet för en samlad livsmedelspolitik som anges i propositionen. Man delar sålunda uppfattningen i propositionen att konsumentmålet och inkomstmålet bör likställas och att detta är en viktig förutsättning för att jordbrukspolitiken skall mötas med förtroende av både konsumenter och jordbrukare.

Däremot reserverar sig, som vi har hört, såväl centern som moderaterna för att 1977 års formulering av de övergripande målen skall gälla till dess vi får ett samlat livsmedelspolitiskt program. Man intar sålunda den något besynnerliga ståndpunkten att först skall vi utreda och lägga fast ett livsmedelspolitiskt program, och därefter skall vi bestämma oss för målet för vad vi skall utreda och vad vi skall uppnå med programmet. Och så säger man: Ni har ju inte genom en utredning underbyggt vilket mål vi skall ställa upp för den utredning som vi skall göra.

Jag kanske då får erinra om att när den borgerliga regeringen lade fram 1977 års proposition, hade det, som så riktigt sagts här, arbetat en utredning under fyra år på basis av de övergripande målsättningar som jag just nu redovisar. Men sedan man haft denna utredning, som arbetat på basis av dessa övergripande målsättningar, ändrade man målsättningen i själva propositionen. Är det den sortens hantering vi skall ha, att först utreda medlen och sedan i efterhand fastställa vad det var vi ville uppnå med de medel som vi utredde? Jag tror att det är viktigare att först tala om vilket mål

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

som vi strävar mot och sedan utreda medlen för att nå målet – det brukar normalt gå bättre så. Nu kan tydligen både centerpartiet och moderaterna tänka sig att huvudsyftet inte bara med jordbrukspolitiken utan med hela livsmedelspolitiken, för det är den vi utreder nu, skall vara inkomstutvecklingen för jordbrukarna. Inte ens LRF kräver den särställning för jordbrukarna som moderater och centerpartister i sin inbördes tävlan om jordbrukarnas gunst tydligen vill hävda att jordbrukarna bör få.

Låt mig innan jag går in på diskussionen om hur jordbruket skall kompenseras för kostnadsökningarna i produktionen få slå fast att den viktigaste uppgiften vi står inför, även sett ur jordbruksnäringens synpunkt, är att få Sveriges ekonomi på fötter igen. Skall detta lyckas måste vi klara uppgiften att bemästra det stora budgetunderskott i statskassan som skapades under de borgerliga regeringarnas tid, och som hänger som en kvarnsten om halsen på svensk ekonomi. Varpå Einar Larsson baserar sitt resonemang om budgetunderskottet och de 20 miljarder han talar om i dag får han redovisa i nästa replik. Vi måste hålla prisutvecklingen under kontroll, och vi måste få fart på sysselsättningen.

Det är mot den här allmänekonomiska bakgrunden vi har att diskutera jordbruksnäringens och livsmedelsförsörjningens problem. LRF har förklarat att också jordbrukarna är beredda att medverka i de gemensamma ansträngningarna för att få ordning på Sveriges ekonomi. LRF har, om jag har förstått saken rätt, intagit den realistiska ståndpunkten att en bättre lönsamhet för jordbruket i nuvarande ekonomiska läge inte kan uppnås genom snabbt stigande livsmedelspriser eller genom en volymökning. Möjligheterna att uppnå en bättre lönsamhet blir här som på andra områden i näringslivet beroende av åtgärder som näringen själv vidtar för att sänka produktionskostnaderna och anpassa produktionens inriktning efter marknadens efterfrågan.

LRF söker i sin information och studieverksamhet att stimulera jordbrukarna till sådana åtgärder. Jag känner stor respekt för de ambitioner som kommer till uttryck i den bok betitlad Lantbrukets kostnadsjakt – utveckling, produktionsanpassning, som LRF:s näringspolitiska avdelning har givit ut och som ligger till grund för den kostnadsjakt man uppmanar jordbrukarna att bedriva. Man slår där fast att kostnadsjakten måste gälla hela lantbrukssektorn, dvs. förutom lantbruksföretagen även all lantbruksanknuten service och förädlingsindustri, LRF, rådgivning och forskning.

Självfallet är den här inställningen helt i jordbrukarnas eget intresse, eftersom den tunga biten – det vill jag markera, och jag har sagt det åtskilliga gånger – i den snabba höjningen av livsmedelspriserna inte är inkomstutvecklingen för jordbrukarna, utan den kompensation som jordbruket måste få för ökade produktionskostnader. Man inser sålunda inom LRF, om jag förstår saken rätt, att snabbt stigande livsmedelspriser på grund av ökade produktionskostnader är till nackdel inte bara för konsumenterna utan också för jordbrukarna. Konsumtionen sjunker, de oekonomiska överskotten ökar och kompensationen för kostnadsstegringarna kommer först i efterhand.

Man har i diskussionen om den proposition som nu ligger på riksdagens bord och även här i dag frågat sig varför regeringen har så bråttom med att lägga fram förslag på jordbrukspolitikens område, innan den livsmedelspolitiska kommittén fullföljt sitt utredningsarbete. Låt mig därför först som sist slå fast, att vad som nu föreslås icke är en ny jordbrukspolitik. Livsmedelskommittén skall ju fortsätta sitt arbete med sikte på att ge oss en livsmedelspolitik. Vad den proposition som ligger på riksdagens bord gäller är hur vi skall formulera de övergripande målen för denna livsmedelspolitik, hur vi i avvaktan på att livsmedelskommittén blir färdig med sitt arbete skall föra överläggningar om prissättningen på jordbrukets produkter inför den nya avtalsperioden och hur vi skall se på det tillfälliga investeringsstopp som f. n. föreligger inom animalieproduktionen och som gäller fram till den 30 juni 1984.

Man har i debatten fört fram tanken på att vi borde ha prolongerat det nuvarande avtalet i avvaktan på att livsmedelskommittén skulle bli färdig med sitt arbete. Om skildringen av den situation som vissa jordbrukare befinner sig i, på grund av den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren är riktig – och det anser jag att den är – så löser vi ju inte dessa problem genom en förlängning av det jordbruksavtal som nu gäller. Då måste vi, vilket regeringen också avser att göra, föreslå riktlinjer för prisöverläggningarna som ger möjlighet att inom ramen för den kompensation jordbruket skall tillerkännas ta särskild hänsyn till de mest utsatta jordbrukarnas problem.

Och vidare: Skall näringens egen strävan till anpassning och inriktning av jordbruksproduktionen på ett sätt som sammanfaller med en allmän ambition att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll bli framgångsrik, bör självfallet också den kompensation jordbruket måste få för kostnadsutvecklingen utformas så, att den blir ett stöd för näringens egna ansträngningar.

De riktlinjer regeringen föreslår för 1984 års prisöverläggningar är sålunda ingen definitiv lösning av kompensationssystemet. De skall gälla i avvaktan på att livsmedelskommittén blir färdig med sitt arbete och för att vi också på livsmedelsförsörjningens område skall tillvarata varje möjlighet att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll.

Ett led i regeringens arbete när det gäller att bekämpa den hittillsvarande inflationsutvecklingen är att så långt som möjligt undvika automatiska indexuppräknningar på olika områden, som i sig kan verka inflationsdrivande. Det var bl. a. mot denna bakgrund som kommittén fick uppdraget att utvärdera det nu tillämpade kompensationssystemet i samband med jordbrukets prisöverläggningar.

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i frågan har förordat friare förhandlingar om kompensationen. Lantbruksstyrelsen har bl. a. gjort det med den motiveringen, att för en omprövning av nuvarande tekniska system för priskompensationen talar att det visat sig svårt att erhålla en rättvis fördelning av kostnadskompensationen till olika kategorier av jordbruksföretagare med nuvarande system.

I propagandan mot regeringens proposition har man medvetet sökt skapa

oro ute i bygderna genom en rad helt missvisande påståenden. Man har sålunda gjort gällande att jordbruket över huvud taget inte skulle få kompensation för ökade produktionskostnader. Man har gjort gällande att kompensationen i förväg skulle maximeras till en viss procentsats. Man har genom exempel redovisat vilka effekter en prissänkning på 2% av jordbrukets produkter skulle få på jordbrukarnas inkomst.

Jag har inte ställt i utsikt möjligheten att kunna sänka priserna på jordbrukets produkter i nuvarande läge. Vad vi gemensamt med jordbruket vill försöka hindra är en fortsatt ogynnsam prisutveckling. Man har över huvud taget försökt att skapa föreställningen att den socialdemokratiska regeringens ambitioner skulle vara att lasta en större börda på jordbrukarna än på andra medborgargrupper i vår strävan att ta landet igenom den ekonomiska krisen. Det är inte avsikten. Ja, man har över huvud taget försökt skapa föreställningen att socialdemokratin skulle vara fientligt inställd till jordbruksnäringen. De som haft tillfälle att följa de insatser som gjorts av svensk socialdemokrati även på detta område under de år som gått vet att det här inte är sant.

Låt mig få slå fast att de obundna former för överläggningarna om den kompensation för prisökningarna som jordbrukarna måste få inte har något annat syfte än det som jag trodde vara ett gemensamt intresse för näringen och regeringen, att hålla kostnadsutvecklingen under kontroll.

Om den skildring av näringens problem som den kvalificerade församling som skrivit LRF:s bok om kostnadsjakten är riktig, kräver logiken att regeringen ger sitt stöd åt näringens ansträngningar att komma till rätta med dessa problem. Detta kan rimligen inte ske vare sig genom prolongationer eller genom en automatik baserad på förhållanden som näringen själv vill förändra. Det måste ske genom att näringen och regeringen gemensamt söker finna ändamålsenliga former för kostnadskompensationen som stöder förändringar och inte konserverar otillfredsställande förhållanden.

Dessa mer obundna överläggningar måste självfallet baseras på i stort sett samma statistiska underlag som i det nuvarande systemet. Ett viktigt moment i överläggningarna blir de frågor parterna själva kommer att aktualisera. Möjlighet skall finnas att diskutera alla de olika delar som ingår i det nuvarande PM-indexet. Självfallet finns det produktionskostnader där jordbrukarna inte själva kan påverka prisutvecklingen. För dessa bör också i fortsättningen automatiskt verkande regler kunna gälla.

Avsikten är att överläggningarna denna gång skall ske mellan en särskild kommission utsedd av regeringen och jordbrukarnas förhandlingsdelegation. Detta skall ses som en tillfällig åtgärd som tillgrips i nuvarande ekonomiska läge för att ge regeringen möjligheter att också utnyttja sådana åtgärder och utfästelser för att hålla kostnadsutvecklingen på produktionsmedlen under kontroll – möjligheter som rimligen inte kan föreligga för konsumentdelegationen. Konsumentdelegationen får i den här överläggningen spela rollen av regeringskommissionens referensorgan när det gäller att tillvarata konsumenternas intressen.

Att framställa friare överläggningar under dessa former och mot

bakgrunden av de motiv som jag här har redovisat som nära nog en katastrof för den svenska jordbruksnäringen, innan överläggningar över huvud taget påbörjats, kan inte vara ägnat att stärka tilltron till de argument jordbruket för fram i debatten. När detta sker i den politiska debatten kan jag inte befria mig från intrycket att det är andra intressen som är ute och går än omsorgen om den svenska jordbruksnäringen.

Det är ett övergripande mål för jordbrukspolitiken i vårt land att den skall medverka till att trygga vårt lands livsmedelsförsörjning såväl i fredstid som under avspärning och krig. Om det målet skall kunna uppnås måste vi ha ett starkt och väldifferentierat jordbruk över hela landet.

Det råder en bred enighet om att vi för att tillgodose huvudmålet för vår jordbrukspolitik skall omgärda den med införselavgifter som skydd mot utländsk konkurrens. Det råder också en bred enighet om att vi behöver ett jordbruk över hela landet.

Vi vet att det är betydligt dyrare att bedriva jordbruksproduktion i norra Sverige än i södra. Det beror framför allt på klimatiska förhållanden men också på jordmån och avstånd. Därför kompenseras det norrländska jordbruket för sina högre produktionskostnader på två olika sätt: dels i form av ett särskilt pristillägg över budgeten, dels i form av vissa bidrag inom ramen för prisregleringen.

En särskild utredning har gjort en översyn av det Norrlandsstöd som utgår via budgeten. Utredningens resultat har överlämnats till 1983 års livsmedelskommitté. Den bör se över hur det statliga stödet till jordbruket i norra Sverige slutgiltigt skall utformas i anslutning till de övriga åtgärder kommittén kommer att föreslå. Kommittén kommer att vara färdig med sitt arbete till hösten.

Det särskilda statliga stödet till jordbruket i norra Sverige utgår i dag med uppemot 300 milj. kr. Stödet infördes av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Regeringen har inte umgåtts med några planer på att avveckla det statliga s. k. Norrlandsstödet till jordbruket, vilket understundom påståtts i debatten.

Vi har i den proposition vi lagt fram slagit fast att vi bör slå vakt om det norrländska jordbruket, som spelar en viktig roll från såväl sysselsättnings- synpunkt som regionalpolitisk synpunkt, som jordbruk och i vår beredskapsförsörjning.

Att det utgår ett statligt stöd till jordbruket i norra Sverige får emellertid inte innebära att jordbruket i denna del av landet skall belastas med kostnader inom prisregleringens ram som det rätteligen inte borde bära. Jordbruket i norra Sverige är i stort sett självförsörjande när det gäller kött och mjölk. Det bidrar sålunda inte nämnvärt till den överskottsproduktion vi har bekymmer med. Men jordbrukarna i norra Sverige får betala betydande belopp till regleringskassorna för de exportkostnader vi har för en överskottsproduktion som i första hand kommer från andra delar av landet.

Den utjämning av skillnaden i lönsamhet vi vill uppnå med det statliga s. k. Norrlandsstödet motverkas sålunda genom en icke rimlig fördelning av kostnaderna inom prisregleringens ram. En rättvis behandling i samband

med prisregleringen skulle kunna ge jordbruket i norra Sverige det handtag man i dag såväl behöver.

Den omfördelning som regeringen anser rimlig är därför kort och gott en tillämpning av de jordbrukspolitiska riktlinjerna och skall sålunda inte blandas samman med det regionalpolitiskt betingade statliga stödet till jordbruket i norra Sverige.

Man har här talat om att vi inför en ny princip genom att vi i propositionen sagt att vi anser det angeläget att man tar särskild hänsyn till det norrländska jordbruket – det är ju vad som står i propositionen. Vi har över huvud taget inte tagit ställning till hur det statliga, regionalpolitiska stödet skall vara utformat, eftersom vi har givit livsmedelskommittén i uppdrag att se över detta på grund av att det bland remissinstanserna fanns delade meningar om det. Vi har alltså icke tagit ställning till ändring av några principer i det sammanhanget.

Det är inte heller fråga om någon ny princip. Det vi har uttalat i propositionen – att man skall ta särskild hänsyn till det norrländska jordbruket – tillämpas redan i förädlingsledet.

Den rättvisa fördelning av bördorna som vi eftersträvar när det gäller att få Sveriges ekonomi på fötter måste hävdas i alla sammanhang – mellan producenter, konsumenter och skattebetalare, mellan olika kategorier jordbrukare.

Utskottet har nu enats om att föreslå riksdagen att man, utan att avvakta livsmedelskommitténs förslag, skall räkna upp det statliga s. k. Norrlandsstödet.

Jag noterar med tillfredsställelse att utskottet markerar att detta inte skall utesluta att man vid prisöverläggningarna tar särskild hänsyn till de av den ekonomiska utvecklingen hårdast drabbade jordbrukarna. Deras problem kommer nämligen inte att lösas med uppräknings av generella stödformer.

Även om vi genomför, som utskottet föreslår, en uppräkning av stödet redan nu, ett förslag som riksdagen därefter får hantera, återstår i sammanhanget olösta problem.

Den risk för framtiden när det gäller Norrlandsjordbruket som vi hela tiden måste ta i beaktande är, att om vi inte får en rättvis behandling av norra Sverige inom prisregleringssystemets ram, kan detta fortlöpande komma att innebära att jordbruket i denna del av landet belastas med kostnader som det inte borde bära. En sådan utveckling kan inte bli till gagn för det norrländska jordbrukets framtid.

Jag anser det angeläget att vi slår vakt om den jordbruksproduktion vi har i norra Sverige. Jag har tidigare motiverat varför.

Den strävan till anpassning och delvis annorlunda inriktning av vår jordbruksproduktion som inte minst jordbrukets egna företrädare är medvetna om att man måste medverka till är, tror jag nog vi kan konstatera, dessutom svårare att åstadkomma i norra Sverige än i många andra delar av landet.

Det är detta ansvar för utvecklingen på sikt inom jordbruket i norra Sverige som vi måste besinna. Det är därför som regeringen är angelägen om

att jordbruket i denna del av landet skall behandlas rättvist även inom prisregleringssystemets ram.

Anf. 41 EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Om man kritiserar jordbruksministern så gäller det att uttrycka sig i klartext. Annars inkasserar han det man säger som ett bifall till sina egna åsikter. Det har vi lärt oss på den senaste tiden. När vi, som nu har skett, har tagit i rejält, så har vi som jag ser det för första gången lyckats pressa jordbruksministern till en något mer konstruktiv debatt. Han har, visserligen med en städad reträtt, dels tvingats ta avstånd från resonemanget vad gäller Norrlandsstödet, dels tvingats säga att det inte går att pressa ned priserna på jordbrukets produkter.

Det är viktigt att sådant händer något mer än tidigare. Då har vi nämligen upplevt att den ena handens smekning har motverkats av den andra handens örfil. Det kan man mäta i de ökade pålagorna på jordbruksnäringen. Dessa går inte att beskriva som vänlighet, även om de presenteras med en vänlig ton. Det har jag sagt förut i denna kammare.

Jag tycker närmast att det är en förolämpning att fortsätta att dra en parallell mellan LRF:s resonemang om kostnadsjakt och jordbruksministerns påslag och övervältring av kostnaderna på näringen. Det är närmast patetiskt att gripa efter ett sådant halmstrå. Man kan alltså inte uttrycka sig nog tydligt när man kritiserar jordbruksministern.

Jag skulle vilja fråga jordbruksministern vad han har för uppfattning om budgetunderskottets utveckling för åren 1982, 1983 och 1984. Han svänger till med att säga att man har räddat jordbruket medan budgetunderskottet hela tiden har ökat. Det säger han alltså trots att jordbruket får bära mycket mer än sin del av kostnaderna.

Sedan några ord beträffande inkomst målet – jag får försöka uttrycka mig tydligt också på den punkten.

Jordbruksministern säger: Avsikten är mycket god, men handlaget kan för jordbruket bli ödesdigert. Ett exempel: Tor Eklund i Aspeboda hade 90 000 kr. om året som arbetsledare vid Domnarvet, och då fick han för det arbete 1 600 timmar. Så valde han att bli mjölkbonde på sin föräldragård. Då fick han övergå till att arbeta 2 900 timmar, och för det har han 70 000 kr.

Han har räknat ut att jordbruksministerns vänlighet kostar honom, innan nya förhandlingar skett, med redan fattade beslut, en inkomstminskning med 20 000 kr. Vad gör han då? Socialdemokraternas cyniska råd är: Ta ett arbete till! Detta gäller alltså den som redan arbetar 2 900 timmar per år.

Anf. 42 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Vi fick höra i inledningen till jordbruksministerns anförande att en av orsakerna till brådskan var faktiskt att det var så pass angeläget att komma till rätta med problemen i jordbruket att de värst utsatta inte kunde vänta till dess livsmedelskommittén var färdig. Om man har ambitionen att så snabbt komma till rätta med olägenheterna för en del brukare och kanske för hela näringen, tror jag att kammaren delar jordbruksministerns uppfattning.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Men ack, jordbruksministern, så kort tiden är!

Det är i dag ungefär mitten av februari. Om två månader, i mitten av april, kan stödet till svenskt jordbruk finnas på pränt här i kammaren. Då står vi återigen här, och då har vi i varje fall fått en proposition från jordbruksministern som just kan vittna om hans välvilja. Fundera över det, jordbruksministern, med tanke på den välvilja som kom till uttryck alldeles nyss: Det är inte längre tid!

Dessutom har jordbruksministern i all sin välvilja den här gången tänkt ställa konsumentdelegationen åt sidan och i stället tillsätta en särskild kommission som mera handlingskraftigt skall lösa problemen. Jordbruket är ödmjukt och tacksamt för detta, och tiden är som sagt bara två månader. Sedan kan den här frågan vara i hamn, och jag vill gärna säga att är det så väl som det lät alldeles nyss, är det väldigt synd att vi strider om detta.

Jag skall för den skull begränsa mig till att i fortsättningen endast tala om varför jag hitintills inte har yttrat mig om de jordbrukspolitiska målen. Jag har inte gjort det därför att vi har yrkat avslag på propositionen. Propositionens huvudfråga var den som med förtur skulle behandlas i livsmedelskommittén, nämligen förhandlingsordningen. Vi yrkade avslag på den, och då tyckte jag inte att jag hade någon särskild anledning att närmare gå in på de jordbrukspolitiska målen.

Om jag skulle göra det, kan jag gärna tillstå att jag inte ser det som någon allvarlig olycka med en närmare jämställning av de övergripande målen för jordbrukspolitiken. Det skulle sannolikt ta bort ett debattämne som vi egentligen har stridit om till ingen nytta för jordbruket. Kan det åstadkommas med den förändring som jordbruksministern nu förespråkar – vi kanske kan nyansera den ytterligare – vill jag gärna delta i en konstruktiv debatt kring detta.

Jordbruksministern citerade några rader från lantbruksstyrelsens yttrande. Han glömde nämna att det finns ett par avvikande meningar där. Jag vet inte vilka människor som står bakom de avvikande meningarna, men lantbruksstyrelsen var inte enig.

Det var dock egentligen inte det jag ville säga. Jordbruksministern har själv sett till att moderata samlingspartiet inte är företrätt i lantbruksstyrelsens styrelse, och för den skull står vi inte bakom de citerade formuleringarna. Vi utber oss gärna att få delta i den i fortsättningen och t. o. m. ta kritik för vad som står, men att moderata samlingspartiet står utanför tycker vi är otillfredsställande, och det vill jag ta det här tillfället i akt att lägga jordbruksministern på minnet.

Anf. 43 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Fru talman! Jordbruksministern talar om att livsmedelspolitiken i alla led utreds och skall bli bättre. Det är regeringens målsättning. Jag vill påstå att det hade varit bäst om man hade låtit livsmedelskommittén och utredningsarbetet hela tiden få ha som bas den nuvarande ordningen och det nuvarande förhållandet i stället för att ändra förutsättningarna för det fortsatta utredningsarbetet.

Jordbruksministern talar också som om bönderna har bett om ett nytt förhandlingsystem. Har de det? Jag menar att förhandlingsordningen har en avgörande betydelse för jordbrukarna. Oron växer onödigtvis när man inte kan skönja slutresultatet av de beslut som riksdagen kommer att fatta i dag.

I mitt anförande talade jag om prolongering. En sådan skulle ha gett ett visst andrum, och det hade varit psykologiskt viktigt och riktigt, tror jag.

Inom nuvarande förhandlingsordning ges det visst stöd till utsatta jordbrukare, t. ex. stöd för räntekostnader, stöd för utjämning mellan syd och nord och stöd inom prisregleringen. Det kan inte vara omöjligt att ta in ytterligare faktorer i nuvarande förhandlingsordning så som man uppfattar det vara nödvändigt för att hjälpa de mest utsatta.

Det måste vara mycket intressant för näringens utövare att se exempel på vilka resultat en annan förhandlingsordning ger, men för det krävs det ju mera tid. Med litet längre tid till disposition hade konkreta exempel kunnat bevisa för bönderna att de nya regler som jordbruksministern funderar på och tänker föreslå är bättre och rättvisare, men förmodligen blir det mycket svårt att avgöra vem eller vilka som bär de mest rättvisa bördorna även i fortsättningen.

Den förhandlingsordning som riksdagen nu beslutar om vet vi just inte något om, och det är oroande för de berörda. Det måste jordbruksministern förstå.

Anf. 44 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag har begärt replik i vad avser Norrlandsprisstödet. Egentligen skulle vi väl inte behöva bråka mer om det, eftersom vi har fått en acceptabel lösning, men några påståenden i jordbruksministerns anförande gör att vissa frågeställningar dyker upp. Jordbruksministern har ju ofta på senare tid klagat över att han blivit missförstådd, och det är framför allt en fråga som jag i det sammanhanget hoppas att jag kan få ett svar på.

Jordbruksministern säger att man genom felaktiga upplysningar har skapat oro ute i bygderna. Åtminstone då det gäller Norrland omfattas nog oron av alla de människor som där bor. Man kan t. ex. citera Jämtlands länsavdelning av Kommunförbundet med Åke Edin som ordförande, som har skickat skrivelser till riksdagens jordbruksutskott och med kraft hävdad att prisstödet fortsättningsvis skall fördelas via budgeten och att det skall räknas upp i takt med kostnadsutvecklingen.

Då jordbruksministern säger att det inte är någon ny princip då det gäller Norrlandsprisstödet och att vi inte skall blanda ihop de här begreppen, hänger jag inte med riktigt i formuleringarna. Det står ju klart och tydligt i propositionen:

”Beredskapsmotivet innebär att vi måste trygga livsmedelsförsörjningen i hela landet. Detta innebär att vi måste ha ett starkt och väldifferentierat jordbruk även i Norrland. Prisregleringen bör därför utformas så att även detta beredskapsmål kan upprätthållas. Vid prisöverläggningarna bör följaktligen särskild hänsyn tas till norrlandsjordbrukets problem.”

För min del har jag väldigt svårt att tolka detta konstaterande på något

annat sätt än att det handlar om uppräknig av Norrlandsstödet. Om svaret är nej inställer sig frågan: Varför föreslår inte jordbruksministern en uppräknig av just budgetmedlen? Det blir andra året i följd som Norrlandsjordbruket blir utan. Då kan det ju gå som enligt det gamla ordspråket, att medan gräset gror dör kon.

Anf. 45 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Den här diskussionen om Norrlandsstödet motiverar en motfråga. När vi från socialdemokratisk sida insåg att lönsamheten i jordbruket i Norrland, på grund av klimatiska och andra förhållanden, långa avstånd osv., aldrig kunde bli jämförbar med lönsamheten i andra delar av landet, införde vi för att upprätthålla inkomstmålet också för jordbrukarna i Norrland detta stöd som då hade en regionalpolitisk motivering. Men att vi har detta statliga stöd får inte vara ett motiv för att man belastar jordbruket i Norrland med kostnader som det rimligen inte borde ha. Låt oss anta att vi inte kommer till rätta med de överskottsproblem som vi har så snabbt att vi kan motverka risken att vi den vägen får ökade kostnader för att finansiera överskotten. Det kan då innebära att finansieringen av överskotten kommer att motivera regionalpolitiska stöd i norra Sverige, och det blir litet underligt. Vi måste försöka att hålla isär de här två sakerna och inom regleringssystemets ram också se till att vi får en rättvis hantering av jordbruket i norra Sverige. Jag skall ställa en fråga till alla som har haft funderingar här: Har man den uppfattningen att vi inte skall eftersträva en rättvis fördelning av kostnaderna när det gäller belastningen på jordbruket i norra Sverige i relation till övriga delar av landet?

Här står uppenbarligen påstående mot påstående. De här frågorna kan aktualiseras i överläggningarna, och man kan ju resonera om hur rättvist systemet verkar. Lantbruksstyrelsen har sagt att dess motiv för att ansluta sig till att man borde pröva obundna förhandlingar är att den upplevt att systemet inte fungerar rättvist olika jordbrukarkategorier emellan. Visserligen finns det borgerliga reservationer där reservanterna vill gå i god för att systemet fungerar rättvist. Men jag tror att det finns god anledning att ändå pröva obundna förhandlingar och se om det verkligen förhåller sig på det sättet.

Einar Larsson och andra har varit inne på diskussionen om varför vi nu lägger fast målsättningen för den livsmedelspolitik som livsmedelskommittén skall försöka utforma förslag till. Ja, helt enkelt därför att de övergripande målen för jordbrukspolitiken är låsta av riksdagens tidigare beslut. Skall livsmedelskommittén kunna arbeta efter en annorlunda övergripande målsättning, måste riksdagen anta denna övergripande målsättning. Då kan vi inte göra som moderaterna och centerpartisterna rekommenderar, att först utreda medlen för den livsmedelspolitik som vi skall arbeta efter och sedan, när vi utrett färdigt, fastställa målen. Det blir ju bakvänt, även om det var så det gick till när den borgerliga regeringen förra gången angav riktlinjerna för jordbrukspolitiken. Efter det att man i fyra år utrett medlen

för en jordbrukspolitik, baserad på de mål som vi i dag föreslår att riksdagen skall fastställa, ändrade man målen.

Jag vill bara säga till Einar Larsson, eftersom han är jordbruksutskottets ordförande, att han enligt snabbprotokollet från den 20 oktober 1983 då själv talade om en – jag citerar – ”låt mig gärna erkänna det, olycklig formulering om målens inbördes relationer.” Det var hans eget omdöme om de mål man fattade beslut om år 1977. En ”olycklig formulering om målens inbördes relationer”, sade han alltså. Jag kan inte fatta detta på annat sätt än att han var kritisk mot formuleringen men att han i dagens läge trots allt vill behålla denna olyckliga målformulering.

Arne Andersson i Ljung menade att vi skulle eftersträva att föra en något mera nyanserad debatt om de här problemen, för det är problem vi skall lösa. Jag delar hans uppfattning. Jag tror att det är fel att i förväg underskatta de möjligheter man har inom jordbruket, och i den statliga kommission som skall hantera de här frågorna inför prisöverläggningarna, att angripa de problem som alla vidimerar finns – och säga att sådana möjligheter helt skulle saknas. Jag har sagt att vi inte kan lösa dessa problem genom prolongeringar. Att innan diskussionerna över huvud taget har börjat konstatera att slutet måste bli en katastrof för den svenska jordbruksnäringen är något underligt.

Jag tror att det var Einar Larsson som sade – eller om det var en fråga – att vi hade ambitionen att trycka ned jordbrukarna på proletariatsnivå. Jag tycker faktiskt att den typen av onanserad debatt inte riktigt hör hemma i detta sammanhang, när vi skall försöka resonera oss fram till en lösning av de allvarliga problem som vi här står inför.

Anf. 46 EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jordbruksministern är kritisk mot formuleringen i min fråga, och det kan han ju ha rätt att vara. Jag har tidigare sagt att man får uttrycka sig väldigt tydligt för att få jordbruksministern att lyssna. Jag skulle väl kunna pruta på formuleringen, men det är viktigare att jordbruksministern svarar om avsikten är den jag frågade om än att han kritiserar formuleringen.

När det sedan gäller debatten angående inkomstmålet skall jag formulera saken enkelt. Jordbruksministern griper efter varje halmstrå, och jag har varit generös och sagt i riksdagsdebatten att formuleringen kanske inte var den allra lyckligaste. Där står en hel del ytterligare, som jordbruksministern naturligtvis inte citerar; eftersom det inte passar honom och hans avsikter. Det kan vi emellertid bortse ifrån.

Inkomstmålet som det då var formulerat innebar att inkomstklyftan var sådan att jordbrukaren hade 16000 kr. mindre än jämförbara grupper år 1970. År 1980 hade klyftan minskat från 16000 kr. till 8000 kr. Nu är min fråga till jordbruksministern: Vad var fel i den utvecklingen och vad innebär tankegången om ett nytt mål? Om utvecklingen när klyftan minskade något inte var fel, behövde man väl inte ha haft denna brådska, utan man kunde ha lugnat sig och först låtit utredningen visa hur stor klyftan verkligen var, vartåt det pekade och vad detta innebar.

När det sedan gäller frågan om det är andra intressen inblandade kan jag

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

säga att om den socialdemokratiska regeringen tänker fortsätta med en jordbrukspolitik av den karaktär man har aviserat tidigare, är intresset naturligtvis att få en annan regering med en annan jordbrukspolitik. Så enkelt är det. Det erkänner vi gärna.

Anf. 47 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Nog gick väl jordbruksministern litet väl långt alldeles nyss i sin iver att förklara varför man måste göra dessa förändringar av målformuleringen nu. Enligt det nyss sagda skulle det bero på att livsmedelskommittén skulle ha fria händer att obunden av 1977 års beslut kunna ta befattning med dessa frågor. Det är ett alldeles otroligt påstående. Livsmedelskommittén har fått direktiv precis som andra utredningar och kan självfallet göra vilka överväganden den vill.

Också påståendet att detta skulle leda till att det som hände 1977 inte kan upprepas är alldeles otroligt. Riksdagen är fullkomligt suverän i förhållande till ministerns propositioner och kommer nog att förbehålla sig den rätten även i fortsättningen. Med andra ord: Det är en konstruktion som har levererats för att på något sätt förklara varför man angriper målen i en situation, då de egentligen inte borde vara föremål för diskussion. De skall liksom den fråga som vi i dag tar ställning till om principerna för jordbruksprisförhandlingarna och alla andra frågor ligga kvar tills huvudbetänkandet kommer. Det är den uppfattning som vi har företrätt. Jag påstår att ministerns uppfattning i detta fall är felaktig.

I en tidigare replik sade jordbruksministern att det beträffande Norrlandsstödets uppräknings inte har skett någon principförändring. Man må ha vilken uppfattning man vill om principer, men det är alldeles uppenbart att det, om man under en lång räkka av år har finansierat Norrlandsstödet med budgetmedel, innebär en principförändring att plötsligt säga att vi skall ge stödet via prisregleringsmedel. Det kallar vi en principförändring.

Jag vill gärna upplysa jordbruksministern om att också hans partivänner i jordbruksutskottet tycker att det är en principförändring. Följaktligen har vi där blivit överens om att den gamla principen skall gälla tills vi hittar på någonting annat. Framför allt väntar vi på vad livsmedelskommittén skall säga. Detta står i vårt betänkande. Vi betraktar förslaget såsom en principförändring, och en sådan vill vi inte ge oss på nu. Sådana här underliga trolslag att det inte är en principförändring kan aldrig låta sig förklaras.

Sedan kvarstår det faktum att det finns andra viktiga frågor för Norrland som kan bli föremål för åtgärder just vid prisförhandlingarna. Men det är ju en helt annan sak och har inte med detta att göra.

John Andersson, vars uttalanden jag så sällan har anledning att instämma i, formulerade dessa saker elegant för en stund sedan. Jag delar hans uppfattning. Alla partier från kommunisterna till moderata samlingspartiet är denna gång överens om att ministern har haft fel. Kunde ministern då inte nöja sig med detta och konstatera att vi gör som partierna vill i stället för att förklara att det inte är någon principiell ändring. Det är inte meningsfullt av

jordbruksministern att handla så. Det är snarare att tära på sitt redan nöta förtroendekapital.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Anf. 48 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag frågade tidigare om bönderna har begärt ett nytt förhandlingssystem. Jag fick inget svar. Jag upprepar därför den frågan och ber om ett svar nu när jordbruksministern får ordet på nytt.

I sitt anförande sade jordbruksministern: "i likhet med vad RLF tycker". Det är av väsentlig vikt att ha de närmast berörda med sig när det gäller en så viktig förändring av förhandlingsordningen som förmodligen är att påräkna.

Vi har egentligen bara rubriker att gå efter:

Alternativ 1. Nuvarande kompenationssystem.

Alternativ 2. Ett kompenationssystem utan automatiskt verkande regler.

Alternativ 3. Ett kompenationssystem med begränsade inslag av automatiskt verkande regler.

Vi har som sagt dessa tre rubriker att välja på men inga detaljer, som kan avslöja hur denna förhandlingsordning egentligen skall se ut, medan man har ganska god erfarenhet av den som tillämpas sedan flera år tillbaka. Med mer tid till disposition hade man kunnat presentera detaljer. Det kan väl inte vara så att man hämtar detaljerna ur någon sorts låda: Sesam öppna dig!

Anf. 49 JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt fortsätta denna debatt, men jag uppfattade i jordbruksministerns senaste inlägg en direkt fråga som jag skall försöka besvara. Jordbruksministern sade att jordbruket i Norrland nu får en mängd kostnader som det egentligen inte borde ha, bl. a. kostnader för överskott. Jag håller med om det. Det är verkligen en intressant fråga, och det är bl. a. en av de frågor som livsmedelskommittén skall se på.

Jag sade i mitt anförande att vi har en prisreglering, där avgifter och bidrag går om varandra åt alla möjliga håll. Vi kan väl vara överens om att vi behöver en sådan översyn av hela livsmedelspolitiken som den som nu pågår.

Men jag har kritiserat det som jag tycker är mycket märkligt. Norrlandskommitténs förslag har skickats till livsmedelskommittén, och livsmedelskommittén har ännu inte yttrat sig över detta förslag. Nu har man inte tid att avvakta ett svar från livsmedelskommittén utan föreslår därför att Norrlandsjordbrukets särskilda intressen skall tillgodoses i prisregleringen. Det är det som vi tycker är så märkligt.

Man har åtskilliga gånger här i kammaren varit med och slagits för ganska blygsamma förslag, förslag som inte har varit så betydelsefulla eller har varit som att stängas mot en vägg. Man har mötts av argumenteringen att det sitter en utredning eller pågår en beredning, varför förslaget inte kan bifallas utan man måste avvakta. Det är mycket märkligt att man just i en så här stor och betydelsefull fråga inte avvaktar utredningen utan är beredd att gå in och göra förändringar. Det är mycket märkligt att en i denna kammare helig

princip, som jag har uppfattat det, plötsligt har upphört att gälla i fråga om prisstödet till Norrland.

Anf. 50 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag tyckte att John Andersson i början av sitt senaste inlägg var på väg att förstå vad som egentligen var avsikten med det resonemang jag förde. Jag skall bara ytterligare en gång försöka att förtydliga detta.

Problemen uppstår kanske därför att man menar att allt stöd som skall tillfalla Norrland skall inrymmas inom ramen för det regionalpolitiska statliga stöd som vi diskuterar och kallar för Norrlandsstöd. Hade vi fört fram den frågan till ett avgörande här och sagt att vi nu när det gäller detta regionalpolitiska stöd skall ändra principen och försöka ta ut pengarna genom prisregleringen, hade det utan tvivel varit att ändra principer. Det hade inneburit någonting helt nytt. Det har vi alltså inte gjort, utan vi har sagt att livsmedelskommittén skall titta på detta. Vi har varit medvetna om att det trots allt är ett sådant läge för jordbruket i Norrland att någonting måste ske under tiden. Vi har trott oss finna att det fanns ett utrymme som man skulle kunna utnyttja för en sådan insats inom prisregleringssystemets ram.

Utskottet har på den här punkten – och det står utskottet fritt – konstaterat att man inte vill vänta med att ta ställning till hur Norrlandsstödet skall utformas, och därför begär man att det statliga stödet skall uppräknas redan nu.

Så kan man också se på problemet. Men jag uppfattade det som John Andersson sade på det sättet, att han insåg att det kan finnas anledning att också resonera om hur man skall hantera stödet till jordbruket i norra Sverige inom ramen för hela prisregleringssystemet.

Det här är väl en fråga som får hanteras av kommissionen och jordbrukets förhandlare. Som jag sade tidigare löser man nämligen inte med det generella stöd som utskottet nu förordar de värst drabbade jordbrukarnas problem. Det finns jordbrukare som etablerade sig under senare delen av 1970-talet, på förutsättningar som sedan inte höll på grund av den inträffade ekonomiska utvecklingen, vilka – tillåt ett vanvördigt uttryck – praktiskt taget "hänger på gärsgårn", och som kanske står inför risken av en konkurs. De kan ha etablerat sig under fullständigt riktiga förutsättningar, och det kan gälla personer som bör räknas till den jordbrukarkår som vi vill ha. Vi måste fundera över vad vi skall göra i den situationen. Det finns inget skäl till att dessa personer skall behöva ställa sig i arbetslöshetskön.

Arne Andersson i Ljung var ledsn över att moderaterna inte har någon representant i lantbruksstyrelsen. Jag kan dock trösta honom med att de inte heller hade det under den borgerliga regeringstiden, såvitt jag är riktigt underrättad.

När det gäller inkomstmålsättningen för Einar Larsson ett resonemang som verkar litet underligt. Han tror hela tiden att vi är ute efter att sänka jordbrukarnas inkomster när vi säger att i diskussionen om livsmedelspolitiken och de åtgärder som samhället skall vidta för att få ordning på denna skall de intressen som här möts, dvs. konsumenternas och jordbrukarnas

intressen, behandlas som likställda, under det övergripande målet att landets livsmedelsförsörjning skall tryggas. Jag tror fortfarande att det är en riktig målsättning.

Vi har också lagt fast att jordbrukarna skall ha rätt till en standard likvärdig med andra samhällsgruppers, precis som vi tidigare gjort. Jag kan fortfarande inte begripa det resonemang som bygger på att man tror att det skulle vara möjligt att först utreda medlen och sedan komma fram till vilka mål man egentligen vill eftersträva.

Det skulle kanske finnas åtskilligt mer att ta upp och resonera om i det här sammanhanget, men jag vill återvända till det resonemang som jag förde i min förra replik. Sedan man nu har försökt komma fram till vad som bör vara huvudsyftet med de överläggningar som vi skall ha om prisutvecklingen, borde det inte finnas möjlighet att driva den propaganda som går ut på att det nu för oss är fråga om att till varje pris köra jordbruket i botten. Det är ju helt urbotat att driva den typen av resonemang.

Einar Larsson säger till mig: Ge bestämt besked om det är avsikten eller ej – det ansåg han vara det väsentliga – att den socialdemokratiska regeringen vill pressa ned jordbruket på proletariatets nivå, som han uttryckte saken. Jag föreställer mig att Einar Larsson själv är medveten om att frågan bara är provocerande och icke har någonting att göra med de ambitioner som vi i detta sammanhang diskuterar.

Börje Stensson frågade mig om jordbrukarna har bett om att få den här nya överläggningsordningen.

Regeringen har ansvaret för hur vi skall kunna hantera hela den ekonomiska utvecklingen, så att vi kan ta oss ur de problem som egentligen är helt avgörande för hur det skall bli även för jordbruksnäringen och så att vi kan få Sverige på fötter, som vi brukar uttrycka saken.

Regeringen inser att ett av de viktiga elementen i detta sammanhang är att vi kan hålla kostnadsutvecklingen under kontroll. Vi vet att vi i det sammanhanget kanske har möjlighet när vi diskuterar kostnadsutvecklingen, exempelvis kostnaderna på produktionsmedel, att om vi tillsätter en regeringskommission kan vi utnyttja andra åtgärder för att motverka risker för prisstegringar på dessa produktionsmedel än vi kan om vi överlåter åt konsumentdelegationen och jordbrukets förhandlare att sköta själva överläggningarna. Det är då naturligt att regeringen gärna vill ta också denna möjlighet i anspråk för att i hela samhällets intresse, även i jordbrukarnas, försöka förhindra att vi skall få en fortsatt inflationsartad utveckling som berövar oss de fördelar som devalveringen gav oss och som motverkar de goda möjligheter vi ändå tycks ha just nu att bemästra detta avgörande problem i den ekonomiska utvecklingen. Det är alltså icke bara en parts intressefråga hur den här frågan skall hanteras utan det är ett gemensamt intresse. Lantbruksstyrelsen uttryckte sig på följande sätt i sitt yttrande:

Eftersom det är samhället som sitter på den andra sidan behöver man inte befara att man på ett oskäligt sätt skall utnyttja den position samhället i ett sådant här sammanhang har.

För min del har jag markerat att det icke är regeringens avsikt att

jordbrukarna skall bära en större börda för de insatser vi gemensamt måste göra än vad andra grupper får göra.

Förste vice talmannen anmälde att Einar Larsson och Börje Stensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 51 SVEN MUNKE (m):

Fru talman! Många visa ord har uttryckts här i dag omkring den agrara näringen. Jag vill också bidra med något. Jag skall berätta om den oro som lantbrukarna – framför allt de unga nyetablerade bönderna – känner inför regeringens proposition. Sedan må jordbruksministern i alla sina eleganta formuleringar säga emot detta, men det framgår att han inte har lyckats i dessa ambitioner. Det beror på att trovärdigheten är förbrukad.

Jag minns mycket väl när jordbruksministern precis hade tillträtt sitt ämbete och begav sig till Eslöv där 600 oroliga bönder fanns på plats. På sitt vanliga eleganta och trevliga sätt överbevisade jordbruksministern dem om att inga faror hotade dem. När mötet var slut stod 600 bönder upp och applåderade jordbruksministern. Jag vill ta detta som exempel.

Sedan har övervältringen av kostnader blivit så stor att bilden av de försäkringar bönderna fick vid det tillfället helt har förändrats.

Jag var också i Malmö och såg när jordbrukarungdomarna demonstrerade häromdagen av oro för hur det skulle gå för dem. Det var unga lantbrukare som har en arbetsvecka på 60–70 timmar och som inte kommer upp till existensminimum, men de ser skulderna växa och har svårt att klara sina räntor. Det må vara förståeligt att de känner oro när de drabbas av den ena övervältringen av kostnader efter den andra.

Jag skall nämna några siffror. En svensk tvåbarnsfamilj betalar i matskatt 7 000 kr. per år. Jordbrukets löneandel i samma familjs matbudget är 1 800 kr. Momsen – eller matskatten, som ju egentligen är det rätta ordet – utgör nästan en fjärdedel av livsmedelskostnaderna, medan bondens löneandel är en tjugonedel eller 5%.

Förra årets prisökningar på livsmedel var 13,7%. Effekten av jordbruksavtalet i detta hänseende var en höjning på bara 2,5%. Momsökningen ensam tog 2,5 miljarder. Det motsvarar 3,9% i höjning av livsmedelskostnaderna. Enbart handelns ökning av marginalerna för sina tjänster betyder lika mycket för höjningen av livsmedelspriserna som jordbruksavtalet.

Det är mot bakgrunden av sådana här siffror märkligt att man utser jordbruket till syndabock, samtidigt som man i raljanta tonfall säger sig måna om jordbruksnäringen.

Det är, som jag nämnde, de unga och välutbildade som nu kanske slås ut på grund av försämringen av villkoren.

Fru talman! Vi har kanske världens mest rationella jordbruk i vårt land. Att då säga att ytterligare rationalisering är nödvändig innebär ett underkännande av hela jordbrukarkåren. De rationaliseringar som nu kan

ske drar så stora kostnader att näringen inte kan bära dem.

Våra matpriser är i jämförelse med priserna i det övriga Västeuropa inte speciellt höga, även om det påstås. Snarare är de lägre än i många andra länder. För några år sedan tog Medelsvenssons matkostnader ca 24 % av den disponibla inkomsten. I dag har den siffran sjunkit till 19 %. Boendekostnaderna var vid samma tid för några år sedan ca 20 %. Men dessa kostnader har i dag stigit till 27 %. Varför regeringen inte sätter in motåtgärder mot den sektorn i stället för att införa skottpengar på bönder kan man verkligen fråga sig.

Fru talman! Jag anser att den livsmedelsproposition som riksdagen i dag har att ta ställning till borde får göra sällskap med regeringens övriga ofullbordade. Det skulle vara bättre än att propositionen får tjäna som underlag för en seriös jordbrukspolitik. De som i dag röstar för regeringsförslaget tar på sig ett stort ansvar. Det är inte tu tal om det. Detta gäller inte bara lantbrukarna, utan även livsmedelsarbetarna och alla dem som har arbeten som är förbundna med lantbruket. Det gäller alltså en mycket stor grupp. Både Lantarbetareförbundet och Livsmedelsarbetareförbundet är emot denna proposition. De säger, liksom vi gör i vårt parti, att man borde ha väntat tills utredningen var klar, så att vi hade kunnat få ett samlat paket. Jag skall redovisa varför jag anser det.

Redan gjorda och aviserade överväringar på jordbruksnäringen bara under detta riksmöte innebär att varje i jordbruket sysselsatt har förlorat två månadslöner. Detta har inte heller tidigare varit någon höginkomstgrupp. Det betecknar jag, herr jordbruksminister, som en diskriminering av en yrkesgrupp.

Det är ingen som bestrider att en viss översyn av livsmedelspolitiken kan vara berättigad. Men då borde man ha låtit utredningen arbeta i fred för att den skulle ha kunnat presentera ett genomgripande betänkande. Det har utredningen inte fått göra, eftersom vi debatterar denna fråga redan i dag. Att, som jordbruksministern gör, angripa jordbruket när det finns så många andra led i livsmedelskedjan är också obegripligt. Varför inte gripa in på de områden där det finns verkligt stora kostnader? Det måste betecknas som orimligt att blunda för de pålägg som t.ex. handelsleden lägger på jordbrukets produkter.

Utskottets ordförande gav ett belysande exempel på hur en gris stiger i värde. När bonden lämnar grisen kostar den ca 800 kr., och sedan kan den stiga till 4 000 kr. Proportionerna är sådana att man måste gripa in där de verkligt stora besparingarna kan göras. Om en lantbrukare får 10–11 kr. för ett kilo fläsk tar handelsledet faktiskt – utan att egentligen göra någon större prestation – precis lika mycket. Som utskottets ordförande sade: Om man passar en gris under sex månader har man 33 kr. Det är den absolut minsta posten av alla de tillägg som blir på varan. Det är märkligt att just den posten då angrips.

Ett kilo potatis kostar i dag i Stockholm ca 5 kr., men bonden får 1:25 kr. Enligt uppgift har vi också livsmedelsbutiker här i landet med en kapacitet som motsvarar 60 miljoner människors behov. Man undrar om inte

kostnaderna för denna överetablering måste betalas av konsumenterna. Men där har man inte kommit med några förslag till någon etableringskontroll eller något etableringsstopp, utan där låter man det gå som vanligt. För jordbrukets animalieproduktion är man däremot kvick med att komma med regleringar. Där föreslås, som det står, en förlängning av det etableringsstopp som införts häromåret.

Jag vill i det sammanhanget också nämna att jordbruksutskottet i sitt betänkande har döpt om etableringsstoppet till investeringsstöd – vad det nu skall innebära. Detta står på s. 14.

Vid årets lantbruksvecka, som börjar den 5 mars, kommer intresset att centreras kring jordbrukets möjligheter att avlasta sina s. k. överskott på livsmedel. Man kommer att diskutera om vi inte skall få i gång en export av just högförelade livsmedel. Det området är allvarligt försummat i vårt land, kanske beroende på en viss oföretagsamhet, men det sammanhänger kanske också med den jordbrukspolitik som vi har haft.

Vi har visserligen anslagit jag tror det var ca 8 milj. kr. för att se över dessa förhållanden och kanske få i gång någon form av export av föräldade livsmedel. Men i sammanhanget kan nämnas att grannlandet Danmark anslår 150 milj. kr. till samma ändamål. Danmark har också en utlandsmarknad som det hade varit bra både för Sverige som nation och för Sveriges bönder att i varje fall ha haft en liten del av. Vi arbetar ju på ungefär samma villkor och med samma kostnader som de danska bönderna.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag nu sagt yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3, som fogats till utskottets betänkande.

Anf. 52 GUNHILD BOLANDER (c):

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen har sedan den tillträdde på många olika sätt klagat att man inte är nöjd med det svenska jordbruket, att man inte är nöjd med den målsättning som lades fast 1977, där lantbrukaren garanterades en viss inkomstutvecklingsnivå. Detta beslut har dock fungerat bra och gett möjligheter för många yrkesutövare att planera inriktningen på sitt företag, att rationalisera och effektivisera lantbruket och därmed trygga försörjningen för sin familj. Att driva lantbruk är nämligen ett arbete på lång sikt och ingenting som man förändrar från dag till annan. 1977 års beslut har gett dessa förutsättningar, och vi har i dag rationella brukningsenheter, vi har genom teknisk utveckling en hög effektivitet, och vi har en mycket kunnig och ansvarsmedveten yrkeskår.

Det utskottsbetänkande som vi nu har att ta ställning till innebär förslag till förändringar i vad gäller både målsättning och kostnadskompensation, och det upplevs som mycket märkligt att man bryter ut sådana grundläggande faktorer ur livsmedelskommitténs arbete. Det måste väl ändå anses som viktigt att man i ett utredningsarbete kan bedöma helheten, och frågan har faktiskt en storleksordning som gör att detta borde ha fått ta rimlig tid. Därmed har jag alltså instämt i de uttalanden som tidigare i dag har gjorts i den riktningen. Detta har också utvecklats väl i reservation nr 1, vilken jag ber att få yrka bifall till.

Denna jordbrukspolitiska inriktning – som föreslås dels i propositionen, dels i betänkandet – kommer att få stora negativa konsekvenser för näringen i allmänhet och för regionen Gotland i synnerhet, eftersom jord- och skogsbruksnäringen har en så helt avgörande betydelse för näringslivet i länet. Enligt en utredning som Lantbrukets utredningsinstitut, LUI, har gjort på uppdrag av länsstyrelsen, Gotlands kommun och LRF, skulle nära hälften av alla arbetstillfällen på Gotland på ett eller annat sätt vara beroende av jordbruksnäringen. Denna utredning presenterades i december månad för livsmedelskommittén.

Om regeringsförslaget kommer att genomföras får detta till följd att många som tvingas upphöra med lantbruk kommer att återfinnas i kategorin arbetssökande, och då kommer också länsarbetsnämndens prognos för år 1990 i vad gäller behovet av ca 2000 nya sysselsättningstillfällen att väsentligen överskridas. Det kommer i sin tur att betyda en utökning av kravet på kostsamma arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag noterar att jordbruksministern i propositionen understryker den roll som jordbruket spelar för sysselsättningen i de bygder där det råder brist på andra arbetstillfällen, och detta uttalande ger mig naturligtvis vissa förhoppningar. Vi har på Gotland med delvis statliga medel byggt upp en modern livsmedelsindustri, som med Gotlands avgränsade geografiska läge innebär att man är helt hänvisad till de råvaror som kan produceras inom länet.

Regeringen har också helt nyligen gått in med en satsning för Arlas planerade livsmedelsindustri med tillverkning av vissa specialprodukter som är nya för Sverige och som det finns exportmarknad för.

Från gotlänningarnas sida har vi alltså uppvakttat livsmedelskommittén och hemställt att man skall beakta de särskilda förhållanden som gäller på Gotland och att man av regionalpolitiska skäl skall försöka att finna former för att undanta Gotland från eventuella produktionsbegränsande åtgärder när det gäller animalieproduktionen.

Det är mot denna bakgrund som jag har skrivit min motion, och jag anser alltså att livsmedelskommittén borde ha givits en rimlig chans att göra en helhetsbedömning av vår livsmedelsförsörjning. Regeringens sätt att föregripa utredningens arbete är anmärkningsvärt, och jag yrkar härmed avslag på propositionen i vad gäller målen för jordbrukspolitiken och prisregleringen på jordbruksprodukter och bifall till reservationerna nr 1 och 2 med Einar Larsson som första namn.

Anf. 53 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Som norrlänning och som första namn på en flerpartimotion från Västernorrlands län vill jag uttrycka min tillredeställelse över att jordbruksutskottet enhälligt ställt sig bakom vårt och övriga motionärens krav på att Norrlandsstödet även i framtiden skall finansieras över statsbudgeten. Därigenom avvisas regeringens förslag att kostnaderna för detta regionalpolitiska stöd skall övervältras på jordbrukarna i andra delar av landet.

Sedan länge har särskilt stöd lämnats till jordbruket i norra Sverige i form av såväl prisstöd som investeringsstöd. Grunderna för det nu utgående prisstödet lades fast i anslutning till de nya riktlinjer som fastställdes för jordbrukspolitiken 1977. Statligt prisstöd utgår på mjölk, kött och fläsk samt dessutom till smågrisproduktion och getskötsel.

Den 1 juli 1982 justerades prisstödet för kostnadsökningar fram till oktober 1981. För att kompensera jordbruket i norra Sverige för prisutvecklingen sedan oktober 1981 behöver prisstödet nu höjas med 40 à 50 milj. kr.

Motivet för att särskilt stöd till norra Sverige införts är att man vill kompensera Norrlandsjordbruket för de högre kostnader och sämre betingelser som detta jordbruk har främst på grund av klimat och transportavstånd. För att man skall kunna uppnå inkomstmålet inom jordbrukspolitiken även i norra Sverige är stödet en nödvändighet. Också beredskapsskäl och allmänt regionalpolitiska skäl talar mycket starkt för stödet till jordbruket i denna del av landet. Det finns anledning att peka på den stora regionalpolitiska betydelse som jordbruket har och att framhålla vad dess produktion betyder som underlag för sysselsättning i livsmedelsindustri samt transport- och serviceföretag.

Den uteblivna kompensationen för prishöjningarna har minskat Norrlandsjordbrukarnas arbetsersättning, och särskilt för nyetablerade jordbrukare har situationen blivit mycket pressad.

Liksom jordbruksavtalet – åtminstone hittills – kompenserat jordbrukarna för prishöjningar på produktionsmedlen måste prisstödet till norra Sverige successivt räknas upp för att inte Norrlandsjordbrukarnas ekonomiska situation skall försämrans.

För att vi inte årligen skall få en diskussion bland politiker m. fl. och en osäkerhet bland Norrlandsjordbrukarna om stödets storlek borde det ske en automatisk uppräknings, så att de ökade merkostnaderna i denna del av ärendet kompenseras årligen. Det är en fråga som Sven-Erik Nordin och jag tagit upp i en särskild motion, och den får vi tillfälle att återkomma till senare under riksmötet.

1981 tillsattes en kommitté för översyn av stödet till jordbruket i norra Sverige. Denna kommitté med ledamöter från alla de fem riksdagspartierna framlade redan i oktober 1982 ett enigt förslag till uppräknings av stödet och dessutom förslag till vissa förändringar av områdesgränserna. Förslaget innebar att uppräknings av beloppet skulle ske från den 1 juli 1983. Någon sådan uppräknings har ju tyvärr inte skett. Inte endast från jordbrukarhåll utan även från många andra håll – och från dem som här speciellt ansvar för regionalpolitiken i norra Sverige – har det krävts en uppräknings. Jag vill då nämna bl. a. den framställning som har gjorts av landshövdingarna i Norrlandslänen.

I vad gäller jordbrukarnas protester är de säkerligen väl kända för alla. Jordbrukarnas mäktiga manifestationer, på synnerligen välbesökta protestmöten, har riktat intresset mot dessa frågor. Själv hade jag tillfälle att närvara vid LRF:s protestmöte i Timrå, där drygt 5 000 jordbrukare från

södra och mellersta Norrland samt från Dalarna hade samlats. De flesta hade åkt långa vägar i bussar för att komma till det här mötet och få tala om, hur de såg på frågorna. Det var ett enigt uppträdande av en yrkesgrupp som kände ett hot mot sig och sin existens. Där hade samlats gamla och unga, män och kvinnor, jordbrukare med stora arealer och jordbrukare med små arealer. Enhälligt ställde de sig bakom kravet på en uppräknig av Norrlandsstödet för att få den utlovade kompensationen, och de begärde att detta skulle ske via statsbudgeten.

Kanske kommer det att visa sig att de kraftfulla manifestationerna och det eko som dessa gett över hela landet, t. o. m. påverkat det beslut som vi strax kommer att fatta här i kammaren och som vi väl kommer att ta i full enighet enligt utskottets förslag.

Fru talman! Att uppehålla ett väl fungerande jordbruk i norra Sverige och ett jordbruk som ger sina utövare en skälig arbetsersättning är både en rättvisefråga och en regionalpolitisk fråga, liksom det är av största betydelse ur beredskapssynpunkt. Även om vårt lands ekonomiska situation är pressad är det nödvändigt att Norrlands jordbrukare får det prisstöd som det tidigare rätt enighet om och som de ansett sig våga kalkylera med skulle komma att utgå, när de planerat för sin framtid.

Anf. 54 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Fru talman! Jag har med spänd uppmärksamhet lyssnat till debatten här i dag, självfallet framför allt till företrädarna för regeringspartiet. Det är ganska naturligt, eftersom de nya signaler som nu hissas i själva verket innebär en bakläxa för mig själv när det gäller 1977 års jordbrukspolitiska beslut – det var jag som signerade det. Jag hade väntat mig att jordbruksministern i dag skulle tala klarspråk, ta tillfället i akt att klara ut alla de missförstånd som han ständigt säger sig vara utsatt för. Tyvärr har han inte gjort det. Tyvärr har luddigheten – om jag får använda det uttrycket – ytterligare ökat. Jag kommer tillbaka till det senare.

Anledningen till den förändrade jordbrukspolitiken är enligt jordbruksministern att man måste föra en jordbrukspolitik som omfattas med förtroende av såväl producenter som konsumenter. Jag har svårt att se att jordbruksministern är särskilt framgångsrik i denna strävan. Jag upplevde aldrig den typ av demonstration 1977 – varken från bönderna eller från konsumenterna – som nu möter jordbruksministern när han inför en ny jordbrukspolitik.

När det gäller prisregleringen har jordbruksministern här i dag sagt att den inte är rättvis – den tillför inte Norrland tillräckligt mycket pengar. Jag uppfattar detta som att jordbruksministern indirekt anklagar statens jordbruksnämnd för att inte följa upp prisregleringsmetodiken och föra förhandlingarna i det avseendet med tillräcklig kraft. Det är allvarligt i och för sig.

När jordbruksministern kommer in på motivet för det förslag han framlagt i propositionen om att producenterna själva gemensamt skall betala en större del av Norrlandsstödet återkommer han till prisregleringen. I en replik till

John Andersson i dag hävdade han att det här fortfarande finns medel att överföra. I debatten i dag sade jordbruksministern ordagrant: Det här får nu bli en fråga för kommissionen och jordbrukets förhandlare. Jag måste då fråga jordbruksministern: Avser jordbruksministern inte att följa riksdagens beslut här i dag? Det är logiskt att ställa den frågan.

Jag vill erinra jordbruksministern om att han i sin egen proposition inte har talat så mycket om prisregleringsmedlen. Jag skall be att få citera delar av jordbruksministerns proposition:

”Beredskapsmotivet innebär att vi måste trygga livsmedelsförsörjningen i hela landet. Detta innebär att vi måste ha ett starkt och väldifferentierat jordbruk även i Norrland. Prisregleringen bör därför utformas så att även detta beredskapsmål kan upprätthållas. Vid prisöverläggningarna bör följaktligen särskild hänsyn tas till Norrlandsjordbrukets problem.”

Det är det, herr jordbruksminister, som i klartext betyder att jordbruket i landet solidariskt skall betala de regionalpolitiska och beredskapspolitiska kostnaderna för Norrland. Det är om det, herr jordbruksminister, som ett enigt jordbruksutskott uttalar:

”Stödet till jordbruket i norra Sverige och då framför allt prisstödet bör som framgår av det sagda ses som ett regionalpolitiskt stöd. Att ta in de beredskapspolitiska resonemangen i prisöverläggningarna strider enligt utskottets uppfattning mot de principer som hittills gällt för det regionalpolitiskt motiverade stödet till jordbruket i norra Sverige.”

Jag upprepar frågan: Menar jordbruksministern verkligen att jordbruksministern, trots vad ett enigt jordbruksutskott nu har uttalat och, hoppas jag, en enig riksdag sannolikt kommer att ställa sig bakom, ändå skall uppdra åt en blivande kommission att tillsammans med jordbrukets förhandlare föra ett resonemang om hur prisregleringsmedel skall överföras till olika landsdelar? Jag tror det är bra om jordbruksministern svarar på den frågan.

Jordbruksministern för ständigt ett resonemang om att jordbrukets stora kostnader måste begränsas – på den punkten är vi eniga – och lovsjunger LRF:s kostnadsjakt, som inte i och för sig är någon ny företeelse; bönder har alltid jagat kostnader. Det vore bra om jordbruksministern också ville svara på frågan hur detta stämmer överens med det faktum att jordbruksministern vill hjälpa jordbruket genom att på jordbruket överföra nya kostnader, kostnader som förut burits av statsmakten och betalats med skattemedel. Hur hjälper man den fattige genom att överföra hundratals nya miljoner som han själv skall bära? Det vore intressant om riksdagen här i dag finge ett svar på den frågan. Jag tycker nog att det påminner mera om ett trolleritrick än om praktisk politik.

Anf. 55 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Jag avser inte att gå in i den debatt som Anders Dahlgren nu har tagit upp med jordbruksministern, men då jag förutsätter att jordbruksministern kommer att gå i svaromål vill jag konkretisera en fråga som han berörde i sitt senaste inlägg, nämligen frågan om ett politiskt beslut beträffande målformuleringen för jordbruket.

Vi behöver inte diskutera om det är bra eller inte. Men om avsikten var att det skulle vara till förmån för livsmedelskommitténs arbete med en klar målformulering och att kommittén kunde arbeta med den förutsättningen, varför i Herrans namn skrev då inte jordbruksministern en proposition för ett år sedan? Då hade ju den målformuleringen kunnat följa livsmedelskommitténs direktiv. Vad är det för glädje med att livsmedelskommittén arbetar halva tiden utan den mer politiskt betingade målformulering som jordbruksministern åstundar? Den frågan vill jag gärna ha ett svar på.

Anf. 56 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Den målformulering vi nu diskuterar finns angiven i direktiven. En förutsättning för ett riksdagens uttalande är att det här fattas ett beslut därom. Därför var en av de första uppgifterna inför det första delbetänkandet att för riksdagen redovisa uppfattningen att den här målformuleringen i fortsättningen borde ha den utformning som den nu har fått. Arne Andersson i Ljung måste inse att ett riksdagsbeslut gäller tills det ändras. Om man anser att en utredning arbetar utifrån en felaktig målformulering, dvs. i detta fall om den målformulering som riksdagen har antagit gäller, då måste man gå till riksdagen och be den att ändra målformulering. Det är vad som har skett i detta fall.

Anders Dahlgren säger att han inte upplevde några demonstrationer från jordbrukarna när han blev jordbruksminister. Nej, det är säkerligen sant, därför att han hade förmånen att få ärva ett fögderi där situationen för jordbrukarna var helt annorlunda än den situation som rådde när jag övertog detta fögderi efter Anders Dahlgren. När jag lämnade detta fögderi år 1976 hade jag nöjet att få uppleva att representanter för LRF-ledningen kom upp till mig och sade att de kunde konstatera att jordbruksnäringen hade haft en mycket gynnsam utveckling under de 44 år som socialdemokratin haft regeringsansvaret. Det såg jag inte bara som ett uttryck för en uppskattning av vad jag hade försökt åstadkomma, utan det var en redovisning av LRF-ledningens inställning till den jordbrukspolitik som den socialdemokratiska regeringen hade fört under dessa år.

Som jag har sagt tidigare till Anders Dahlgren så upplevde jag inga sådana uttalanden när jag kom tillbaka till detta fögderi med anledning av vad som hade hänt under den borgerliga regeringens tid. Jag håller med Anders Dahlgren om att det har gett mig ett mycket sämre utgångsläge. Jag har nu att försöka komma till rätta med de problem som vi brottas med.

Jag skall inte göra det så enkelt att jag säger att det var *bara* den borgerliga regeringens fel att det fanns bekymmer under den borgerliga regeringstiden. Vi är väl medvetna om vad den ekonomiska situation som rådde i omvärlden betydde för utvecklingen i stort, tveklöst. Men Anders Dahlgren kanske kan erinra sig att jag har varit så hyfsad mot honom att jag sagt många gånger, att det stora felet med det som inträffade på jordbrukets område var att den högerinriktade ekonomiska politik som fördes kom att innebära att jordbrukspolitiken gick i sank.

Det var alltså huvudorsaken, och då har vi sagt att nu måste vi se över

konsekvenserna av det här. Därför föreslog vi att livsmedelskommittén skulle tillsättas, för vi måste så snabbt som möjligt få reda på vad som inträffat i jordbruket och vilka effekter den ekonomiska utvecklingen kan väntas få framöver för de många som har drabbats av svårigheter.

Det enda bidrag jag fick från Anders Dahlgren och den borgerliga sidan var att man yrkade avslag. Man sade att det var onödigt att tillsätta livsmedelskommittén. I dag ställer den ena talaren efter den andra sina förhoppningar på och sina förväntningar till livsmedelskommittén. Jag tror att det var nödvändigt att vi satte till den, och jag tror att det var nödvändigt att vi inte nöjde oss med att bara titta på primärproduktionens situation.

Jag har sagt hela tiden att det är angeläget att vi genomlyser alla leden, därför att det är orättfärdigt om man tror att man kan lösa de problem som vi har på det här området bara genom att rikta uppmärksamhet på jordbrukaren.

Sedan frågar Anders Dahlgren mig om jag kommer att följa riksdagens beslut. Jag ser inga svårigheter för mig att följa riksdagens beslut. Men inte ens Anders Dahlgren, trots de insikter han har på det här området, kan skilja på det ena och det andra. Min motfråga blir då också till Anders Dahlgren: Är Anders Dahlgren utan vidare beredd att rätt upp och ner säga att den fördelning vi har av kostnader och förmåner inom jordbruksregleringens ram är så exakt i dag, så här finns inte utrymme för några diskussioner?

Anf. 57 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Fru talman! Jordbruksministern återkommer ständigt till att han blev hjärtligt avtackad av LRF när han avgick. Det tycker jag var bra av LRF – jag unnar honom det. Jag blir ännu gladare nästa gång LRF avtackar honom när han avgår som jordbruksminister.

Det är en intressant upplysning som jordbruksministern nu ger, att det inte är 1977 års jordbrukspolitiska beslut i sig som är problemet eller har varit problemet för jordbrukarna. Problemet är, säger han, den dåliga ekonomiska politik som den borgerliga regeringen förde. Ja, om det var på det sättet, varför börja på att rota och ändra jordbrukspolitiken?

Ni skall ju föra en annan ekonomisk politik, och den skall väl då leda till att jordbrukets problem liksom bara försvinner av sig själva. Därför måste jag säga, herr jordbruksminister, att jag tror inte på den förklaringen.

Anledningen till det utredningsarbete som har igångsatts är naturligtvis en helt annan. Anledningen är att ni vill ha en annan jordbrukspolitik som ni döljer under namnet livsmedelspolitiska utredningen. Det fanns ju inget skäl att över huvud taget tillsätta den, om det var så pass enkelt – eller svårt, vilket man vill – att problemen för jordbruket kunde undanröjas med en annan ekonomisk politik, eller hur?

Sedan säger jordbruksministern att han inte har några svårigheter att följa riksdagens beslut. Nej, det hoppas jag verkligen, och då behöver jag inte känna någon oro på den punkten. Jordbruksministern kommer inte att ge kommissionen i uppdrag att överföra prisregleringsmedel. Den fråga som jordbruksministern tar upp är nämligen, såvitt jag kan förstå av direktiven,

under utredning i livsmedelskommittén, och det vore väl bra om den kunde få arbeta färdigt och lägga fram ett förslag som kunde remissbehandlas. Skillnaden mellan det beslut vi tog 1977 och det vi tar i dag är ju att de övergripande målen inte är behandlade av utredningen och inte remissbehandlade utan tillkomna i ett slutet rum på jordbruksdepartementet. Det tycker jag är ett dåligt underlag för riksdagen att fatta beslut på. Jag skulle t. o. m. vilja säga att jag hoppas, att vi framdeles inte skall behöva få se så torftiga propositioner från jordbruksdepartementet som den jordbruksministern nu har presenterat, för det är att ha dålig respekt för riksdagen. Riksdagen kan nämligen kräva att få så bra underlag som möjligt för de beslut den skall fatta, och det har den inte fått, herr jordbruksminister, i den här propositionen.

Anf. 58 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Två saker: Om jag nu försöker följa jordbruksministerns krumelurer i fråga om målformuleringen och vikten av ett politiskt beslut, kan jag väl ansluta mig till vad som senast uttalades; kom med det! Men varför fick den frågan icke samma prioritet som t. ex. frågan om sättet att prissförhandla? Varför gavs inte kommittén uppdraget att komma med synpunkter beträffande målformuleringen i delbetänkandet? Det hade väl ändå legat i linje med jordbruksministerns synsätt.

Detta är en rundgång i debatten som inte gagnar vare sig debatten eller jordbrukspolitiken. Jordbruksministern måste ändå komma till skott så småningom och tala om, vad som var den slutliga anledningen till denna säregna turordning.

Det är inte så, herr jordbruksminister, att den ena talaren efter den andra ställer förväntningar på livsmedelskommittén, utan vi böjer oss helt enkelt för det faktum att det finns en livsmedelskommitté som arbetar. Vi anser att det är ett märkligt umgängessätt att vi skall gripa in under tiden och ta vissa delbeslut samtidigt som vi uttalar att livsmedelskommittén skall fortsätta som om ingenting hänt. Det tycker vi är en konstig jordbrukspolitik, och det kritiserar vi jordbruksministern för.

Anf. 59 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag kan föreställa mig att kammarens ledamöter börjar tycka att det här blir en något utdragen och kanske till sin karaktär något enformig upprepning av argument, när vi försöker klara ut för varandra vad vi menar med det ena och det andra. Men jag kan väl få säga att det är litet märkligt att lyssna till Anders Dahlgren, som anklagar mig för att jag inte skulle ha låtit remissbehandla det förslag till övergripande målsättningar som vi lade i direktiven och som nu redovisas på riksdagens bord. Anders Dahlgren lade själv – som jag antydde förut – utan vidare fram förslag om förändring av målsättningen i den proposition vi fick 1977 och gick därmed emot fyra års utredningsarbete utan att göra det till föremål för någon som helst remissbehandling.

Jag anser att det är en regerings rättighet att i sina direktiv lägga fram

förslag till målsättningar och redovisa dem för riksdagen. Riksdagen har sedan att antaga målsättningarna eller, som någon har sagt här, att säga nej till dem; det är ju riksdagens rättighet.

Jag tror ändå att Anders Dahlgren gör det enkelt för sig när han konstaterar, att om det inte var något större fel på jordbrukspolitiken utan att allt var den ekonomiska politikens fel, så behövde man väl inte bry sig om att tillsätta den här livsmedelskommittén. Här har jag först anklagats för att jag ägnade för stor uppmärksamhet åt i första hand bara primärproduktionen. Jag har redovisat att den här regeringen var den första som tog upp hela livsmedelskedjan, just därför att vi icke ville lägga hela resonemanget om de problem vi har på bara primärproduktionen. Vi är medvetna om att vi också måste titta på hela livsmedelskedjans problem. Anders Dahlgren skulle nog också läsa litet grand i den förnämliga bok som LRF har gett ut och där man konstaterar att vi går in i en annan tid som kanske kräver nya synsätt. På en konferens som jag för några veckor sedan bevistade diskuterade man från LRF:s sida mycket allvarligt och seriöst på vilket sätt man skall tackla de problem som möter jordbruket med hänsyn till överskottsproduktionen och olika förändringar i själva uppläggnings av produktionen, förändringar som man kan behöva resonera om.

Så enkelt är det inte att man bara utan vidare kan nöja sig med att konstatera: Om vi ordnar den ekonomiska politiken, är alla andra problem för jordbrukets vidkommande lösta.

Anf. 60 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Fru talman! Nej, så enkelt är det inte, jordbruksministern, att man kan krypa bakom mig för att rättfärdiga något som jordbruksministern har gjort.

Jag vet att jordbruksministern tycker illa om inkomstmålet från 1977. Men det är värt att påminna om detta och tidigare jordbrukspolitiska beslut, eftersom det finns ledamöter i denna kammare som var med om att fatta de besluten. I 1947 års jordbrukspolitiska beslut exempelvis var inkomstmålet överordnat alla övriga jordbrukspolitiska mål. Målsättningen ändrade sedan karaktär och fick en annan utformning 1967. Utredningen 1972, som låg till grund för 1977 års beslut, diskuterade inkomstmålet som sådant utan att föreslå några förändringar.

Jordbruksministern vet – som den gamle departementschef han är och med sin erfarenhet på detta område – att anledningen till att regeringen remissbehandlar utredningar är att den skall få synpunkter från ett bredare fält. Det är då departementschefens skyldighet – det skulle jag vilja påstå – att ta vara på de synpunkter som under remissomgången kommer från de olika remissorganen. Sådana kom i mängd. Det är bara att läsa i propositionen från 1977, exempelvis på s. 30. Jag hoppas att ni har propositionen med er. Det bör man ha, för man vet aldrig vad som kan komma upp i en sådan här debatt.

Flera av remissorganen hävdade att inkomstmålet borde ha en starkare ställning. Flertalet remissinstanser instämde i att man vid prisöverläggningar-

na borde eftersträva att uppnå inkomstmålet för så stora grupper av jordbrukare som möjligt.

Det var anledningen till att regeringen i propositionen 1977 skrev in inkomstmålet för jordbruket på det sätt som vi gjorde. Vi skrev ordagrant:

”Mot denna bakgrund bör ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard, som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår.”

Får jag då fråga jordbruksministern: Vad är det för orättfärdigt med en sådan målsättning? Varför framkallar målsättningen att denna grupp av människor skall kunna uppnå någonting som andra grupper har jordbruksministrernas och regeringens vrede?

Anf. 61 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Också vi har inkomstmålet med, men vi säger att det i detta sammanhang skall likställas med konsumentintresset. Vi tycker att det är onaturligt att man för jordbrukspolitiken eller livsmedelspolitiken gör det till ett huvudsyfte att ta sikte på inkomstutvecklingen för en grupp medborgare i samhället. Det är det som vi har vänt oss emot.

Inte heller LRF har haft några invändningar mot den förändring av målformuleringen som vi gör i detta sammanhang. Den tidigare målformuleringen ter sig onaturlig vilket område i samhället vi än väljer. Om vi t. ex. skulle säga att huvudsyftet med bostadspolitiken är att främja inkomstutvecklingen för byggnadsarbetare skulle också det betraktas som ganska underligt.

Huvudsyftet med de insatser som vi gör från samhällets sida måste vara att gynna den utveckling som vi avser att främja. Det som vi avser att främja med vår livsmedelspolitik är en utveckling som tryggar livsmedelsförsörjningen för svenska folket. Likställda mål under detta huvudsyfte är enligt vår mening att jordbrukare skall ha en standard likvärdig med övriga gruppers och att konsumenterna skall kunna påräkna livsmedel av god kvalitet till rimliga priser.

Anf. 62 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Fru talman! Det där har jag hört förr. Det fanns ingenting nytt i det, och jag måste erkänna att jag inte blir särskilt mycket klokare av det. Jag har bara att ställa frågan: Om det nu är så att det är inkomstmålet som så att säga är boven i dramat, varför var inte det här lika orättfärdigt 1977? Det är väl så att ni har en helt annan syn på jordbrukspolitiken nu. Annars skulle ni ju inte tillsätta denna stora utredning, som skall omforma hela jordbrukspolitiken. Annars skulle ni ju inte göra dessa kostnadsövervältringar. Det finns ingen annan förklaring till att ni försöker skapa den optiska synvillan som döljer att ni genom att gömma er bakom inkomstmålet och ge det en annan ställning i praktiken vill införa en annan politik.

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Vissa livsmedels-
politiska frågor*

Anf. 63 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Detta blir mitt sista inlägg i den här debatten. Jag märker att Anders Dahlgren i första hand är ute efter att misstänkliggöra regeringens och socialdemokratins avsikter i det här sammanhanget. Jag konstaterar, som jag har gjort så många gånger förut, att den jordbrukspolitik och den livsmedelspolitik – och det är den senare det är fråga om i dag – vi vill föra skall läggas upp så, att den kan mötas med förtroende av både konsumenter och producenter. Jag menar för min del att det aldrig får bli så, att livsmedelsförsörjningen är en angelägenhet bara för producenterna. I det här sammanhanget har i mycket liten utsträckning nämnts att vi har även konsumenternas intressen med i bilden. Jag tror att den som vill föra en klok livsmedelspolitik och en klok jordbrukspolitik inser att förutsättningarna för att göra detta också är beroende av hur den politiken uppfattas av den stora konsumentgruppen.

Anf. 64 Andre vice talman ANDERS DAHLGREN (c):

Fru talman! Nej, jag är inte ute efter att misstänkliggöra någon. Jag är ute efter att försöka få klarhet i vad ni vill. I det misslyckas jag, måste jag erkänna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 a (målen för livsmedelspolitiken)

- Utskottets hemställan bifölls med 186 röster mot 127 för reservation 1 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 2 a (prisregleringen på jordbruksprodukter)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 146 för reservation 2 av Einar Larsson m. fl.

Mom. 3 (det tillfälliga investeringsförbudet inom animalieproduktionen, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 99 för reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Anmäldes och bordlades

Motion

1983/84:2542 av Tage Sundkvist m. fl.

Teckning av ytterligare aktier i Post- och Kreditbanken, PK-banken, m. m.
(prop. 1983/84:98)

8 § Meddelande om interpellationer

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 8 februari

Meddelande om interpellationer

1983/84:99 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson* (m) till socialministern om barnomsorgen:

Det är väl känt att många föräldrar som önskar fortsätta sitt förvärvsarbete har svårt att kombinera detta med den kommunala barnomsorgen. Andra mer flexibla och "skräddarsydda" lösningar ställer sig ofta ekonomiskt oöverkomliga för familjer med låga eller vanliga inkomster, även om de skulle kosta väsentligt mindre än den kommunala barnomsorgen.

Det är också känt att det främst är familjer med låga och vanliga inkomster, med flera barn eller med obekväma arbetstider (såsom många LO-familjer), som helt står utan någon form av stöd till sin barnomsorg.

Detta innebär genomsnittligt högre kostnader för varje ytterligare familj som får kommunal barnomsorg. Bristen på platser där beräknas samtidigt till ca 80 000, om även fortsättningsvis endast den vårdformen skulle stödjas.

Stat och kommuner har inte heller råd att fortsätta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen i oförändrad takt. Genom den s. k. avindexeringen kommer också statsbidragen till denna att urholkas de kommande åren.

Det är slutligen väl känt att allt fler föräldrar protesterar mot att endast vård av andras barn, inte av de egna, betraktas som "jämlikt" och produktivt och i samma utsträckning värt det allmännas stöd och uppmuntran.

Mot bakgrund av det anförda ber jag att få ställa följande fråga till socialministern.

Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att förbättra familjernas möjlighet att – om de så önskar – själva ta hand om sina småbarn eller att själva ordna sin barnomsorg?

1983/84:100 av *Evert Svensson* (s) till utrikesministern om Kotmaleprojektet:

Folkpartiregeringen beslutade i slutet av 1978 att inleda ett större ekonomiskt samarbete med Sri Lanka genom att finansiera det s. k. Kotmale-projektet. Detta ingick i ett större projekt – Mahaweli-projektet. Detta ingick i ett större projekt – Mahaweli-projektet för elektricitet och bevattning – där andra i-länder var inblandade med två övriga dammbyggen med kraftverk och bevattningsssystem.

Målet var att ge elkraft och bevattning till stora områden. Presidenten i Sri Lanka framhöll att projektet skulle innebära att 650 000 acres skulle kunna kultiveras och att ytterligare 250 000 acres skulle förses med bevattningsssystem. En miljon människor skulle få jord nog att försörja sig på.

Kostnaden för Kotmale-projektet beräknades från början till 650 miljoner svenska kronor. Redan påföljande år konstaterade den borgerliga

regeringen att kostnaden skulle bli ca 1 000 milj. kr. Sedan har kostnaden stigit till 2.5 miljarder. Det blev alltså ca fyra gånger dyrare än man från början räknat med. Någon prövning i vanlig ordning inom SIDA skedde inte, utan besluten fattades direkt inom regeringen och exportkreditnämnden.

Riksdagen ställdes inför fullbordat faktum och hade i stort sett inget annat val än att godta det. Det hela beskrevs som en engångsföreteelse med gigantiska mått och med klara svenska kommersiella och företagsekonomiska intressen inblandade. Ett kontrakt upprättades mellan Sri Lanka och Skånska Cementgjuteriet AB. Kunde Kotmale-projektet bidra till landsbygdens utveckling och ge en miljon småbönder en ny start var, trots betänkligheterna, naturligtvis mycket vunnet.

Sverige satsar också åtskilligt på landsbygdsutveckling med detta som mål. I Sveriges bistånd till Sri Lanka ingår detta som en betydelsefull del.

Nu visar det sig emellertid, att det kommersiella inslaget fortsätter i andra och betydligt svårare former. Sri Lanka har enligt uppgifter träffat avtal med åtskilliga agrimultinationella företag, med syfte att skapa stora plantager i området. Enligt uppgifter från en jordbrukarorganisation i Sri Lanka har inte mindre än 110 250 acres lämnats över till olika utländska företag från Holland, Canada, Frankrike, Indien och Japan. Ett holländskt företag har beviljats 10 000 acres i Scruvilla. Ett kanadensiskt har tilldelats 10 000 acres, ett franskt bolag 6 000 acres i Ududumbara, Nestles har erhållit 50 acres i Pannala, ett japanskt bolag (Jupiter Corp.) skall odla jordgubbar och apelsiner, och andra internationella bolag jämte ett indiskt bolag har blivit tilldelade närmare 40 000 acres i Amparai för odling av sockerrör och andra grödor. Man har tilldelat Ceylon Tobacco Company 5 600 acres i Mahaweli Scheme (H.) för sockerodling och tillåtit flera utländska firmor att utvinna mineraler ur fyndigheter i områden som sätts under vatten vid Mahawelis reservoarer.

Situationen förbättras inte av att detta i första hand drabbar den tamilska befolkningen, som alltmer öppet förföljs av Sri Lankas regering. De som nu tvingas lämna sin jord är i huvudsak tamilska bönder.

Enligt uppgifter under den ekumeniska u-veckan 1983 från en forskare från Sri Lanka, är det alldeles uppenbart att Sri Lankas regering efter hand förändrat sina ambitioner med det stora damm- och bevattningsprojektet. Man vill främst använda den nya marken som lockbete till de internationella livsmedelsbolagen och deras plantageodlingar. Detta står i uppenbar konflikt med de utlovade intentionerna inför det jättelika Mahaweli-projektet. I den raskonflikt som råder är det dess värre den redan prövade tamilska befolkningen som tvingas lämna området.

Norge, Holland och Canada har redan uppmärksammat tamilernas situation i sina nya villkor för biståndet. Så måste också ske från svensk sida. Projektet måste ytterligare granskas. I den mån ovanstående uppgifter bekräftas måste framställningar göras till Sri Lankas regering med påminnelse om de ursprungliga intentioner som var för handen då uppgörelser och avtal gjordes med Sri Lanka.

Med hänvisning till ovanstående ber jag att till utrikesministern få ställa följande frågor:

1. Anser regeringen att de ursprungliga intentionerna genomförs av regeringen i Sri Lanka i projektet Kotmale?

2. Om genomförandet strider mot dessa intentioner, vilka åtgärder är då regeringen villig att vidta för att de skall genomföras?

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Meddelande om
frågor*

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 7 februari

1983/84:325 av *Åke Polstam* (c) till statsrådet Bengt Göransson om åtgärder för att hindra att värdefull konst säljs till utlandet:

Vid länsmuseet i Östergötland, i Linköping, finns deponerad den sedan 1890-talet synnerligen välkända oljemålningen Grindslantén, utförd av Östgötakonstnären August Malmström. Knappast någon vuxen svensk medborgare har kunnat undgå att någon gång se målningen eller en reproduktion av densamma. Den är förmodligen också en av de mest reproducerade målningarna i Sverige. Åtskilliga svenska experter anser även att Grindslantén är en av våra folkkäraste målningar och den bedömningen görs vid en jämförelse inom hela den svenska konsthistorien.

Nu är målningen till salu och kommer – om ingenting görs för att hindra det – att försäljas på en av våra stora konstauktioner under våren 1984. Risk föreligger också att konstverket hamnar i utlandet, eftersom det f. n. ägs av en svensk affärsman i Sydafrika.

Förre länsmuseumchefen i Östergötland har nu vädjat om hjälp för att på något sätt rädda tavlan kvar till exempelvis länsmuseet i Linköping, där den som nämnts hittills varit deponerad. Därmed skulle ett omistligt kulturverk räddas till ett svenskt museum, där det kan bli tillgängligt för envar. Enligt min mening är det utomordentligt angeläget att nationella konstskatter stannar kvar i landet. Detta är bakgrunden till min fråga:

Declar kulturministern min uppfattning i den här frågan, och är statsrådet i så fall beredd att vidta några åtgärder till skydd för sådana nationella konstskatter som analogt och värdemässigt närmast skulle kunna klassas som fornminnen?

den 8 februari

1983/84:326 av *Kerstin Ekman* (fp) till statsrådet Roine Carlsson om avverkningen i de fjällnära skogarna:

Domänverkets generaldirektör meddelar att inga nya avverkningar skall starta i de fjällnära skogarna. Detta är positivt även om det är ett besked som

Nr 77

Onsdagen den
8 februari 1984

*Meddelande om
frågor*

borde ha kommit mycket tidigare. Det anmärkningsvärda är att man trots de fakta som framlagts ej beslutat att upphöra med de avverkningar som startats eller planerats starta under vintern.

Avser statsrådet att förslå regeringen att ålägga domänverket att omedelbart stoppa den pågående avverkningen?

1983/84:327 av *Nic Grönvall* (m) till statsrådet *Roine Carlsson* om statlig etablering i bensinbranschen:

I Sverige pågår i dessa dagar ett hänsynslöst priskrig inom bensinbranschen, vilket uppenbarligen har sitt ursprung i en strävan hos branschens företag att reducera antalet företag inom denna industrisektor, som anses överetablerad. Anser industriministern mot bakgrund härav att av staten ägt företag skall etablera sig i denna bransch?

10 § Kammaren åtskildes kl. 15.28.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert